

ОДБРАНА

Тема

НОВИ МОДЕЛИ
СТАМБЕНОГ
ЗБРИЊАВАЊА

Прилог БИТКА НА КАЈМАКЧАЛАНУ

ГОДИНА

РЕДАКЦИЈА МАГАЗИНА ОДБРАНА

ГОДИ

НУ ДАНА СА ВАМА

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

Први војни лист у Србији "Ратник" изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе НИЦ "Војска" је поводом 125 година војне штампе, 24. јануара 2004. године, одликован орденом Вука Караџића, другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА" Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Помоћник главног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић (дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво), Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози), Душан Мариновић (историја), Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша), Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана), Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш, Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влочић, Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић, др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић, Миљан Милкић, Крсман Милошевић, др Милан Милошевић, др Александар Мутавић, Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник), Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник) Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректори

Слађана Грба, Маријана Кисић

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3241-104; 23-079

Главни и одговорни уредник 3241-258; 23-809

Заменик главног уредника 3241-257; 23-808

Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547

Секретар редакције 3241-363; 23-078

Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576

Дописништво Ниш 018/509-481, 21-481

Дописништво Подгорица 081/483-443, 42-443

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

пошт.пр. 06-1015

e-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС

месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице

месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимко Звонко ПЕРГЕ

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Др Зоран Кековић, професор Факултета безбедности

МОЗАИК МЕЊУЗАВИСНИХ КРИЗА

8

Per aspera

ПОРУКЕ МИРА

11

ТЕМА

Нови модели стамбеног збрињавања

ЈЕДИНО ИЗВЕСНО - КРЕДИТИРАЊЕ

12

У ФОКУСУ

Извоз наоружања и војне опреме

СМАЊЕНА ОВЛАШЋЕЊА МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ

16

ОДБРАНА

Свечана промоција потпоручника Војске Србије испред Дома Народне скупштине

НОВА СНАГА СРБИЈЕ

20

У Техничком ремонтном заводу Крагујевац

УНИШТЕНА МИЛИОНИТА МИНА

25

Жене у Војсци

ОД ИЗУЗЕТАКА ДО ПЕРСПЕКТИВЕ

28

Планирање одбране

ОСНОВНА ФУНКЦИЈА СИСТЕМА

30

ПРИЛОГ

Девет деценија од битке на Кајмакчалану

КАПИЈА СЛОБОДЕ

33

ПРВА ГОДИНА

О "реду летења" (реч уредника у првом броју *Одбране*) заговорили смо круг једногодишњег дружења са вама, поштовани читаоци. Обишли смо бројне дестинације у настојању да вас о свим актуелним питањима у систему одбране земље потпуно и благовремено обавестимо. Добро је познато да је аналитички приступ темама обележје наше уређивачке политике. Ишли смо због тога у сусрет проблемима који су били у жижи вашег занимања. Сагледавали смо их из више углова с намером да продремо што дубље у њихову суштину.

Са тим, нимало лаким, изазовом ухватили смо се одлучно у коштац да бисмо испунили зацртану визију и постали референтни извор информација о систему одбране. Према вашим речима, *Одбрана* је постала новина којој се верује, која се са нестрпљењем ишчекује и пажљиво чита. Било нам је, морамо признати, драго да то чујемо, али су нам једнако биле драге и критике и сугестије које сте нам упућивали, јер су нам помогле да новину правимо по мери ваших потреба и захтева.

Наилазили смо, понекад, и на препреке, неразумевања, чак и претње људи којима није одговарало разоткривање бројних афера из минулих времена, али то је саставни део наше професије. Напади које смо трпели учврстили су нас у уверењу да смо на правом путу.

Прилика је ово да кажемо нешто и о будућим плановима. Да бисмо концепцију *Одбране* заокружили до краја онако како је замисљена и пружили још више информација о савременом наоружању и војној опреми, модерним технологијама и достигнућима у страним армијама, већ дуже време размишљамо о повећању броја страна на укупно 100 и редовним специјалним прилозима који би у потпуности били посвећени тим садржајима.

Реформски процес захватио је и нашу установу. До краја октобра Новинско-издавачки центар "Војска" промениће назив у Новински центар "Одбрана". Новина у структури Центра биће Одсек за Интернет презентације Министарства одбране и Војске Србије, чиме ће се информативна делатност Управе за односе са јавношћу МО објединити у једну функционалну целину.

Стећи ће се тако услови и за израженије присуство наше установе на Интернету, јер је у плану и израда сајта Новинског центра. *Одбрана* ће, значи, бити доступна и у иностранству – на српском и енглеском језику, што ће обрадовати читаоце у дијаспори.

Прилика је, такође, да вам још једном захвалимо за поверење и подршку коју нам пружате у нашој мисији. Захвалност дугујемо и бројним сарадницима који су, као део редакцијског тима, допринели да *Одбрана* буде садржајнија и богатија.

Идемо даље.

ДРУШТВО

Потпуковник Мирослав Митровић,
Референт за развој пројекта

У ПЕТОЈ БРЗИНИ

54

СВЕТ

Национална гарда САД

ВАЖНА КОМПОНЕНТА ОРУЖАНИХ СНАГА

58

ТЕХНИКА

Међународни сајам "Заштита и безбедност 2006"

ХВАТАЊЕ КОРАКА СА СВЕТОМ

62

Америчка јуришна пушке М16 (2)

ЛЕГЕНДАРНА ИЛИ ПРОКЛЕТА

64

КУЛТУРА

107 година Уметничког ансамбла Војске Србије
"Станислав Бинички"

ИСХОДИШТЕ СРПСКЕ МУЗИКЕ

68

Са 41. "Мокрањчевих дана" у Неготину

РУКОВЕТИ КАО НАРОДНИ ДРАГУЉИ

70

ФЕЉТОН

Глобализација – нада или зла коб савременог света (2)

НЕПРЕДВИДИВА БУДУЋНОСТ

74

СПОРТ

Небеске видре на падобранском првенству у Кикинди

НОВИ ДРЖАВНИ РЕКОРД

80

Заклетва младих војника

НАРОД ПОШТУЈЕ СВОЈУ ВОЈСКУ

Септембарска генерација војника Војске Србије положила је 23. септембра заклетву у гарнизонима широм земље

Том свечаном чину у Касарни "Рибница" у Краљеву, поред родитеља, родбине и пријатеља најмлађих војника, присуствовали су министар одбране Зоран Станковић и заступник начелника Генералштаба генерал-мајор Здравко Понош, начелник Управе логистике ГШ ВС Љубомир Самаршић, заступник команданта Логистике пуковник Василије Шимшић, представници локалне самоуправе, Министарства унутрашњих послова и Српске православне цркве.

Министар Станковић је том приликом пожелео војницима успешно служење војног рока и стицање искуства која ће им бити од велике користи у животу, а родитељима је поручио да ће Војска Србије учинити све што је потребно да њиховим синовима обезбеди услове за нормалан живот и рад.

СНИМИО Д. БАНДА

– Сваким даном постајемо све јачи, све више смо институција која се поштује. Иако је народ стално поштовао и поштује своју војску, данашња свечаност нам даје право да кажемо да смо на правом путу – нагласио је министар.

Присутне је поздравио и пуковник Влатко Вуковић, командант свечаности. ■

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ПРОБОЈА СОЛУНСКОГ ФРОНТА

Поводом обележавања годишњице пробоја Солунског фронта (15. септембра 1918), делегација Војске Србије коју је предводио начелник Управе за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Петар Радојчић, положила је венац на споменик Незнаком јунаку на Авали. ■

ЗАПОЧЕТ ДРЖАВНИ

Званична посета команданта Националне гарде Охаја генерал-мајора Грегорија Вејта Београду, 26. септембра, означила је почетак реализације Државног програма сарадње Србије и Охаја

Током четвородневног боравка у Србији, генерал Вејт сусрео се са министром одбране Зораном Станковићем и другим званичницима Републике. На самом почетку посете гост из САД разговарао је са заступником начелника ГШ ВС генерал-мајором Здравком Поношем. Том приликом генерал Понош је подсетио на 125 година традиционалних односа САД и Србије:

– У историји наших односа значајна су три позитивна периода: за време Првог, Другог и Хладног рата, када је војна сарадња можда била и најзначајнија. Надамо се да сада улазимо у четврти значајни период сарадње. Крећемо у програм Државне сарадње са државом Охајо, који почиње као војна а развија се и као цивилна сарадња. Сарадња коју остварујемо индикатор је све бољих политичких односа у односу на период иза нас. Наши разговори и посете неким јединицама и командама Војске Србије омогућиће нашим гостима да сагледају стање у Војсци Србије – рекао је генерал Понош и најавио да следе разговори о детаљима сарадње.

Он је такође истакао неколико области које су интересантне за програм партнерства.

– Реч је пре свега о ратном искуству, које смо нажалост стекли. Уверен сам да неће бити потребно да се то крије, јер смо сада партнери. Посебно су интересантна наша искуства из ратне медицине и из транзиције.

Према речима генерала Вејта, партнерство Охаја и Србије биће од обостране користи за обе државе, јер ће једни од других учити. Он је подсетио да се партнерство односи на војну сарадњу, али може довести и до цивилно-цивилне размене и значајног економског развоја.

Током боравка у Србији, командант Националне гарде Охаја посетио је и ВМА, Војну академију, Ваздухопловне снаге Војске Србије, Команду Копнених снага у Нишу, базе ВС у Копненој зони безбедности и специјалне јединице. ■

С. БОКИЋ

ПРОГРАМ САРАДЊЕ

Снимко Д. БАНДА

Министар одбране у Румунији

СТАБИЛНОСТ У РЕГИОНУ

Министар одбране Зоран Станковић боравио је средином септембра у дводневној званичној посети Румунији, током које се састао са министром одбране те земље, званичницима Председништва и Владе Румуније и председником парламентарног Одбора за безбедност.

Током конструктивних и садржајних разговора, обе стране изнеле су задовољство традиционално добрим односима између две земље, који знатно доприносе стабилности у региону. Министар Станковић је захвалио саговорницима за принципијелан став румунске стране у процесу решавања статуса Косова и Метохије. Разговори су се односили и на регионалну, економску и војну сарадњу.

Билатерална војна сарадња две земље је веома активна, а разматрани су конкретни облици њеног даљег унапређења у областима као што су војнотехничка сарадња и стручно усавршавање.

Румунија пружа пуну подршку реформи српског система одбране и помоћ интеграцији наше земље у евроатлантске и европске структуре. Прва заједничка вежба коју је наша војска извела са једном од чланица НАТОа била је "Плави пут" са војском Румуније, 2004. године. У припреми је трилатерална вежба "Дунавска стража 2007", коју ће следеће године извести оружане снаге Србије, Румуније и Бугарске.

Поред министра, у делегацији која је посетила Румунију били су помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Самарцић-Марковић и заступник помоћника министра одбране за материјалне ресурсе пуковник Слободан Марковић.

Посета наше делегације Норвешкој

ВОЈНИ ЛЕКАРИ ИЗ СРБИЈЕ УСКОРО У АВГАНИСТАНУ

Министар одбране Зоран Станковић боравио је 19. и 20. септембра у посети Норвешкој, током које је разговарао са норвешким министром Аном Гретом Стром Ериксен. Са министром је у делегацији била и помоћник за политику одбране Снежана Самарцић-Марковић.

Тема радних сусрета министара одбране била је унапређење билатералне војне сарадње две земље. Водили су се разговори и о помоћи коју Норвешка пружа у реализацији програма *Присма* за преквалификацију вишка војног кадра и о школовању наших официра у Норвешкој. Посебан акценат био је на учешћу српског војномедицинског особља у оквиру норвешког контингента мировне операције ISAF у Авганистану, која има мандат Уједињених нација. Договорено је да ће, уколико Скупштина Србије потврди такву одлуку, први лекар анестезиолог бити упућен на мисију крајем овог месеца.

Србија и Норвешка имају веома добре односе, а сарадња на билатералном војном плану јесте једна од најразвијенијих. Од 2004. године Амбасада Краљевине Норвешке у Београду је човек за контакте Србије са НАТОом.

Учешће у мировним операцијама јесте стална активност. Контингент из Србије би се ротирао на сваких шест месеци, и то у марту и септембру. Основни услови за ангажовање у саставу норвешког контингента, осим стручности и искуства, јесу учешће на курсу ратне хирургије и на припремама за упућивање у мировну операцију, а то су активности које се организују у Норвешкој између две ротације.

Предвиђено је да у саставу норвешког контингента буду ангажовани лекари специјалисти – хирурзи, анестезиолози и лекари специјалисти опште и тропске медицине. Поред њих, по-

стоји потреба ангажовања медицинских техничара са средњим и вишим образовањем.

Мировна операција ISAF, у свом саставу има око 9.000 припадника из 36 земаља. ISAF као примарни циљ треба да обезбеди подршку Влади Авганистана у успостављању и одржању стабилности у држави која би омогућила обнову земље.

ЗОРАН КЕКОВИЋ, ПРОФЕСОР ФАКУЛТЕТА БЕЗБЕДНОСТИ

МОЗАИК МЕЋУЗАВИСНИХ КРИЗА

Моћни финансијски кругови и мултинационалне корпорације све више полажу легитимно право да учествују у управљању конфликтима на кризним жариштима, макар под изговором стварања безбедног пословног окружења. Моћ да утичу на политику матичних земаља, у глобализованом свету, у којем се лојалност дугује искључиво деоничарима, преобратила се у полуге моћи којима се утиче, па чак и смењују владе других држава.

ако нужан трошак, издвајања за безбедност дуго су се сматрала кочницом економског напретка. Тако је било све док локалне, регионалне и светске кризе и конфликти нису подупрли развој војне и разних других делова индустријске инфраструктуре. Стога смо разговор са професором Факултета безбедности др Зораном Кековићем о управљању кризама почели управо разматрањем односа безбедности и економије. Тај однос, наиме, један је од оних утицаја који битно обликују кризе.

– Двосекли мач кризе није поштедео ни глобалне ни националне аспекте безбедности и економије. То се најбоље види у поремећајима у ценама сировина, увек када избије криза или она добије неки неочекивани ток. Довољно је само обратити пажњу на флукуацију цена нафте по барелу. Политичка нестабилност у земљама богатим нафтом, попут Ирана и Нигерије, доприноси високим ценама нафте. Иран је упозорио да би цене могле додатно да порасту уколико Запад буде пореметио његов нуклеарни програм. Такође, напади племенских група у Нигерији довели су до смањења производње нафте у тој земљи, што се

морало одразити на политику цена и испоруку драгоцене сировине из те области.

И друге кризе које не познају границе испољавају тренутне или одложене, брзонаступајуће или споронаступајуће, контролисане или неконтролисане, утицаје. Интернационални карактер кризе, каква је избијање САРС-а, имало је тренутни негативни утицај на географске регије које су биле под тим вирусом. Све док вирус није био доведен под контролу, економски услови, а тиме и међународне пословне активности, путовања персонала, заједно са туризмом, нису се вратили на нормално стање. Са сваким новим случајем осећају се негативни економски утицаји, па тиме и могућност губитка прихода, због дешавања у условима који се привремено не могу контролисати.

– Осим што се кризе глобализују, прати их и негативни публицитет, као њихова следећа битна одлика.

– После открића крављег лудила, чак и без потеза влада у правцу забране и рестрикције увоза и извоза говедине, реаговање купаца на потенцијалну опасност аутоматски је угрозило трговину у оквиру индустрије говеђег меса у Великој Британији, а ефекти су одјекнули у глобалном економском плану те земље.

Борба против тероризма, такође, утиче на глобалну и националну економију, често противречно. У Извештају УН о економским предвиђањима у свету ове године наводи се да је светска заједница учинила добар посао у апсорбовању последица природних катастрофа и терористичких инцидената, али су те последице оставиле трагове на глобалну економију, која је успорила темпо у поређењу са оним из 2004. године, између осталог због повећања цена нафте, пандемије птичијег грипа, итд. С друге стране, догађај као што је убиство терористичког вође Ал Заркавија праћен је у америчким медијима најавама о паду цена нафте на њиховом тржишту, чиме се противтерористичкој борби на индиректан начин даје и позитиван публицитет. Тема посебне расправе јесте колико и како свака противтерористичка борба утиче на решавање криза или њихово продубљивање.

– Да ли то значи да се, колико год је тешко одредити извор неке кризе, њен животни циклус може пратити, а догађаји усмеравати у жељеном правцу?

– Неке државе имају способност, жељу и интерес да кризним жариштима управљају на начин који кризе данас чини најефикаснијим инструментом њихове политичке и економске стратегије. Као осведочени савезник САД у арапском свету и један од водећих светских произвођача нафте, Саудијска Арабија није за сада предмет политичких поремећаја као Нигерија или Русија, одакле је снабдевање енергентима у најмању руку непредвидиво. У исто време, Саудијска Арабија је независан и поуздан снабдевач, каквог би, рецимо желела Кина, као други највећи светски потрошач нафте који нестрпљиво повећава број потрошача, без обзира на њено све веће окретање афричком тржишту и жеље да буде највећи потрошач нигеријске нафте.

Многострукост веза – глобалних и националних – само је део мозаика испреплетаних утицаја које подразумева амбивалентност криза и покушај да се њима управља из визуре често супротстављених интереса држава и мултинационалних компанија.

Надаље, зависност од сировина које се увозе из нестабилних подручја отвара перспективу новим технологијама, што је уједно шанса и за индустријске произвођаче, и за привредне регије и државе.

– Чини се да не само догађај већ и изјава за јавност, уколико долази са ауторитативних позиција, може да утиче на токове националне и светске политике и привреде?

– У праву сте. “Ако желимо да Америка остане конкурентна, морамо да имамо енергију по приступачним ценама. Ту имамо озбиљан проблем – Америка је зависна од нафте која се често увози из нестабилних региона. Најбољи начин да се ослободимо те зависности јесте – технологија.” Ове речи америчког председника Буша важан су сигнал за америчке произвођаче алтернативне енергије и сировина.

– Колико безбедносни догађаји и ризици, поред економских, здравствених, информатичких и других извора криза, утичу на драматичне поремећаје у структури светске политике и привреде, поготову уколико се десе у земљама развијених економија?

– Они доводе до пропадања неких компанија, па чак и привредних сектора, док другима отварају перспективу. Супротно од ваздухопловне индустрије, када су људи изгубили поверење у лет авионом после 11. септембра 2001, амерички сектор одбране се веома добро показао након тог датума, јер је борба против тероризма још увек приоритет за САД, као и за многе њене савезнике. У настојању да се обезбеди више владиних уговора, шири се индустрија одбране куповином друштвених асоцијација за одбрану које имају уговор са надлежним државним безбедносним институцијама у развијању нових генерација технологије наоружања.

– Док везу између безбедносних догађаја и домаћег бизниса више нико не доводи у питање, утицај крупног капитала на политику других, нарочито конфликтима оптерећених држава, није толико транспарентан. То што не пада у очи не значи да не постоји?

– Финансијски моћни кругови и мултинационалне корпорације све више полагају легитимно право да учествују у управљању конфликтима на кризним жариштима, макар под изговором стварања безбедног пословног окружења. Моћ да утичу на политику матичних земаља, у глобализованом свету у којем се лојалност дугује искључиво деоничарима, преобратила се у полуге моћи којима се

утиче, па чак и смењују владе других држава. Тероризам, међуетничко насиље, оружане побуне, грађански нереди и разни политички ризици који привредну инфраструктуру чине рањивом нису увек разлог који одвраћа стране инвеститоре.

Ниво толеранције на ризике је, по правилу, у сразмери са могућностима доходног сектора да учествује у управљању субјектом и инструментима којима располаже у стварању безбедног окружења.

– Безбедно пословно окружење подразумева проширен круг актера посредством којих се утиче на безбедност. Ко чини ту мрежу?

– Чине је и државни и приватни актери. Локалитети кризних жаришта показују да је богатство у минералним сировинама у позитивној корелацији са избијањем конфликта. Осим што конфликти могу водити уништењу или оштећењу корпорацијске имовине, прекиду пословних операција или директном угрожавању лица, они су сувише сложени за ефективно уплитање приватног сектора. Најбољи показатељ за то јесте чињеница да, када се критикују развијене земље, онда се то веома често чини аргументима на ра-

чун мултинационалних компанија. У земљама трећег света на стране фирме гледа се као на актере који продужавају конфликт, али и одржавају стабилност. Ово друго се посебно види на примеру обнове разрушених инфраструктура у постконфликтном окружењу.

– Шта утиче на “прихватљивост ризика” да се започну или наставе пословне операције, поред безбедносних ризика иманентних мултиетничком и/или националистичком окружењу?

– Пре свега, политички ризици промене влада чија “правила игре” не иду на руку страним улагањима. Од суштинске важности су и економски ризици. Њихова прихватљивост укључује процену ризика и добити, али и друге стратегије. Велике, а посебно лидерске компаније, имаће различиту калкулацију трошкова и добити и од конфликта и од превенције конфликта у односу на мање компаније. У условима сурове међународне економске конкуренције, компаније ће бити спремније да прихвате већи ризик у замену за приступ тржишту и ресурсима, али истовремено и мање вољне да троше средства за превенцију конфликта.

С друге стране, корпорацијска стратегија, која укључује издвајања за социјалне програме или разне субвенције за потрошаче, утиче позитивно на њене производе и услуге на одређеном тржишту, може заинтересовати нову радну снагу и помаже успостављању добрих пословних веза са другим фирмама и окружењем.

– Какве опције има бизнис на располагању после избијања конфликта?

– Анализе и процене наведених и других ризика утичу да после избијања конфликта бизнис има три опције. Прво, потпуно повлачење или претња да ће се то догодити, чиме се шаље сигнал странама у конфликту да би требале да одустану уколико желе економски раст и развој. Друга могућност јесте остајање уз игнорисање конфликта. Трећа је задржавање инвестиција уз настојање да се спречи ескалација насиља.

Прекид операција, одбијање да се купује или продаје роба на тржишту може представљати снажан подстицај да се утиче на заустављање насиља. Ускраћивање инвестиција које пружају мултинационалне корпорације у зависности од тога да ли владе чине искрене напоре у промоцији мира, може се посебно односити на слабе или нелегитимне владе. То је једна од последњих опција комерцијалног сектора.

Извесни примери показују да се могу применити и приватне економске санкције према регионима (у Африци, на пример) у којима се производе драгоцености, односно где побуњеници користе профит од дијаманата за наставак борби.

Ниво толеранције на ризике је по правилу у сразмери са могућностима доходног сектора да учествује у управљању сукобом и инструментима којима располаже у стварању безбедног окружења.

Глобалне безбедносне претње подстичу даља улагања у сектор производње и услуга – ваздухопловну индустрију, индустрију одбране, медија, телекомуникационог сектора, индустрију безбедности. Оне су у тесној вези са кризним жариштима и изворима сировина, па се може очекивати у будућности да ће алтернативни извори сировина и енергије изместити кризна жаришта.

– Који су остали, разлози за задржавање инвестиција?

– Они могу бити вишеструки. Најпре, неке индустријске гране (нпр. рударство) могу бити везане за специфичну локацију и природне ресурсе, па би трошкови повлачења били исувише велики. Такође, технолошки развијене компаније за одређену локацију везује обучен персонал или друге локалне фирме. Најзад, у неким фирмама управљање конфликтима прихвата се као разумљива стратегија и оквир у којем функционишу. Такве су приватне компаније као подговорачи за логистику и другу подршку војним, полицијским и хуманитарним активностима, што је по природи комерцијалног карактера.

Глобалне безбедносне претње подстичу даља улагања у сектор производње и услуга – ваздухопловну индустрију, индустрију одбране, медија, телекомуникационог сектора, индустрију безбедности. Оне су у тесној вези са кризним жариштима и изворима сировина, па се у будућности може очекивати да ће алтернативни извори сировина и енергије изместити кризна жаришта.

– Постоји ли могућност да приватни сектор преузме водећу улогу у управљању конфликтима?

– У превенцији конфликта нека подручја свакако треба задржати под контролом влада, односно међународних организација, јер крију сувише кризног потенцијала или су физички пространа. Можемо рачунати на ситуацију када су стране владе амбивалентне, Уједињене нације неосетљиве или без одговора, али пословна заједница процењује да је у њеном стратешком интересу да интервенише. Међутим, у комплексу међузависности политичких, економских и безбедносних интереса и испреплетаних веза јавних и недржавних актера, много је вероватнији сценарио да бизнис изврши притисак на владе својих земаља које ће иницирати интервенцију УН. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ПОРУКЕ МИРА

Однос према одбрани земље је, пре свега порука, један општи став који се прихвата више срцем него умом. Наравно, то није апологија класичног милитарног калупа "да војник нема о чему да мисли". Има, али не мора баш да се претргне.

Сваког дана, у сваком погледу – све више напредује. Ова спасоносна парола одржала је читавим једног Кустиног јунака. А то беше дело "Сјеђаш ли се Доли Бел", први и најбољи филм Емиров.

После тога долази трилогија о Ромима, па еп о чарима српског андерграунда и тврдоглавој геачкој ксенофобији. Између тога *Аризона дрим*, са Џонијем Депом и рибама које пливају у ваздуху, јер иначе немају где. И онда, забрањена љубав на Шарганској осмици, после које настаје дрвенград на Међавнику. Са прекрасном Наташом Шолак, чија се дубина очију напросто не може измерити. Живот је чудо.

Ипак, овај текст није посвећен Кустирици, мада, зашто не! Он је, како се то каже "извозни бренд Србије". Но, бавимо се мало пароллама, агитпропом такоређи, јер је славни редитељ све више посвећен промоцији своје филмске поетике. И великим пословима, наравно. У сваком делу има бар једна изрека за памћење. Узећемо, засад, само две: она стимулативна са почетка овог текста, и још једна, неправедно заташкана. А потиче из филма "Дом за вешање" и гласи: *Напољу је апсолутно романтично!*

Ако се неко, читајући прва три пасуса напрасно сети да је ово часопис који се бави одбраном, ништа зато. Овде је реч о посланицама и њиховим потрошачима. Однос према одбрани земље је, пре свега порука, један општи став који се прихвата више срцем него умом. Наравно, то није апологија класичног милитарног калупа "да војник нема о чему да мисли". Има, али не мора баш да се претргне.

У ратном маркетингу реч вође или војсковође еволуирала је од пригодног говора, до типичне парламентарне свађе, или плебисцитарног заноса. У својој беседи у Опиду, Александар Велики каже легионарима и ово: "За вас и вашу славу и ваше богатство водим вас победоносно кроз све земље и мора, и гора и равница, и свадбу сам славио као и ви, и деца многих од вас биће у роду са мојом децом..."

Наполеон на Аустерлицу нимало не сумња у успех: "Војници, ову нашу војну ваља завршити једним страховитим ударом који ће смрвити непријатеља." Али, није ћутао ни у процедури изгнанства: "Збогом децо моја. Моје ће вас жеље увек пратити. Чувајте и ви успомену на мене. (љуби заставу) Нека овај последњи пољубац продре у сва ваша срца!"

Кутузов код Бородина упућује трупама поруку пуну заноса, у коме се све црвени од течног људског ткива: "Пре но што сунце зађе, обојте ово тле наше отаџбине врелом крвљу нападача и његових војника!"

Ко још не зна беседу мајора Драгутина Гавриловића на челу делова Десетог пука у одбрани Београда 1915: "Јунаци, тачно у три часа непријатеља треба разбити вашим силним јуришем, разнети вашим бомбама и бајонетима. Образ Београда, наше престонице, има да буде светао!"

Пред Хитлеровим налетом Черчил није говорио само трупама, него свима. Ништа друго није могао да обећа Британцима. Само крв, зној и сузе.

Добио је рат, али изгубио послератне изборе. Написао је мемоаре а зарадио Нобелову награду за књижевност. Али, само крв, зној и сузе подсећају данас на сер Винстона, све друго покрила је архивска прашина.

У подељеном главном граду Трећег рајха, у мају 1962, преко пута Бранденбуршке капије, говори најмлађи председник у историји САД, Џон Фицџералд Кенеди. Он коначно мири ратне непријатеље, шаље велики пољубац тада Западној Немачкој и каже: "Ih bin jetzt ein Berliner!" (Ја сам сада Берлинац!)

Скоро четрдесет година касније, 11. септембра 2001. Џорџ Буш млађи вели: "Ми смо нападнути, ми смо у рату. Али, америчка нација ће изаћи из овога као победник. Ми ћемо пронаћи одговорне за овај напад, и они ће за то бити кажњени!"

Од тог часа, више ништа није као пре. Рат губи своју класичну позициону суштину и постаје хаотична серија муњевитих удара и противудара.

Напади и одмазде се смењују са застрашујућим претњама. Али, нема изјава које се памте, нити блиставих говора од којих се добија осип. Александар Велики је умро млад, Наполеон се без љубљене Жозефине угасио напуштен на Светој Јелени. То је само острво, а не име жене. Тенкови Т-34, на којима је писало "На Берлин", префарбани су у зелено, за музеј.

Уместо надахнутих вођа, данас ратове или ударе најављују или образлажу метиљави портпароли. То су поруке у којима нема скоро ничега, састављене су без духа и бриге за историју. Шта ће уопште остати у њој?

Тројица вођа, који су потписали Дејтонски споразум у бази Рајт Петерсон, одавно су онострани. Али, видите по чему су запамћени: Алија: "Алаху акбар, муђахедини!". Туђман: "Идемо дејки, идемо!" Слоба: "Мало морген!"

А било је ту и крви и зноја и суза, и образа отаџбине. И краха братства и јединства. Читав епски хаос, амбијент створен за поруку која се памти. А оно ништа. Какве главе – такве мисли.

Клинци напамет знају "Маратонце": *Даље нећеш моћи. Да се ја питам, ја бих га овде протерао. Шта то радиш, куме? Шта ће бити с кућом. Или "Ко то тамо пева"! Е, сад је стварно готов! И тата би си не! Зашто да не, није тата мутав.*

Порука је став, оно што не прође кроз уши, него се задржи, па живи. И никада се не зна, и неће се сазнати, говоре ли то јунаци или маргиналци. Погледајте кроз прозор ако смете, и кажите, ако имате коме. Напољу је апсолутно романтично.

Аутор је коментатор листа "Политика"

ЈЕДИНО ИЗВЕСНО-КРЕДИТИРАЊЕ

Према предложеном *Програму*, запосленим у Министарству одбране и Војсци Србије, који су у професионалној служби провели најмање 15 година, за трајно решавање проблема крова над главом обезбедиће се бесповратна финансијска помоћ од 500 евра по квадратном метру који им припада. Разлику до стварне вредности простора за становање надокнадиће подизањем кредита код банака, под повољнијим условима. Млађим старешинама додељиваће се најпре службени станови док обављају одређене дужности.

Досадашња стамбена политика, односно модели по којима су се градили или куповали станови запосленима у Министарству одбране и Војсци, протеклих петнаестак година, претрпели су крах. Уз нерационално и често незаконито понашање надлежних, томе су понајвише допринеле околности у којима је пословао систем одбране. Данас је тешко одмерити одговорност за такво стање, чији узроци сежу у прошлост, а заснивају се на различитим политичким, економским, безбедносним, чак и међународним утицајима.

Ново време које живимо намеће потребу да се о наслеђеним проблемима мање говори, а да се они брзо, ваљано и поштено решавају. Неизбежна је зато реформа постојећег стамбеног модела. Будућа опредељења темељиће се на реалним потребама и могућностима, правилној економској рачуници, иностраним искуствима, али и специфичностима војне службе.

После анализе обима и структуре стамбених захтева у Војсци, важних републичких прописа, услова под којима би запослени самостално издвајали новац за куповину станова, али и финансија којима располаже Министарство, Управа за кадрове предложила је *Програм стамбеног збрињавања запослених у Министарству одбране и Војсци Србије*.

■ ДРУГАЧИЈА РЕШЕЊА

Како ће се превазићи стамбене тешкоће у систему одбране према новом моделу?

Стамбене проблеме није решило 22.008 запослених у Министарству и Војсци. Уколико сваком од њих у просеку припада 69 квадрата, долази се до величине од око 1.520.000 квадратних метара стамбене површине. Од те цифре 15.494 припадника система одбране нема никакав стан, те

им је потребно обезбедити око 1.260.000 квадрата. У посебно тешкој ситуацији је 7.035 војних пензионера, без крова над главом, јер је међу њима знатан број прогнаних из бивших југословенских република. Око 54 одсто стамбено незбринутих су подстанари, док у неодговарајућем стану живи око 23 одсто бивших и садашњих припадника Војске. На војни стан, дуже од десет година, чека око 5.000 старешина.

– Према садашњем моделу и просечним трошковима изградње, за превазилажење стамбених тешкоћа Министарству одбране је потребно око милијарду и по евра. Толика средства није могуће обезбедити за кратко време. Сходно динамици стамбене изградње која се примењивала последње деценије, за куповину или изградњу станова војним бескућницима треба 62 године.

Нови Програм стамбеног збрињавања запослених у систему одбране нуди другачија решења. Планирано је да се припадницима Војске за време професионалне службе најпре обезбеде службени станови, према пројекцијама система одбране после 2010. године. Тада ће број гарнизона бити мањи, а службени станови ће се везивати за конкретне јединице. Тиме би се превазишли проблеми који настају због промене места службовања старешина. За трајно решавање стамбеног питања предлаже се модел једнократног обезбеђења учешћа од 500 евра по квадрату који им припада. Тај новац запослени могу користити искључиво за куповину стана, односно за учешће приликом подизања кредита или изградње куће – каже генерал-мајор Слободан Тадић, начелник Управе за кадрове Министарства одбране.

Како оцењују аутори Програма стамбеног збрињавања, уколико се рачуна да сваком запосленом за куповину стана треба око 34.500 евра, укупна вредност предложеног пројекта износи око 760.000.000 евра, што је упола мање од финансијских потреба према садашњем моделу.

■ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

Како ће се прибавити новчана средства за куповину војних станова?

Програмом стамбеног збрињавања планирано је да се службени станови добијају разменом вишка војних некретнина са локалном самоуправом у ужем градском подручју и градњом на војном земљишту. Допунски модел је куповина станова на тржишту. Основно опредељење јесте да се обезбеде наменски службени станови за старешине на одговарајућим дужностима. Слична искуства примењују се и у осталим европским земљама.

За трајно решавање стамбених питања предвиђа се додела бесповратног учешћа од 500 евра по квадрату који им припада. Поменута новчана средства моћи ће добити само припадници система одбране који су у професионалној служби провели најмање 15 година. Допунски модели су додела плаца, наменска град-

ПОДРШКА МИНИСТАРСТВА ФИНАНСИЈА

Министарство финансија Републике Србије начелно је подржало Програм стамбеног збрињавања запослених у систему одбране. Уследиле прецизнији договори два министарства о реализацији тог пројекта. Познато је, међутим, да ће се део новчаних средства која се добију продајом вишка војне имовине, како је дефинисано у *Мастер плану*, користити за решавање стамбених неприлика припадника Војске.

ИНВЕСТИЦИОНИ ПЛАН

Припадници Министарства одбране и Војске Србије неће моћи самостално и појединачно да конкуришу за станове који се за систем одбране издвајају на основу Националног инвестиционог плана Републике Србије. Захтеви војних бескућника, који испуњавају прописане услове, биће обједињени на нивоу Министарства према постојећем редоследу, односно ранг-листама. Детаљи о моделу по коме ће надлежне државне институције делити станове и начину на који ће кандидати подносити захтеве још нису познати.

Генерал-мајор Слободан Тадић,
начелник Управе за кадрове
Министарства одбране

УСАГЛАШАВАЊЕ ПРОПИСА

Програм стамбеног збрињавања не може се усагласити са постојећом законском регулативом Републике Србије. Тек када се измене прописи о додели станова запосленима у државној управи, одреди нови правни оквир за финансирање послова одбране и Министарство одбране буде званично у саставу Владе, нагомилани стамбени проблеми успешно ће се превазилазити. Како тврди генерал Тадић, многе институције државе не уважавају особености војног позива и потребу да се на другачији начин додељују станови професионалним припадницима Војске, првенствено због честих промена места службовања.

Старешине које су са породицама дошле у Србију из бивших југословенских република не могу добијати и откупљивати станове по моделу из 1992. године, јер су се променили и услови и околности. Њихово стамбено питање решаваће се по истом критеријуму као и за остале припаднике система одбране.

ња или уступање стана до кога се долази разменом вишка војних објеката.

– Да би се применили поменути модели треба формирати посебан Фонд за стамбено збрињавање. Официри, подофицири, цивилна лица и војни пензионери којима се додели стан из размене некретнина треба да у Фонд уплате разлику у цени. Ако се, на пример, Министарству одбране по основу размене властништва са локалном самоуправом преда стан, чију вредност надлежни државни орган процени на 80.000 евра, а за њега се одлуче припадници Војске, од Министарства ће добити једнократну бесповратну помоћ у висини од 500 евра по квадратном метру, односно 30.000 евра. Преостали новац до процењене вредности стана треба да обезбеде кредитом који подижу код банака и уплаћују га у Фонд. Из њега се надаље обезбеђују финансијска средства за решавање стамбених питања осталих запослених – објашњава генерал Тадић.

Уколико се усвоји Програм стамбеног збрињавања и постигне дефинисана динамика, до 2010. године решиће се око 80 одсто садашњих стамбених захтева. Станове ће добити сви припадници Министарства одбране и Војске који имају више од 15 година радног стажа, што значи да ће без крова над главом остати још 1.065 запослених. Реализација пројекта зависи од прилива финансијских средстава, првенствено из *Мастер плана* Владе Србије, који разменом може остварити приближно 1,5 милијарди евра. Од те суме се за превазилажење стамбених тешкоћа у систему одбране пла-

нира око 60 одсто средстава. Од продаје војних станова који су већ у изградњи очекују се знатно мањи прилив, као и из буџета. Планирано је, такође, око 126.000.000 евра из донација.

■ ПОДРШКА ПРОЈЕКТУ

Који услови треба да се испуне да би отпочела реализација *Програма стамбеног збрињавања*?

– Нови модел доделе станова може се применити тек ако надлежне државне институције подрже *Програм стамбеног збрињавања*. Уз то, треба усвојити и другачији стамбени правилник, формирати Фонд за стамбено збрињавање, који ће пратити реализацију пројекта и омогућити да се финансијска средства из *Мастер плана*, али и донације ваљано користе. Најважније је да се припадницима Војске приуште повољни стамбени кредити. Тек после 2010. године запослени ће самостално решавати стамбена питања, односно станове куповати кредитирањем или уштедом од плате – тврди један од аутора *Програма* пуковник Остоја Поповић, начелник Одељења за статус и стандард Управе за кадрове.

Још је непознато под којим ће условима стамбене кредите добијати војни пензионери, који не могу да отплате последњу рату до 65. године живота, како то захтева већина банака. У таквим случајевима од Националне корпорације за осигурање стамбених кредита очекује се да укаже на делотворне моделе. Припаднике Војске који су у Србију дошли по основу дислокација јединица после ратних сукоба на просторима некадашње југословенске државе, где су имали решено стамбено питање и станарско право, посебно оптерећује проблем кредитирања. Како напомиње генерал-потпуковник у пензији Стаменко Николић, из Клуба генерала и адмирала, треба урачунати средства стамбеног доприноса који су садашњи војни пензионери издвајали до 1989. године, а та сума је месечно износило 4,5 одсто личног дохотка.

– Републичка дирекција за имовину требало би да прецизира како ће се реализовати финансијска средства од продаје вишка војних објеката за стамбено збрињавање. И Министарство правде треба да се изјасни о новом стамбеном програму, поготово са становишта измена *Закона о Војсци*, имајући на уму и решења чланица Партнерства за мир и НАТО – појашњава пуковник Поповић.

■ КОМЕРЦИЈАЛНИ ИНТЕРЕС

Са којим се недоумицама суочавају надлежни у Министарству одбране када је реч о новинама у стамбеној политици?

Стамбене кредите одобравају комерцијалне институције – банке, а Национална корпорација само обезбеђује потраживања од њихових корисника. Како наглашава Саша Јовановић, директор Одељења за осигурање стамбених кредита Корпорације, Министарство одбране, ако се одлучи за модел кредитирања, треба да уважи чињеницу да банке послују искључиво по тржишном принципу, штитећи своје пословне интересе. Ситуација је данас неупоредиво боља у односу на период од пре две године, када су каматне стопе биле 11 и 12 одсто. Стопа за кредите индексирани у швајцарским францима тренутно износи 4,35.

– Основни начин прибављања стамбених кредита јесте хипотека првог реда, а рокови отплате зависе од година живота клијентата у тренутку одобравања финансијске позајмице. То значи да, уколико неко има 45 година живота, кредит може добити најдуже на 20 година. Уступци банака, у том смислу могући су само за годину или две. Проблеми се јављају и приликом уписа хипотеке, посебно уколико објекти нису укњижени, јер се тада не може одобрити кредит.

Влада Србије је у августу 2005. године усвојила програм дугорочног стамбеног кредитирања, у коме се предвиђа финансирање делом из буџета – 20 одсто, а делом из сопствених извора – 10 одсто, под некомерцијалним условима – годишње каматне стопе су 0,1 одсто, а рокови отплате 20 година. Банке остатак средстава пласирају по тржишном принципу. Код комерцијалних кредита, ме-

Надлежни у Министарству одбране недавно су најавили да ће се током септембра и октобра одређен број припадника система одбране уселити у војне станове. О томе смо разговарали са потпуковником Миланом Сладојем, заступником начелника Дирекције за грађевинско-урбанистички консалтинг Управе за инфраструктуру.

– На основу уговора са извођачем грађевинских радова, у Другој месној заједници Бежанијска коса, на објекту 31, у ламели 4, за усељење је планиран 21 стан, који је припадницима Војске додељен 2000. године. Очекујемо да ти станови буду уселени до краја октобра. У исти објекат, до 30. новембра 2006, треба да се усели још 26 породица. Иако су издвојена новчана средства, грађевински радови на ламелама 1 и 2 окончаће се у првој половини наредне године. До 15. новембра 2006. војни бескућници ће се вероватно уселити и у 54 стана у објекту 27, у ламелама 6 и 7, јер су зграде скоро завршене. Станови у објектима 24, 25, 28 и 29 Друге месне заједнице за сада се не граде. На објекту 32, чија је конструкција стављена под кров, постоје услови да се наставе грађевински радови. Нереално је, међутим, очекивати да се послови окончају до Нове године – каже потпуковник Сладоје.

Наставак грађевинских радова на осталим стамбеним објектима Бежанијске косе, чија је изградња започела пре неколико година, зависиће искључиво од расположивих финансијских средстава Министарства одбране. Како објашњава потпуковник Милан Сладоје, опредељење Дирекције за грађевинско-урбанистички консалтинг јесте да започете стамбене зграде заврши, јер је Министарство за њих платило комунално опремање и партиципацију, урадило техничку документацију и добило грађевинске дозволе. Сем тога, трошкови радова не би премашили 500 евра по квадратном метру.

– У Трећој месној заједници на Бежанијској коси очекујемо да се до краја године заврше и радови у блоку 8, на објекту Г, са 29 војних станова, које Министарству одбране на основу уговорених обавеза треба да преда Грађевинска дирекција Републике Србије. Решења за те станове већ су подељена. Рад, подизвођач грађевинских послова Дирекције, завршио је око 95 одсто стамбене зграде, али касни са предајом готових станова, јер је под стечајем. У Београду тренутно нема уговорених локација на којима би се припадницима Војске додељивали станови. Може се, додуше, до краја године планирати усељење у 20 станова, у три ламеле обреновачке месне заједнице *Сава*, чија је изградња започела 1995. године. Сви станови су завршени, објекат је технички примљен, али су се јавили проблеми плаћања партиципације за прикључивање грејања и струје општини Обреновац, због дугогодишњег кашњења грађевинских радова *Конграда*. Трошкови износе око милион динара – напомиње потпуковник Сладоје.

Запослени у систему одбране до краја године моћи ће се уселити у станове који су, због ненаменског коришћења, судски враћени Војсци. То су махом службени војни станови мање квадратуре – 19 у Београду и један у Зрењанину. Дирекција за имовинскоправне послове Министарства одбране обавестила је недавно надлежне и о 23 војна стана за која се очекује судска пресуда о исељењу. И у њих ће се у наредна четири месеца уселити припадници Војске – осам станова се налази у Београду, по један у Прокулжу, Лесковцу и Крушевцу, док су остали у Нишу. Тренутно су на грађевинском уређењу и 23 службена војна стана – по један у Чачку, Зрењанину, Сомбору и Ужицу, а остали су у Београду. До краја године поделиће се официрима, подофицирима и цивилним лицима. Планирано је, такође, да се до 15. октобра 2006. по основу размене војних некретнина у Горњем Милановцу изгради десет станова и преда на коришћење Министарству одбране.

ђутим, корисник мора обезбедити бар 20 одсто учешћа, уз остале трошкове који прате куповину стана – порез на пренос апсолутних права од пет одсто, провизија банке и Националне корпорације. Ако Министарство одбране обезбеди средства предвиђена Програмом стамбеног збрињавања, Корпорација ће са банкама договорити ниже каматне стопе и рокове отплате кредита – обрађаже Саша Јовановић.

— ПРАВНИ РИЗИЦИ

Колико је Програм стамбеног збрињавања запослених у Министарству одбране и Војсци Србије у складу са републичком правном регулативом?

Весна Максимовић, шеф Одсека за располагање и управљање државном имовином у Дирекцији за имовину, упозорава да се за решавање стамбених питања запослених у систему одбране морају применити важећи прописи Републике Србије. То је уједно и правни оквир на коме Програм треба да почива.

– Влада је својевремено усвојила Уредбу о начину решавања стамбених питања лица запослених код корисника државних средстава. Тај правни акт се, после одвајања Црне Горе, примењује и за запослене у систему одбране. Уредба се заснива на тржишном моделу, а нуди решења сасвим различита у односу на моделе које предлаже Програм, али и Закон о становању, посебно у вези са откупом и куповином станова у закуп. Програм стамбеног збрињавања неће имати правно утемељење уколико се не измени постојећа Уредба – тврди Весна Максимовић.

Како напомиње Весна Сантрач, референт у Управи за инфраструктуру Министарства одбране, нови стамбени модел треба да се заснива и на прописима о финансирању корисника буџетских средстава – Закон о средствима у својини Републике Србије, Закон о буџетском систему, Закон о буџету за сваку календарску годину, Правилник о стандардном класификационом оквиру и контном плану за буџетски систем, који прописује јединствену економску класификацију прихода и расхода, односно изворе и намену буџетских финансијских средстава.

ЈАВНА РАСПРАВА

Јавна расправа о нацрту Програма стамбеног збрињавања запослених у Министарству одбране и Војсци Србије одржана је 14. септембра у Централном дому Војске.

Скупу су, поред најодговорнијих старешина Управе за кадрове Министарства одбране, која је и предложила модел стамбене политике, присуствовали представници осталих целина Министарства и Генералштаба Војске, надлежни из Министарства правде, Дирекције за имовину Републике Србије, Националне корпорације за осигурање стамбених кредита, Владе Републике Србије, Клуба генерала и адмирала, те Удружења војних пензионера и Удружења војних бескућника.

Помоћник министра одбране за људске ресурсе Зоран Јефтић том приликом је нагласио да пројекат почива на реалним основама и да осликава специфичан положај и стандард запослених у систему одбране и војних пензионера. Програм ће се предочити надлежним државним институцијама да би се, уз њихову подршку, превазишли нагомилани проблеми. Предложени модел је понајвише социјалног карактера, али ће се убудуће заснивати на тржишној рачуници.

СЛУЖБЕНИ СТАНОВИ

Млађим официрима и подофицирима Војске, због чешћих прекоманди на почетку професионалне каријере, додељиваће се службени војни станови у местима где раде, док не стекну услове за станове у закупу. Такав модел примењиваће се и за одређене дужности – док је старешина командант бригаде, на пример, користиће службени војни стан, а када се распореди на другу дужност, у тај стан уселиће се следећи командант.

БЕЗ УВЕЋАНИХ ТРОШКОВА СТАНОВАЊА

За сада није могуће прецизирати хоће ли запослени у систему одбране којима банке одобре стамбене кредите добијати новчану накнаду по основу увећаних трошкова становања. Основни став Министарства одбране је да се официрима, подофицирима, цивилним лицима и војним пензионерима не исплаћују увећани трошкови становања после уселовања у стан, односно током отплате кредита.

– У буџет одбране улазе и сопствени приходи и приходи од продаје вишка војних некретности. Ванбуџетским средствима, која је некада била дефинисана Законом о имовини, Министарство одбране више не располаже. Уколико се не промене и прописи о финансирању система одбране, као органа државне управе, неће се моћи издвајати новац за решавање стамбених питања како је Програмом предвиђено. Модел инвестиционог фонда, на пример, не може се заснивати на садашњој правој регулативи, јер није одобрено пословање Министарства на посебном рачуну за куповину станова.

Када је реч о обезбеђењу учешћа, поставља се питање по ком би пропису Министарство отворило стамбени депозитни рачун, и из којих средстава и по којој намени би се на њега уплаћивао новац. Остаје нејасно и како се запосленима може доделити бесповратна новчана помоћ од 500 евра по квадрату који им припада. Министарство одбране према важећим прописима о намени финансијских средстава не предвиђа ни стамбени додатак. Запосленима у систему одбране станови се могу куповати по условима из Уредбе. И модел Националног инвестиционог плана о становању могуће је применити у Војсци – сматра Весна Сантрач. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимео Г. СТАНКОВИЋ

У недавним написима дневне штампе о извозу наоружања и војне опреме у Грузију, улога Министарства одбране није приказана на начин који одговара стварној ситуацији. Наиме, Министарство одбране у спољнотрговинском промету контролисаном робом није више ресорно министарство.

Усјајањем *Закона о спољној трговини наоружањем, војном опремом и робом двоструке намене*, који је ступио на снагу 31. марта 2005. године, та надлежност пренета је на Министарство за економске односе са иностранством.

Тим законом прописани су учесници и поступци у процесу одлучивања према захтевима за издавање дозвола за вршење послова спољне трговине контролисаном робом и транспорт и транзит на територији Србије.

Закон је јасно дефинисао улогу и одговорност четири министарства која су овлашћена у тим поступцима. Једна од најбитнијих измена је да Министарство одбране не разматра крајњег корисника (земљу у коју се извози), а то ради Министарство спољних послова.

Контролу извоза контролисане робе у Министарству одбране врши, по овлашћењу министра одбране, Сектор за материјалне ресурсе, односно његова Управа за систем логистике. Зато су саговорници о тој теми били пуковник Драган Ђорђевић, заступник начелника Управе за систем логистике, пуковник Ђорђе Вучетић, начелник реферата за међународне конвенције и споразуме, те заступник начелника Одељења за међународну логистичку сарадњу.

СМАЊЕНА МИНИСТАР

КО ДАЈЕ ОВЛАШЋЕЊА

– Скупштина Србије и Црне Горе је 17. фебруара 2005. усвојила *Закон о спољној трговини наоружањем, војном опремом и робом двоструке намене* – каже на почетку пуковник Ђорђевић. – Закон је рађен у сарадњи и уз консултације са представницима међународне заједнице и земаља чланица Европске уније и од релевантних међународних институција оцењен је као добар, а циљ његовог усвајања био је управо успостављање потпуне контроле над прометом наоружања и војне опреме и робе двоструке намене.

Као саставни део Закона Савет министара СЦГ усвојио је *Националну контролну листу наоружања и војне опреме* и *Националну контролну листу робе двоструке намене*, а обе су у потпуности усклађене са листама које је усвојила ЕУ и са правилима понашања земаља чланица ЕУ.

По Закону, појашњава пуковник Ђорђевић, министарство надлежно за издавање дозвола за спољнотрговински промет било је Министарство за економске односе са иностранством Србије и Цр-

ОВЛАШЋЕЊА ОДБРАНЕ

Артиљеријски систем 155 мм Нора Б-52
(из документације ТОЦ-а)

не Горе. Престанком постојања државне заједнице те надлежности преузело је Министарство за економске односе са иностранством Републике Србије, у чијој надлежности је, поред осталог, и до тада било издавање дозвола за спољну трговину ловачким и спортским оружјем и привредним експлозивима.

У кругу овлашћених су још три министарства: за одбрану и за спољне послове, која дају сагласност за промет контролисаном робом, и Министарство унутрашњих послова које даје мишљење.

Уколико Министарство одбране или Министарство спољних послова у конкретном послу не да сагласност, онда одлуку о одобрењу промета доноси Влада Србије. Таквих примера до сада није било, јер се у спорним случајевима постизала сагласност свих министарстава током поступка. Та два министарства имају и право вета, односно, ако неко од њих заузме изричит став да се промет не дозвољава, онда се дозвола за промет не може издати. Ни право вета до сада није коришћено. Тако каже закон, а у пракси у последње време само у једном случају Министарство одбране није

ТРАНСПОРТ И ТРАНЗИТ

Сектор за материјалне ресурсе у два наврата разматра захтеве у вези са прометом контролисане робе – први пут када у сарадњи са Војнобезбедносном агенцијом, даје сагласност за издавање дозволе за спољнотрговински промет, и други пут када при захтеву за сагласност за издавање дозволе за транспорт даје мишљење са становишта угрожавања животне околине.

Сагласност за транспорт и транзит контролисане робе на и преко територије Републике Србије, у име Министарства одбране издаје Управа за оперативне послове Генералштаба ВС, на основу захтева Министарства унутрашњих послова или органа надлежног за ваздушни саобраћај, а то је Директорат цивилног воздухопловства.

Дозволе за транспорт и транзит НВО копненим и воденим путем издаје Министарство унутрашњих послова, а ваздушним путем Директорат цивилног воздухопловства.

дозволило извоз са стока Војске Србије, јер би тиме било повређено право испоручиоца, односно прекршиле би се потписане обавезе дате испоручиоцу End User Certificate-ом. Тај сертификат обавезује крајњег корисника да увезено наоружање и војну опрему користи искључиво за сврхе за које је намењено. Дакле, не за производњу оружја забрањених међународним конвенцијама, као што су нуклеарно, хемијско или биолошко. То право такође обавезује крајњег корисника да не може продати робу без писмене сагласности онога од кога је купљено.

■ КРИТЕРИЈУМИ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ

Пуковник Ђорђе Вучетић наводи да при давању сагласности за издавање дозвола за спољну трговину, Министарство одбране разматра, прво, утицај на безбедност Србије, друго, да ли се наоружање и војна опрема предвиђени за извоз налазе на извозној листи, треће, да ли постоји одлука Министарства одбране када је реч о НВО са стока Војске Србије и, четврто, да ли Србија по основу трансфера технологије има удела у власништву над том технологијом. Те критеријуме наводи члан 22. Закона и Министарство одбране се стриктно придржава законских овлашћења, не упуштајући се у надлежности дате другим министарствима.

Треба истаћи да Министарство спољних послова може ускратити дозволу, односно сагласност за извоз контролисане робе и због поштовања међународних обавеза Републике Србије, пре свега санкција Савета безбедности УН и препорука Оебса, преузетих међународних обавеза и спољнополитичких интереса Србије, затим због поштовања људских права у земљи у коју се извози, унутрашње ситуације у земљи крајњег одредишта извоза и ради одржавања регионалног мира, безбедности и стабилности. Разматрају се и понашање земље купца у односу на међународну заједницу и њен став према тероризму и савезницима, затим постојање ризика преусмеравања робе у друге руке, где може бити злоупотребљено.

■ ШТА СЕ ИЗВОЗИ?

Порекло робе која се извози може бити двојака, прецизира пуковник Вучетић. Са стока Војске Србије то су наоружање и вој-

Пуковник Драган Ђорђевић:

– Припадници Управе за систем логистике задужени за контролу промета НВО, квалификовани су и оспособљени су за тај посао јер су едуковани на више семинара у земљи и иностранству. Такве потврде дошле су и од светски признатих институција из земаља у којима је контрола промета наоружања на високом нивоу, као што су САД, Немачка и Велика Британија.

Пуковник Ђорђе Вучетић:

– Написи у штампи наводе читаоца да стекне утисак да о тим извозним пословима наоружањем и војном опремом и даље одлучује само Министарство одбране. Међутим, његова улога, иако значајна, није одлучујућа и то јавност треба да зна.

на опрема која је оглашена неперспективном и сувишном и излаже се продаји преко Управе за снабдевање Министарства одбране на јавном тендеру. Предузећа која се баве извозом са стока Војске Србије, појављују се у ствари као комисионари који врше извоз за Министарство одбране познатом купцу.

Друго порекло је из производних програма домаће индустрије која производи наоружање и војну опрему. Наша одбрамбена индустрија, захваљујући квалитету, сигурно се враћа на светско тржиште, реализујући извозне послове који се ближе годишњој цифри од педесет милиона долара, са тенденцијом даљег раста. Ту спадају *Застава оружје* са ловачким и спортским програмом а делом и војним, затим ужички *Први партизан* са квалитетном муницијом, чачанска *Слобода* са програмом муниције већих калибара и артиљеријском муницијом, па *Милан Благојевић* из Лучана, са барутима који спадају међу најквалитетније у свету.

У односу на укупан извоз НВО, извоз са стока Војске учествује са око 20 посто. Кад говоримо о неперспективним средствима Војске, то је углавном стрељачко оружје и муниција, дакле конвенционално наоружање за које је дозвољена трговина легалним путевима. Не извози се ништа што би било у супротности са контролним режимима који у свету ограничавају промет одређених роба. И тамо где нисмо званични потписници међународних конвенција о забрани и ограничењу производње и промета оружја за масовно уништење, ми се тих одредаба придржавамо.

Са становишта увоза и извоза, наши саговорници у Управи за систем логистике наводе да већину захтева чине извозни послови са наоружањем и војном опремом, док је за средства са листе производа двоструке намене, примењивих и за цивилне и за војне потребе, било свега десетак захтева и то углавном за увоз. За тако мали број захтева за производе двоструке намене разлог је, можда, и слаба информисаност индустрије, односно фирми које производе или користе робу двоструке намене. Зато је неопходно боље информисање произвођача и трговаца са одредбама Закона, јер је контрола промета роба двоструке намене новина у нашем законодавству.

На крају, истичу наши саговорници, за квалитетно обављање контроле промета наоружања и војне опреме значајна је и изузетно добра сарадња четири министарства, чији представници чине један тим који ради у интересу Србије. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

КО ВРШИ ПРОМЕТ

Закон је прописао да промет наоружања и војне опреме може да врши предузеће које је, поред уписа за спољну трговину у Агенцији за регистре, регистровано за обављање делатности код надлежног министарства, а то је Министарство за економске односе са иностранством Републике Србије. Тренутно је регистровано 85 предузећа. Право за обављање делатности имају само предузећа регистрована у Србији, с тим што је после раздвајања Србије и Црне Горе неколико црногорских предузећа задржало право само да доврши започете послове код којих се већ ушло у производњу за извоз.

СИМБОЛ СРПСКОГ ОФИЦИРА

На интересовање студената 126. и 127. класе Војне академије, који су недавно окачили своје прве официрске звездике, да купе официрске сабље, предузеће "Статус Стил" одговорило је веома повољним условима отплате, тако да се 12 младих потпоручника определило да узме тај статусни симбол српског официра.

За њих је 14. септембра организована свечаност у Војном музеју на Калемегдану, где им је сабље уручио начелник пуковник Мирослав Кнежевић.

је директор "Статус Стила" Душица Танасковић уручила младим потпоручницима и произвођачки сертификат и повељу о наслеђивању, у којој се посебно наглашава огромна одговорност коју власник преузима и част и достојанство да сабљу носи.

Уз сертификат и повељу Душица Танасковић је потпоручницима наменила и поклон који симболизује центлменство – ружу за сваког младог официра. ■

Р. М.

ПРИЈЕМ ЗА ДЕЛЕГАЦИЈУ ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

Снимио Р. ПОПОВИЋ

Министар одбране Србије Зоран Станковић примио је 21. септембра делегацију Војне академије Војске Србије, коју је предводио генерал-мајор Видосав Ковачевић, начелник те високошколске војне установе.

Током разговора који се односио на свечаност поводом завршетка школова-

ња студената 126. и 127. класе Војне академије, одржане 16. септембра испред Дома Народне скупштине, министар одбране је одао признање Војној академији за успешну организацију те свечаности. Министар Станковић је одао признање и припадницима других организацијских целина Министарства одбране и Војске Србије који су учествовали у организацији промоције потпоручника и истакао значајан допринос Народне скупштине Републике Србије, МУП-а Србије, Скупштине града Београда, Радио-телевизије Србије, која је директно преносила свечаност, али и допринос бројних организација и појединаца. ■

Саопштење

ОСУДА МАНИПУЛАЦИЈЕ ЈАВНОШЋУ

У вези са објављивањем фотографија Ратка Младића поред строја студената Војне академије у дневним листовима "Курир" од 17. септембра и "Глас јавности", прво на насловним странама "Гласа јавности" од 17. и 21. септембра, а затим и као посебан постер у броју од 25. септембра, Министарство одбране Републике Србије најоштрије осуђује такав бесрамни и упорни покушај манипулације студентима Војне академије, Војском Србије, грађанима и у крајњем – читаоцима "Гласа јавности" и "Курира".

Према сазнањима Министарства одбране, за време припреме за свечани дефиле студената Војне академије у Булевару краља Александра, аутор фотографије, који је био без ознака фоторепортера и без акредитације, намерно је и очигледно тенденциозно померао носиоца Младићеве фотографије, тако да створи утисак да будући официри подржавају особу која је оптужена за најтеже злочине. Такав покушај медијске манипулације противан је свим нормама новинарске професије.

У оквиру својих надлежности, Министарство одбране је утврдило да је подофицир са поменуте фотографије, који је по сопственом нахођењу поздравио слику Ратка Младића, водник прве класе Ж. С., рођен 1982. године у Пироту, завршио средњу угоститељску школу и једногодишње војно специјалистичко школовање смера пешадија, у Војсци Србије од 28. јула 2001, те да је био задужен за обезбеђење дефилеа. Водник Ж. С. је одмах удаљен из војне полиције и против њега је покренут војнодисциплински поступак.

Министарство одбране Републике Србије и овога пута, као и много пута до сада, изражава јасан и недвосмислен став да сви оптужени за ратне злочине морају да буду приведени пред суд. Истовремено, Министарство одбране предузима све мере из своје надлежности да особе за којима је расписана потерница Међународног кривичног трибунала у Хагу стану пред лице правде. ■

СВЕЧАНА ПРОМОЦИЈА ПОТПОРУЧНИКА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ИСПРЕД ДОМА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

НОВА СНАГА СРБИЈЕ

До недавно студенти Војне академије, а од 16. септембра потпоручници Војске Србије, дуго ће памтити догађај који их је увео у националну историју. Требало је да прође скоро сто година па да Србија своје најмлађе офицере поново промовише у центру Београда, у присуству највиших државних и војних руководилаца и неколико хиљада Београђана, окупљених на Тргу Николе Пашића, испред зграде дојучерашњег савезног парламента. Догађај без преседана још од балканских ратова.

Асоцијације су се неизбежно наметале, не само бољим познаваоцима новије историје српског народа, већ и свима онима којима се, те треће септембарске суботе, поглед у свечано постројене потпоручнике и њихове млађе колеге, студенте Војне академије, маглио због актуелних проблема и тешкоћа Срба на Косову и Метохији, праизвору српске нације. Поново се Србији прети отимањем дела њене територије, опет је српски народ принуђен да доказује спремност и способност да се брани. А ко ће то да исказе боље и искреније, снажније и одлучније од њене младости, од оних који се определили за тежак, али, међу Србима, одувек, најчаснији позив – војни.

Постројени у центру града, без оружја и борбених возила, они су, својом озбиљношћу, јединственошћу, уверењем које је навирало из њихових нетремичних погледа, демонстрирали снажну веру у моћ и способност војске и народа коме припадају. Поручили су да поседују и знање и снагу и да имају право да посматрају догађаје који се одвијају мимо њих. Показали су да Србија има младост спремну и оспособљену да је брани. Показали су, најзад, да немала средства, уложена у њихово школовање и оспособљавање, нису узалуд потрошена.

Зато је разумљива одлука државног врха да најмлађе српске офицере ове године јавности представи на некада уобичајен начин. Али, не само због тога. Не само због враћања традиције. Поштовање и значај које је Србија исказала својој војсци и њеним најмлађим офи-

цирима нису незаслужени. Због свих напора уложених током школовања, због дана и дана проведених на стрелиштима и полигонима, у кабинетима и учионицама, због одлучности и снаге да, с истим жаром и енергијом, наставе да раде и на одговорним и тешким дужностима у јединицама и установама Војске, тек промовисани официри заслужили су поштовање које им је исказано. Заслужили су подршку највиших државних руководилаца и њихово присуство на завршној свечаности Војне академије.

■ СЛАВНА ТРАДИЦИЈА

После интонирања државне химне *Боже правде*, рапорта председнику Србије који је предао командант свечаности генерал

Борис Тадић, председник Србије

– Наш дугорочни стратешки циљ је да Војска Србије буде фактор стабилности читавог региона југоисточне Европе. Она

никада више не може да буде употребљавана у унутрашњим политичким приликама. Војска је у свакој земљи, и биће у Србији, израз снаге њене спољне политике. Зато држава мора да учини све да њене оружане снаге напредују у обуци, овладају новим знањима и вештинама, али и да стандард и квалитет живота официра буде на највишем могућем нивоу.

Војислав Коштуница, председник Владе Србије

– Бранећи отаџбину, али и правду међу људима, српска војска је пронела славу Србије широм света. Наш народ је током своје

вишевековне историје надасве ценио слободу и највише поштовао своје војнике који су бранили и одбранили Србију. Будите поносни на српску војничку традицију, на Лазара, на Милоша, на Карађорђа, Синђелића и Танаска Рајића, на Мишића и Путника, на неизбројне знане и незнане јунаке који су увек бранили своју земљу и свој народ.

ђа, Синђелића и Танаска Рајића, на Мишића и Путника, на неизбројне знане и незнане јунаке који су увек бранили своју земљу и свој народ – поручио је председник Владе, додајући да се Влада и грађани Србије с правом поносе својим официрима, који су се заклели да ће увек непоколебљиво и одлучно бранити част и достојанство отаџбине.

– Наше чврсто опредељење да градимо слободну, демократску и просперитетну Србију и да живимо у миру у великој мери се темељи на постојању Војске Србије која је, сагласно нашој славној и великој традицији, способна и спремна да чува и сачува мир – истакао је, затим премијер Коштуница. – Ви сте своје животе посветили сигурној и мирној будућности Србије, свесни да имате шта да чувате и на кога да се угледате. Велика и поносна традиција српске војске почива на највишим вредностима и врлинама, на правди и истинској и патриотској љубави према својој земљи, а не на мржњи према другима и намери да се отима туђе и угрожава слобода других, не на претњама и насиљу. Градећи Србију која ће бити снажан гарант мира, стабилности и развоја целог нашег региона, уверени смо да ћете и ви, знањем, одлучношћу и патриотским обављањем својих часних и одговорних дужности, дати значајан допринос тим нашим напорима – закључио је премијер Војислав Коштуница своје обраћање најмлађим потпоручницима Војске Србије.

■ КВАЛИТЕТ ЗА ЈАЧАЊЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Промовишући студенте 126. и 127. класе Војне академије у потпоручнике Војске Србије и честитајући им први официрски чин, председник Србије Борис Тадић истакао је да ће управо они носити терет и изазов одбране Србије у првој половини овог века.

– Војска Србије мора да буде израз наше снаге да будемо респектабилан, значајан чинилац међународне политике у деценијама које долазе – рекао је председник Тадић. – Наш дугорочни стратешки циљ је да Војска Србије буде фактор стабилности читавог региона југоисточне Европе. Она никада више не може да буде употребљавана у унутрашњим политичким приликама. Војска је у свакој земљи, и биће у Србији, израз снаге њене спољне политике. Зато држава мора да учини све да њене оружане снаге напредују у обуци, овладају новим знањима и вештинама, али и да стандард и квалитет живота официра буду на највишем могућем нивоу. Само тако Србија ће добити нови квалитет и на међународном плану. Данас постоје земље које увозе и земље које извозе безбедност. У модерном свету безбедност је један од највећих фактора потражње. Постоји повећана потреба за безбедношћу у свим деловима наше заједничке планете. У том смислу и Војска Србије мора да допринесе новом кредибилитету Србије и новој снази наше спољне политике. Динамика промена у свету рађа међузависност, нарочито након терористичких удара почетком 21. века. Ми имамо изузетан потенцијал за развој наше земље, али имамо и, геостратегијски гледано, велики значај и потенцијал за обезбеђење мира у региону у којем живимо. Влада Србије, њен парламент, Војска Србије, све оружане снаге и њен председник морају да учине апсолутно све да тај потенцијал нашег утицаја у региону буде остварен и да Србија буде задуго поштована и значајна држава у региону и Европи – поручио је председник Тадић најмлађим официрима Војске и додао да, управо они, у томе имају посебно место.

– Улога модерног војника је другачија него што је била у прошлом веку. Овладавање војничким знањима и вештинама подразумева и стицање дипломатских вештина, вештина преговарања. Ви ћете бити и амбасадори наше земље у мировним операцијама и мисијама, у хуманитарним операцијама. Дешаваће се да budete и спасиоци становништва не само у Србији, него и другде, од хуманитарних непогода. Огромни изазови су пред вама, изазови који захтевају стално унапређење и усавршавање знања. Оне државе и оне нације које су у стању да се брзо прилагоде промена-

ПОНОСНИ РОДИТЕЉИ

Пресрећни због изванредног успеха свог сина, Дара и Драгиша Рацковић, родитељи најбољег студента 126. и 127. класе Уроша Рацковића, нису крили задовољство одлуком државног врха да најмлађе потпоручнике промовише у центру престонице.

– Данас сам најсрећнија мајка. Урош је током свог школовања у Војној академији наставио да ниже успех који је постигао и у средњој школи. Зато нисам изненађена што је проглашен за најбољег. Поносим се свим оним што је до сада пружио, верујем да ће и на послу бити веома вредан. Васпитали смо га да увек пружа максимум, да из себе извучи и последње атоме снаге, док не обави оно што је наумио. Време за одмор наступа тек кад се изврши задатак. Срећна сам и због тога што се држава, најзад, осврнула на оне који су се определили за најчаснији и један од најтежих позива данас у Србији – рекла је Дара Јовановић, а отац Драгиша, пензионисани заставник, изразио је задовољство што је син наставио његовим стопама.

– Нема већег задовољства за оца, од оног кад га син претекне, кад покаже да је вредело радити с њим, васпитавати га и пружити му све што смо могли. Наш Урош нам је данас пружио много разлога за понос и срећу. Ове тренутке никада нећемо да

Слободан Вуксановић, министар образовања и спорта
– Осећам се веома поносно као припадник једног цивилизованог народа који негује своје елитне студенте, па и у области одбране. Посебно сам срећан што сам баш ја покренуо процес да Војна академија и Полицијска академија добију равноправан статус у оквиру академске заједнице. Те две академије ће увек имати и посебан статус због специфичне природе образовног процеса на њима.

Зоран Станковић, министар одбране
– Показали смо једном дивном свечаношћу да је Војска заједно са својом државом и својим народом. Зато ћемо ми и даље радити у корист народа ове државе, у корист јачања безбедности наше државе и у корист бољитка који очекујемо за све припаднике система одбране.

ПОНОСНИ НА ПРВЕ ЗВЕЗДИЦЕ

Обраћајући се највишим представницима државног и војног rukоводства, својим наставницима и многобројним пријатељима најмлађих потпоручника, окупљеним на Тргу Николе Пашића, најбољи студент 126. и 127. класе, сада већ потпоручник Војске Србије, Урош Рацковић је рекао:

– Поносни смо на своје прве официрске чинове. Другачије и не може да буде. Ми знања имамо, на напоре смо спремни, а искуства ћемо стицати. Са нама Војска Србије добија одане браниоце отаџбине – поручио је овогодишњи носилац титуле првог у рангу, захваљујући представницима државе и Војске на присуству њиховој свечаности, наставницима на труду уложеном током школовања, а родитељима, родбини и многобројним пријатељима, на подршци исказиваној свих ових година.

ПОКЛОНИ ЗА НАЈБОЉЕ

На свечаности, најбољим студентима у рангу уручене су официрске сабље, а најбољим у одсецима сатови.

Председник Борис Тадић уручио је позлаћену сабљу најбољем у класи – потпоручнику Урошу Рацковићу (просек 9,75), посребрену сабљу другом у рангу – потпоручнику Бориши Јовановићу (9,68) и официрску сабљу трећем у рангу – потпоручнику Слободану Цветковићу (9,67).

Премијер Војислав Коштуница сатове је уручио најбољим потпоручницима по одсецима – Урошу Рацковићу (Логистика), Слободану Цветковићу (КoВ), Жељку Ђорићу (Ваздухопловство и ПВО) и Бојану Драгутиновићу (Морнарица).

заборавимо, посебно моменат кад је из руку председника Тадића, као најбољи у рангу, примао сабљу. Мислио сам да ће ми срце пући – рекао је Драгиша Јовановић.

Да промоција у центру града представља заслужени врхунац школовања будућих официра Војске Србије сматрају Боска и Жика, родитељи другог у рангу, Борише Јовановића.

– Наравно да смо задовољни, да нам је срце пуно утисака. Бити други у рангу, од неколико стотина студената, сада већ официра, велики је успех. Сви знамо колико је значајан и поштован официрски позив у српском народу. Зато је било време да државни врх по-

свети мало пажње и онима који су спремни да стану на браник отаџбине. Поносим се тиме што је председник моје државе уручио сабљу најбољим студентима Војне академије, а пресећан сам што је међу њима био и мој син. Поносиће се њиме Црна Трава – сигуран је отац Живко који напомиње да су Црнотравци у свету познати као добри градитељи, али да су не мање добри и као браниоци и чувари отаџбине.

Своје прве професионалне кораке Бориша ће да започне у Управи за везу и информатику. Његова мајка истиче да позив официра, због тежине и одговорности, није био њен најомиљенији позив, али да је испоштовала жељу свог сина и “пустила га” у Академију.

– У Војну академију дошао је као ђак генерације у средњој школи. Нисам изненађена успехом који је постигао, радујем се свему што га чини срећним и надам се да се неће разочарати у времену које долази – нагласила је мајка Боска.

Успех њиховог сина Слободана, трећег у рангу, увећао је задовољство које су Миле и Рада Цветковић осећали током промоције најмлађих потпоручника.

– Ово је величанствено – рекла је мајка Рада. – Већ сам заборавила све оне сузе које сам исплакала кад је отишао у Војну академију. Једва сам га пустила, он нам је јединац, није ми било лако кад је отишао у Војну гимназију, још као дете. Али, сад сам му све опростила. Успех који је постигао најбољи је доказ да је изабрао оно што воли, верујем да ће бити срећан током каријере и да неће морати оружјем да брани Србију – у даху изговара мајка Рада.

Здравко Понош, заступник начелника ГШ ВС

– За сваку војску је значајно да има моралну вертикалу, а она се подржава и симболима и свечаностима. Ово је један такав вид обнављања моралне вертикале српске војске, враћање коренима уз елементе новог, оног што носи 21. век. Свечаност је значајна и као повод да се окупи читав државни врх Србије и да покажемо да је војска чинилац спољне политике, али и унутрашњи кохезиони фактор.

Старији пуковник Дебао Ванг, војни изасланик Кине

– У Србији сам већ више година, био сам на свечаностима Војне академије, али данас је заиста било посебно. Јер се све догађало испред Дома Народне скупштине, уз присуство високих државних представника али и великог броја Београђана, који су дошли да виде и поздраве своје најмлађе официре.

Зоран Јефтић, помоћник министра одбране за људске ресурсе

– Идеју да се официри промовишу испред републичког Парламента, као највише законодавне институције државе, подржали су председник Народне скупштине, Влада и председник Србије. Све честитке, ипак, треба упутити младићима због којих је свечаност и организована – најмлађим стрешинама, који су на ваљан начин данас потврдили нов имиџ, статус и визију Војске.

Светко Ковач, начелник Војнобезбедносне агенције

– Све ово, приказано заиста на најлепши начин, добро је да су могли да виде наши грађани. Да виде своју војску, те способне младиће, али и њихове поносне родитеље и читав државни врх који је дошао на свечаност. Због тога би она требало на овакав начин да постане традиционална.

Већ традиционална награда из Фонда "Борко Никитовић" најбољем студенту Одсека Копнене војске, ове године припала је потпоручнику Слободану Цветковићу. Награду је уручила Зора Никитовић, мајка потпоручника Борка Никитовића, који је погинуо у првим борбеним дејствима 1991. године, а био је најбољи студент 44. класе ВА, Одсек КоВ, са просеком 10.

ма имају шансу и могућност за просперитет и будућност. Оне државе и нације које жале за прошлим временима уништавају властиту будућност. Можемо да будемо поносни због прошлости нашег народа и улоге војске у ратовима за слободу у 20. па и у 19. веку. Управо на тим традицијама, овладавајући новим знањима и вештинама војничког заната, можемо обезбедити да се будуће генерације поносе данашњом војском. Без реформи у домену знања и усавршавања нема напретка друштва. Зато промене и трансформације очекују и Војну академију, баш као и цео образовни систем. Држава мора да улаже у знање јер је то инвестиција у будућност. Знајући да мора да води рачуна и о генерацијама које

долазе после нас, а не само о садашњој, држава Србија ће увек стајати иза своје војске, из оружаних снага, које представљају гарант мира, сигурности и просперитета нације. Војни позив захтева велике напоре, велика одрицања и посвећеност. Зато онима који престану да се баве војничким позивом треба омогућити да наставе свој професионални живот у другим областима, другим делатностима. У томе и Војна академија има значајну улогу, улогу коју је могуће остварити само у сарадњи с цивилним факултетима. Велика искушења траже да се држава брине о перспективи сваког свог војника. Учинићемо све да Србија постане део породице европских народа. Наша војска у томе има значајну улогу, она је доказ да Србија јесте модерна, демократска земља у којој је војска под цивилном и демократском контролом, под којом извршава све своје изузетно тешке и ризичне послове – нагласио је, између осталог, председник Тадић у обраћању новопромовисаним потпоручницима.

Парадом ешелона Војне академије и бацањем шапки у вис завршена је овогодишња промоција најмлађих потпоручника Војске Србије. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимили: Горан СТАНКОВИЋ,
Звонко ПЕРГЕ,
Даримир БАНДА,
Ранка ТОМИЋ

Звонко Обрадовић, државни секретар за одбрану – Свечаност је била величанствена. А присуство председника државе, премијера и високих државних функционера је снажна порука припадницима Војске и снажан подстицај нама у Министарству одбране да истрајемо у започетим реформским процесима. Свечаност је препуна и симболике, то је обнављање српске војске уз обнову државности Србије и обнављање оваквих свечаности којих није било 20 година.

Снежана Самарџић-Марковић, помоћник министра одбране за политику одбране – Свечаност је круна једног великог рада. Питомци су на крају њиховог школовања уважени на најлепши начин, њихова уложена енергија и време проведено у учењу овде је поздрављено, а струка која у овом тренутку није високо на лествици популарности потврђена је, присуством највиших државних представника и великог броја грађана, као значајна за друштво.

Генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, начелник ВМА – Промоција потпоручника била је импресивна. Такви догађаји су потребни Србији која се враћа својим коренима. Унапређене старешине су грађанима наше земље показале како треба да се пона-

шају млади официри, како се негује и поштује традиција, али и служи своме народу. Зато је време да се и статус униформе боље вреднује.

Владимир Божовић, генерални инспектор полиције – Ова изванредна свечаност најављује нови почетак српске војске. И шаље поруку мира и сарадње у региону, јер ти млади официри оличавају нову српску војску, са знањима и вештинама, али и познавањем међународног права и конвенција, светских језика, које су спремни да примене у интересу мира и безбедности. И присуство дипломатског кора потврђује да се таква мирољубива намера Србије препознаје, али уз јасно изражено опредељење њених највиших руководица и народа да се свим демократским средствима бори за своје националне интересе.

Генерал у пензији Љубиша Стојимировић – Свечано промовисање студената Војне академије у официрске чинове испред највише државне институције почетак је лепе традиције. Пред најмлађим старешинама српске војске стоје тешки задаци, посебно због услова у којима живи и ради официрски кор. Како су у поздравним говорима најавили председник и премијер Републике Србије, верујем да ће се ускоро побољшати положај припадника Војске.

УНИШТЕНА МИЛИОНИТА МИНА

У свету од противпешадијских мина страда или бива повређена једна особа сваких 10 минута. Земље потписнице Отавске конвенције сматрају да том оружју нема места у војном арсеналу, па је уништавање ускладиштених мина један од значајних задатака.

У Техничком ремонтном заводу у Крагујевцу 14. септембра уприличена је свечаност поводом уништења милионите противпешадијске мине. То је део заједничког пројекта који већ годину и по дана спроводе Агенција НАТОа за одржавање и снабдевање NAMSA и Министарство одбране. Тим чином Србија доприноси решавању значајног светског проблема и чини напоре да постане поуздан фактор безбедности у региону.

Уништавање противпешадијских мина је обавеза коју је преузела најпре државна заједница СЦГ потписивањем Отавске конвенције 2003. године, а после Република Србија као њен следбеник. У испуњењу преузетих обавеза из Конвенције, Србији је финансијску помоћ пружило 11 земаља са Канадом и Аустријом на челу као највећим донаторима. Реч је о суми од око 1,6 милиона евра.

Свечаном скупу у Техничком ремонтном заводу присуствовали су угледне званице – амбасадор Канаде у Србији Роберт Мек Дугал, амбасадор Аустрије при НАТОу Франц Цеде, директор Одељења за контролу наоружања Главног штаба НАТОа Мајкл ди Мигенс, директор логистичких операција Агенције НАТОа за одржавање и снабдевање контраадмирал Линда Брд, државни секретар Министарства одбране Србије Звонко Обрадовић и војни изасланици акредитовани у Србији.

Госте је поздравио пуковник др Југослав Радуловић, начелник Техничког ремонтног завода, а бираним речима обратиле су се и угледне званице. Звонко Обрадовић је подсетио да се кроз исто-

рију показало како противпешадијске мине нису повећавале безбедност државе већ угрожавале њено становништво. Од 1975. године до данас, од тих мина страдало је више од милион људи. Највише жртава били су цивили, поготово деца. Обрадовић је подсетио да у свету годишње страда или бива повређено од тих мина око 26.000 људи, односно једна особа сваких 10 минута и да је на територији бивше СФРЈ, у току оружаног сукоба, било постављено неколико милиона таквих мина.

Амбасадор Канаде у Србији Роберт Мек Дугал подсетио је да свет треба да буде ослобођен од мина јер је то оружје које убија недужне цивиле дуго пошто је испален последњи метак. Дејство мина прелази њихову војну вредност и то оружје нема места у војном арсеналу. Канадски амбасадор је истакао да је Отавску конвенцију до сада потписала 151 земаља и да је уништено око 40 милиона ускладиштених мина.

Франц Цеде, амбасадор Аустрије у НАТОу сматра да тај пројекат није само успешан већ је и превише успешан јер се уништава 1,3 милиона мина. Он је подсетио да је 11 држава допринело реализацији овог пројекта и да то нису мала средства. Канађани издвајају 470.000 евра, Аустрија 280.000, а новопридошла Шпанија издваја око 100.000 евра. Аустријски амбасадор је убеђен да ће се и Црна Гора придржавати својих обавеза у пројекту, иако је добила независност.

Речи хвале за динамику којом се одвија пројекат имао је и представник НАТОа Мајкл ди Мигенс. Наиме, до сада је урађено 73 одсто посла, а до маја 2007. требало би да буду уништене све мине. Контраадмирал Линда Брд истакла је колико је то био велик посао. Она је подсетила да се пешадијске мине налазе на више од 50 локација широм земље и да је њихово безбедно премештање, утовар и транспорт до Крагујевца представљао прави логистички изазов, који је, како је она истакла, остварен са великим успехом.

За успех те операције заслужни су и радници, инжењери и руковођиоци у ТРЗ Крагујевац, а средства која су добијена из програма искоришћена су за поправку и реконструкцију прилазних путева у Заводу, објеката, набавку возила, личне заштитне опреме за раднике, средстава везе и уопште побољшање радних услова.

Звонко Обрадовић сматра да би, по пријему Србије у Партнерство за мир, било добро да се услуге ТРЗ Крагујевац понуде свим заинтересованим партнерима и да се та установа промовише као центар за ремонт и демилитаризацију убојних средстава регионалног нивоа. ■

М. ШВЕДИЋ
Снимио Д. БАНДА

ВИШЕ ОД СИМБОЛИКЕ

– Пошто је довољна једна секунда да се каже “милион”, могло би се лако десити да потценимо значај тог броја. Милион мина је готово 2.000 тона муниције. Када бисмо их поређали једну до друге, протегле би се на 200 километара. Када бисмо их поређали на један до два метра направили бисмо минско поље веће од 1.000 квадратних километара. А то симпозантно бројке – истакла је контраадмирал Линда Брд.

Она објашњава да је пређено више од 70.000 километара како би мине стигле до централног сабирног места. Више од 500 људи било је директно или индиректно укључено у пројекат којем је посвећено око 400.000 радних сати – једна би особа радила на томе 16.666 дана или око 46 година, а пет људи цео свој радни век.

Постоји још један позитиван резултат. Сто десет тона ТНТ искоришћено је у цивилне сврхе. Истопљено је 750 тона отпадног гвожђа и претворено у производњу за цивилну намену, више од 60 тона пластике претворено је у канализационе цеви, а више од 100 тона других нуспроизвода биће искоришћено за производњу других цивилних производа. Избегавањем отворених детонација и спаљивања, осим када је то било неопходно, стотине милиона литара гасова и других штетних материја нису биле испуштене у природну средину.

Посета грчке делегације

СЛИКЕ ЗА НЕЗАБОРАВ

Потпуковници Коломеџос Епимандос, Јоргос Змирнис и Јоргос Стерјулис и поручници Димитрис Дурумис, Александрос Тулмаџос и Андреа Василики, официри су грчког РВ. Из разних су градова и јединица, али им је једно заједничко – они су чланови делегације официра која је дошла на петнаестодневни одмор у Србију. Такве посете, тачније размене официра две земље, одвијају се већ трећу годину заредом, а у нашем ваздухопловству се надају да ће постати традиција.

Госте из Грчке примили су, током њиховог боравка у Србији, командант Ваздухопловства и ПВО пуковник Драган Катанић и његов заменик пуковник Небојша Ђукановић.

Током петнаест дана боравка чланови грчке делегације посетили су Врњачку Бању, Тару, Моровић, Златибор, Кустуричин Дрвенград, потом Нови Сад и, на крају, Београд. У тим градовима одседали су у војним хотелима.

– Верујем да сам срећан и бог ми је помогао да упознам једну лепу земљу са добрим људима. Петнаест дана сам изван своје земље, али осећам се као међу својима. Дирнуло ме је гостопримство ваших људи. Сви су покушали да причају са нама сматрајући нас својима и када смо их питали зашто им се свиђа да комуницирају са нама, рекли су нам: *Зато што сте Грци* – истиче потпуковник Јоргос Стерјулис.

У српско гостопримство су се уверили посебно у Врњачкој Бањи. Наиме, у хотелу у коме су одсели била је свадба и кад су млада и младожења сазнали ко су и одакле су, позвали су Грке да буду њихови гости. После су са сватовима чак и играли српска кола. Посебне утиске носе са Златибора, за који су рекли да наликује Швајцарској.

Симпатична Андреа Василики, супруга поручника Александроса Тулмаџоса, једина жена у делегацији, задивљена је Београдом, његовим парковима и архитектуром, а очарана Калемегданом.

Последњег дана посете гости из Грчке обишли су своје колеге на Аеродрому у Батајници и били гости 204. ловачко-авијацијског пука. Кратку причу о Аеродрому Батајница испричао им је потпуковник Зоран Босиљчић, начелник штаба 177. ваздухопловне базе, а детаљније о том одредишту њиховог пута говорили су

командант те јединице пуковник Мирослав Вељановић и потпуковник Раде Ранђеловић, командант 126. ловачко-авијацијске ескадриле. Отишли су и на стајанку и разгледали наше авионе, а поручник Димитрис Дурумис, који је једини пилот ловаца на F-16 у тој делегацији, са задовољством је сео у МиГ.

На питање да ли ће поново доћи у Србију, сви су потврдно одговорили. Остало је толико тога да се види, петнаест дана је кратко. А стекли су овде и пријатеље, посебно капетана Јовицу Кепчију из 20. батаљона ВОЈИН, који их је у улози преводиоца пратио свих петнаест дана. Он није професионални преводилац, већ је грчки научио на деветомесечном курсу у њиховој земљи, али то је било довољно за несметану комуникацију. ■

М. ШВЕДИЋ

КОНТИНУИТЕТ Д

Заступник начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Здравко Понош први пут се сусрео са новим командантом Кфора немачким генералом Роналдом Катером, који је на ту дужност ступио пре месец дана

У разговору генерала Поноша и Катера, одржаном у Клубу ВС у Нишу, учествовали су и начелник ВБА МО Светко Ковач, командант Копнених снага генерал-потпуковник Младен Ђирковић, начелник Комисије за спровођење ВТС пуковник Миодраг Поповић, руководилац Тима Копнених снага за сарадњу са Кфором пуковник Бранислав Павић и шеф заједничке комисије Кфора пуковник Оле Кепен.

Генерал-мајор Здравко Понош је са генералом Роналдом Катером сагледао све аспекте заједничке сарадње, при чему је тежиште дато спречавању криминалних активности у Копненој зони безбедности, попут шверца, илегалне сече шума и промета људи и дрога.

– На том простору постоје само две војне силе које су партнери –

КОНФЕРЕНЦИЈА МИНИСТАРА ОДБРАНЕ

Министар одбране Зоран Станковић учествовао је на Конференцији министара одбране Југоисточне Европе (Southeast Europe Defense Ministerial – SEDM), која је одржана 26. и 27. септембра у Тирани (Албанија).

Иницијатива за успостављање SEDM покренута је 1996. године са намером јачања сарадње земаља Југоисточне Европе, Италије и САД на плану одбране. Основни циљ те иницијативе јесте јачање стабилности и безбедности у региону интензивирањем политичко-војне сарадње. Представља подршку преосталим државама региона да се у духу Програма Партнерство за мир што пре укључе у евроатлантске интеграције.

Једна од најуспешнијих активности у оквиру SEDM јесте оснивање Мултинационалних мировних снага за Југоисточну Европу, које су у саставу Бригаде за очување мира у Југоисточној Европи (Southeastern Europe Peacekeeping Brigade – SEEBRIG).

Данас SEDM окупља 11 држава чланица, од којих су седам чланице НАТО (САД, Италија, Грчка, Турска, Словенија, Румунија и Бугарска), а четири чланице Програма Партнерство за мир (Хрватска, Албанија, Украјина и Македонија). Молдавија је у статусу посматрача, а састанци се одржавају једном годишње на министарском нивоу. ■

ДОБРЕ САРАДЊЕ

Снимко С. ЂОРЂЕВИЋ

рекао је генерал Понош – и сложили смо се да заједнички спречимо прерастање криминалних активности у парамилитарне.

У свом обраћању командант Кфора генерал Роналд Катер нагласио је да ће се континуитет добрих односа Војске Србије и Кфора наставити. Он се посебно осврнуо на изјаву председника Скупштине Косова Коља Берише који је запретио да ће бити немира и насиља уколико се не прогласи независност Косова.

– Међународне снаге на Косову – истакао је генерал Катер – неће толерисати насиље било с које стране да долази. Наша дужност је да обезбедимо сигурност и свако може бити уверен да ћемо то учинити. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

ПРИПРЕМА ВЕЖБЕ "ДУНАВСКА СТРАЖА 2007"

Иницијална планска конференција за организацију вежбе "Дунавска стража 2007" одржана је од 11. до 14. септембра у гарнизону Крушевац. На овом, трећем по реду припремном састанку, учествовали су стручњаци за планирање употребе војске, логистику, комуникације, везе и односе са јавношћу, те правници министарства одбране Бугарске, Румуније и Србије.

Прва трилатерална вежба у којој учествује Војска Србије биће организована у јуну 2007. године у ширем рејону Дунава, на територији све три државе. "Дунавска стража" требало би да покаже припремљеност и способљеност националних система за управљање кризама да би спречили њихово даље ширење. Предвиђено је да буде приказана борба против тероризма и учешће јединица у решавању проблема изазваних еколошким акцидентима и природним катастрофама. Поред министарства одбране и војске у вежби ће учествовати и национална министарства унутрашњих послова, здравља, енергетике, министарства надлежна за саобраћај, заштиту животне средине и ванредне ситуације.

Следећа конференција за припрему вежбе, која се планира по процедури НАТОа, биће организована у децембру у Бугарској. ■

УКРАТКО

ПОСЕТА НЕМАЧКЕ ДЕЛЕГАЦИЈЕ

Делегација Оружаних снага Немачке, у којој су били начелник Одељења за саобраћај и транспорт Здружене команде за подршку Бундесвера пуковник Беме Удо и потпуковник Волфганг Ротау, из исте команде, боравила је од 18. до 22. септембра у посети Одељењу за транспорт Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране.

Током посете две делегације размениле су информације о систему, организацији и процедурама у транспорту за војне потребе, те о обуци војних возача, организацији коришћења војних возила и мерама које се предузимају како би се повећала безбедност учесника у саобраћају.

Организован је обилазак 125. саобраћајног и аутомобилског наставног центра у Краљеву, аутодрома "Берановац" и транспортног батаљона из састава 46. логистичке бригаде, где су гостима приказане практичне радње у обуци саобраћајне војне полиције, руковалаца са средствима интегралног транспорта и возача у управљању возилима у теренским условима. Они су стекли увид и у организацију транспорта у гарнизону Београд.

Посета немачке делегације је први облик сарадње Министарства одбране Србије и Оружаних снага Немачке када је реч о саобраћају и транспорту, а протоколом о разговору отворене су могућности њеног наставка. ■

СЕМИНАР О ОБУЦИ ЗА ОБАВЕШТАЈНИ НАДЗОР

Семинар "Развој програма обуке за обавештајни надзор" у организацији Министарства одбране и Канцеларије за билатералне односе у Београду – САД Европске команде, одржан је 19. и 20. септембра у

Централном дому Војске Србије. Отворио га је заступник начелника Војнообавештајне агенције пуковник Здравко Јелисавчић, док су предавачи из САД, Мајк Камин и Патриша Марфи, помоћници за инспекције у Канцеларији помоћника министра одбране за обавештајни надзор, говорили о америчком програму за обавештајни надзор и основним принципима и смерницама система за обавештајни надзор. Предавачи су припремили и са учесницима семинара у оквиру радионица разрадили сценарије типичних ситуација са којима се може суочити обавештајни официр. (С. С.) ■

УСВАЈАЊЕ ПРОЦЕДУРА НАТОА

Експертски разговори представника Генералштаба Оружаних снага Румуније и Генералштаба Војске Србије о усвајању процедура НАТОа одржани су прошле недеље у Центру за мировне операције ГШ ВС.

На састанцима који су трајали два дана, разговарало се о формирању снага и командовању у здруженим мултинационалним операцијама Уједињених нација или коалиционим операцијама, процесима њиховог планирања, те о командовању и управљању операцијама које су извеле националне здружене оперативне команде.

Представници оружаних снага Румуније са колегама из Србије поделили и искуства из обуке у румунској војсци. (С. С.) ■

ЖЕНЕ У ВОЈСЦИ

ОД ИЗУЗЕТАКА ДО ПЕРСПЕКТИВЕ

Нормативни акти Републике Србије не постављају ограничења за ангажовање жена у Војсци. Међутим, она ипак постоје и испољавају се у уредбама и статутима војних школа. Тако закони о одбрани и Војсци не забрањују женама школовање у војним школама, али конкретним условима за упис у те школе, таква могућност није предвиђена.

У складу са трендом повећања заступљености жена у савременим армијама, а ради сагледавања потреба и могућности њиховог већег ангажовања у Војсци Србије, у Београду ће 5. октобра, на иницијативу помоћника министра одбране за политику одбране Снежане Самарцић-Марковић, а у организацији Института за стратегијска истраживања и мисије Оебса у Србији, бити одржана међународна конференција "Жене у војсци".

Тим поводом разговарали смо са др Јованком Шарановић, начелницом Одељења студија одбране у Институту за стратегијска истраживања која је докторирала на Факултету цивилне одбране на тему "Ангажовање жена у функцији рационалнијег располагања људским ресурсима у одбрани", а ових дана у издању ВИЗ-а излази њена књига "Жена у одбрани – од традиционалног до савременог".

■ ЗАОСТАЈЕМО И ЗА СТАРИМ РЕШЕЊИМА

Према речима наше саговорнице, нормативни акти (Устав и закони) не постављају ограничења за ангажовање жена у Војсци. Међутим, она ипак постоје и испољавају се у уредбама и статутима војних школа. Тако закони о одбрани и Војсци не забрањују женама школовање у војним школама, али конкретним условима за упис у те школе, таква могућност није предвиђена.

"Посматрано с тог становишта, могло би се рећи да садашња пракса заостаје за оном из времена бивше Југославије пошто, захваљујући решењима из тог времена, Војска Србије данас у својим редовима има жене офицере. Скоро све оне су тај статус стекле по основу завршеног Факултета народне одбране (садашњи Фа-

култет безбедности) или других облика школовања који више у пракси не постоје (школа за резервне официре појединих родова и служби и школа за санитетске официре лекаре и фармацеуте). Због тога, у трагању за моделима школовања жена официра треба имати у виду нека од тих решења", каже госпођа Шарановић.

Она додаје и да тренутно у Војсци највише има жена цивилних лица, које су скоро равноправно заступљене са мушкарцима, али и да у Војсци Србије показују све више интересовања за пријем жена професионалних војника по уговору, уз одговарајући облик њиховог војно-стручног оспособљавања. У сваком случају, за већи степен њиховог ангажовања у Војсци у свим категоријама професионалних војних лица, неопходна је доградња постојећег система обуке и школовања.

■ ПРИПРЕМА МОДЕЛА ШКОЛОВАЊА

Када се говори у контексту актуелних преображаја система одбране, свакако једно од питања које треба да се реши јесте и дефинисање места и улоге жене у одбрани земље. То питање се помиње и у *Стратејском прегледу одбране* и у *Министарском упутству за 2006. годину*. Наиме, у првом документу се најављује интензивирање процеса стварања услова за значајније учешће жена у структури професионалних припадника Војске, у складу са одредбама Конвенције о поштовању људских права и равноправности полова и искуствима држава чланица НАТО и Програма Партнерство за мир.

У *Министарском упутству*, основном документу за годишње планирање у Министарству одбране, наводи се да треба обезбедити одговарајуће услове за пријем жена на школовање у војним школама од школске 2006/2007. године.

Да би се учинили конкретни кораци, према речима наше саговорнице, неопходно је сагледавање праксе ангажовања жена на пословима у војсци у земљама чија искуства су, у том погледу, посебно драгоцене за Војску Србије, било због разноврсности решења међу којима би се могла препознати нека примењива у нашим условима, било због специфичних околности у којима се та пракса обликовала. Тиме би се створили битни предуслови за критичко преиспитивање сопствене праксе у односу на достигнућа других, те за доношење одговарајућих решења која би садашњу ситуацију знатно побољшала.

"Овом приликом споменула бих једно истраживање новијег датума које је радио Институт у коме радим, а чији резултати су објављени у студији *Обим и модалитети ангажовања жена у савременим армијама*. Истраживање је обављено на одговарајућем узорку мушкараца и жена на служби у Војсци СЦГ и њиме је утврђено да постоји знатан број радних места у Војсци која би жене, према процени испитаника оба пола, могле једнако успешно да обављају као

Јованка Шарановић

Слика 3. ПЕРТЕ

ПРОГРАМ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Програмом конференције биће обухваћене три тематске целине. Прва се односи на место и улогу жене у војсци. У другој ће се разматрати властита и страна искуства у погледу ангажовања жена у војсци, док ће у трећем делу бити речи о могућим решењима по том питању у Војсци Србије и претпоставкама за њихово остваривање.

Предвиђено је да у раду Конференције учествују представници војних изасланстава у нашој земљи, DCAF (Демократска контрола оружаних снага) из Женева, Савета за равноправности полова Владе Републике Србије, Одбора за безбедност Скупштине Србије, Полицијске академије, Факултета безбедности, те Министарства одбране и Генералштаба.

и мушкарци. Важно је при томе напоменути да су то истовремено послови које би оне најрадије обављале. Та сазнања несумњиво су од значаја за разматрање могућности додатног ангажовања жена у складу са трендовима који постоје у армијама већине развијених земаља. У вези с тим као незаобилазно намеће се питање да ли знатно већа заступљеност жена у Војсци подразумева могућност да се оне школују за официрске дужности у војним школама", каже Јованка Шарановић која се налази и на челу подгрупе за школовање жена у војним школама формиране у оквиру Радног стола 3, Групе за реформу Србија-Нато.

Затак поменуто подгрупе јесте да припреми предлог модела школовања жена у Војној академији Војске Србије. Он треба да буде такав да омогућава упосљивање кадра у складу са пројектованом рационализацијом система одбране, предвиђеним ангажовањем професионалног састава Војске у мировним и хуманитарним операцијама, новом структуром Војске и предузетим корацима ка већој интегрисаности војног и цивилног школства. А шта је до сада на том плану урађено?

"Успоставили смо контакт са представницима оружаних снага земаља НАТО ради размене искустава из области ангажовања жена. Тај облик сарадње већ даје одређене резултате. У сарадњи са надлежном управом Министарства одбране, у току је анализа актуелних и пер-

спективних кадровских потреба Војске које треба да буду једно од полазишта за идентификовање образовних профила официра за које би првенствено жене требало да се школују. То је, без сумње, једно од кључних питања за припремање предлога модела школовања жена у војним школама. Такође, непосредно у функцији рада наше подгрупе биће и међународна конференција *Жене у војсци* која ће бити одржана 5. октобра", каже наша саговорница, додајући да се нада да ће поменута конференција учинити значајан искорак у погледу ангажовања жена у Војсци Србије. ■

Сања САВИЋ

Пуковник Мајкл Бел

УСАГЛАШАВАЊЕ
РАЗЛИКА

Током своје војничке каријере пуковник Копнене војске САД Мајкл Бел, виши војни сарадник на Институту за Националне стратешке студије при Универзитету за националну одбрану у Вашингтону, налазио се на разним командним и штабним позицијама у континенталном делу САД и у Југоисточној Азији. Као инструктор и доцент историје, био је члан наставничког тела на Војној академији САД, а учествовао је и у писању *Националне војне стратегије САД за 2004.* и *Националне стратегије одбране за 2005. годину.* Пуковник Бел је био шеф акционог тима Здруженог штаба за пројекат "Posle Goldwater-Nichols" и водећи писац *Националног војног стратешког плана за рат против тероризма из 2005. године.* Такође, био је члан Кувајтског тима за стратешки преглед и предводио је тим аутора који су саставили *Стратегију националне безбедности и одбране Кувајта*, те *Националну војну стратегију Кувајтских оружаних снага.*

Које су то претпоставке од суштинске важности за делотворно планирање?

– Полази се од претпоставки о томе каква ће будућност да буде, какав ће бити однос ваше земље са другим земљама, затим, колики ниво подршке домаће јавности имате али и који је ниво финансирања. Постоје и претпоставке о томе колико ће само планирање да буде делотворно. Поред тога, треба узети у обзир и претпоставке попут оних о којима ми у САД посебно водимо рачуна, а то је колико би урагана могло да се догоди или са којим нивоом природних катастрофа би могли да се суочимо. То не значи да прижељкујемо природне непогоде, али морамо да их уземемо у обзир, на неки начин "испланирамо", и ако се догоде да будемо спремни да ефикасно реагујемо. Такође, пошто се околности мењају, поменуте претпоставке треба да буду ажуриране и ревидиране.

Кључна ствар је да би без тих претпоставки било тешко одредити које врсте планова су нам неопходне, а из њих касније произилазе и конкретне активности.

Колико тренутне околности могу да мењају стратегију?

– Планирање се мења и развија исто као и околности. Стратегије које се планирају требало би да буду дугорочније, али то зависи од многих околности. На пример, усред Другог светског рата, стратегије су се правиле краткорочно због различитих односа снага и операција које су се одвијале у то време. У миру, оне могу да потрају много дуже због тога што планирањем настојимо да предвидимо могућа дешавања на разним пољима и, уколико се догоде, како да реагујемо на њих.

У том смислу, не постоји јединствена формула за прављење стратегије и оне се веома разликују од земље до земље у зависности од околности у којој се праве, периода. На њу много утичу и влада, улога коју војска има у држави, однос са суседима и тако даље.

Током предавања говорили сте о ризицима. Који су то најчешћи ризици који се јављају приликом стратешких избора?

– Ризик се ствара неравнотежом између циљева и одабраних начина али и потребних средстава да би се они постигли. Један од ризика јесте да се пође од потпуно погрешних претпоставки, рецимо, можда претпостављате да је једна земља мирољубива према вашој или да постоји одређени извор и ниво финансирања за одређене снаге. Следеће је када ваши циљеви нису у равнотежи са средствима које имате на располагању за достизање тих циљева. У том случају задатак стратега јесте да реши разлике између онога што треба и што желимо да урадимо са оним што имамо да бисмо то постигли.

Уопштено говорећи, ситуација се мења у зависности од онога што желите да постигнете. Усклађивање ризика укључује стратешке изборе да прихватите ризик или преобликујете стратегију. Ово друго можете да учините мењајући циљеве тако што ћете их модификовати, можете трансформисати средства тако што ћете смањити губитке и остварити већу ефикасност, мобилисати више средстава или створити савезнике и можете променити стратегију како бисте постигли циљеве различитим начинима. ■

ОСНОВНА
СИСТЕМА

Ради што успешнијег спровођења процеса реформе система одбране и остваривања пројектованих циљева, а у оквиру сарадње са колегама из Сједињених Америчких Држава, у Београду је одржан тродневни семинар "Развој смерница за планирање одбране"

Како је у уводном излагању рекао пуковник др Митар Ковач, начелник Управе за стратешко планирање Министарства одбране, од када постоје одбрана и војска намеће се и потреба да се управља тако сложеним и важним системом. Иако су се мењали и обогаћивали извори, сазнања и искуства, никада није престала потреба да се развијају сви садржаји и подручја делатности стратешког планирања.

"У државама које имају развијене институције и систем одбране, стратешко планирање сматра се основном функцијом система јер без ефикасног планирања није замислив развој самог система.

Поменути планирањем потребно је да се сагледају и свестрано анализирају све алтернативе структурног и функционалног уређења

Кристофер Кроули

ЗНАЧАЈ ЦИВИЛНЕ КОНТРОЛЕ

Заменик директора САД Европске команде – Вашингтонске канцеларије Врховног штаба савезничких снага у Европи, Кристофер Кроули на том месту налази се од краја 2005. године. Дипломирао је на Универзитету Вермонт и магистрирао у Школи спољне службе у Џорџтаун универзитету. Као цивил у Министарству одбране при Европској команди САД почео је да ради 1999. године да би недавно завршио Здружено професионално војно образовање на Поморском ратном колеџу.

Колики је утицај политичког момента на стратегију безбедности?

– Нема двојбе о томе да у демократским друштвима политички моменат увек постоји самим тим што изабрани цивилни лидери имају овлашћење да утврде план рада за оно што сачињава националну безбедност. Америчко искуство показује да су са цивилном контролом војске политичка разматрања увек присутна. Та пракса отпочела је још са генералом Вашингтоном који је тражио подршку Континенталног конгреса како би обезбедио цивилну контролу и политичку подршку за своје акције.

Не могу а да овде и сам не нагласим значај конгресне подршке, у контексту Сједињених Америчких Држава, за све оно што војска ради. Канцеларија за коју радим специјализовала се у остваривању веза између моје војне организације, САД Европске команде и Конгреса САД и ми доста времена проводимо у Конгресу објашњавајући шта радимо настојећи да одржимо подршку са политичког нивоа одређеним војним активностима. Због тога цивилно-војна интеракција на практичном нивоу мора да буде континуирана и снажна.

Добар део вашег предавања односио се на Закон Голдвотер–Николс. Реците нам нешто више о њему, у чему је његова вредност?

– Закон Голдвотер–Николс представља можда најважнији покушај реформе после Другог светског рата са далекосежним резултатима. Њиме су ојачане улога министра одбране и одговорност односно надлежности начелника Здруженог генералштаба, као главног војног саветника министра и саветника председника. Такође, тим законом дата је већа одговорност борбеним командантима за остварење мисија али и већа пажња формулацији стратегије и планирању за случај ванредних ситуација. Без сумње, то је био кључни моменат у ери после Другог светског рата. Али, како с временом све реформе треба да се настављају, већ неколико година дискутује се о томе који ће бити следећи корак на том путу.

Ка чему тај корак води?

– Дискусија у невладином сектору разматра шта после Голдвотер–Николс закона. Постоји један извештај од пре неколико година у коме се истиче да крајњи успех операције (Ирак и Авганистан су употребљени као примери) захтева ефектне постконфликтне операције стабилности и у њему је истакнуто да је реформа одбране више од питања одбране, јер њен крајњи успех често зависи од интеграције Министарства одбране са владиним агенцијама, коалиционим партнерима. Протеклих неколико година могли смо да видимо да је то свакако једна од најважнијих ставки, не само за добијање ратова већ и обезбеђење мира. ■

система са аспекта ефикасности и ефективности. У мноштву појединости неопходно је препознати кључне тачке система, базичне проблеме и пронаћи одговоре и решења. Ефекти таквог стратегијског планирања укључују и повратну информацију, ради корекције дефинисаних решења у стратегијским документима”, рекао је пуковник Ковач.

Предавачи на семинару “Развој смерница за планирање одбране”, одржаном у Народној скупштини, били су пуковник Копнене војске САД Мајкл Бел, виши војни сарадник на Институту за Националне стратешке студије при Универзитету за националну одбрану у Вашингтону, и Кристофер Кроули, заменик директора САД Европске команде – Вашингтонске канцеларије Врховног штаба савезничких снага у Европи.

Другог дана одржавања семинара за скупштинским клупама били су и полазници генералштабног усавршавања Школе националне одбране. Тим поводом помоћник министра одбране за људске ресурсе др Зоран Јефтић је за наш лист рекао:

“Живимо у времену када се од нас тражи стандардизација процедура са земљама развијеног дела света, а како се у том контексту посматра и стратегијско планирање, овај семинар утолико више добија на значају, пошто смо ми тек почели да развијамо те моделе. Због тога је веома важно да наши експерти чују размислања људи који су помагали земљама које су прошле период транзиције у коме се ми тренутно налазимо и који нам могу пренети њихова негативна и позитивна искуства. Имајући то у виду, а знајући да успешност сваког семинара у највећем делу зависи од слушаца, одлучили смо да један дан семинару присуствују и слушаоци генералштабног усавршавања. Реч је о пробраним официрима којима желимо да омогућимо што већи број контаката, предавања страних експерата, студијске посете”, рекао је др Јефтић, нагласивши значај предавача на оваквим семинарима који долазе са врхунских школа. ■

Сања САВИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

УКРАТКО

ПОМОЋ ВГУ "КРАЉЕВО"

Током боравка у Краљеву министар Станковић је обишао и Војнограђевинску установу "Краљево". У разговору са руководством установе и радницима он је рекао да је новац за заостале плате и социјални програм обезбеђен, али да га Министарство одбране не може исплатити јер још није дефинисан статус установе, што је главна препрека за реализацију социјалног програма.

Министар Станковић је позвао представнике ВГУ "Краљево" да, заједно са стручним службама Министарства одбрана, до краја септембра предложе начин решавања нагомиланих проблема. ■

СЕМИНАРИ У ВОЈНОМ ОКРУГУ НОВИ САД

Команда војног округа Нови Сад организовала је од 11. до 14. септембра четири семинара са свим организацијама и установама на територији Војводине, у које се упућују војници на одслужењу војног рока у цивилној служби.

Циљ тих семинара јесте да се анализира рад војника на цивилној служби, да се укаже на грешке и пропусте у раду које су уочене приликом редовних контрола Управе за обавезе одбране Министарства одбране и команди војних округа, те да се одговорна лица информишу и едукују у области спровођења законске регулативе везане за цивилно служење војног рока. ■

СЕЋАЊЕ НА САВЕЗНИЧКЕ САНИТЕТСКЕ МИСИЈЕ

На скупу посвећеном успомени на савезничке санитарне мисије у Првом светском рату, које је недавно организовало Српско лекарско друштво на Црквенцу у Младеновцу, говорио је капетан бојног брода др Јован Максић, заступник начелника Управе за здравство у Министарству одбране. Он је истакао да данашње војно здравство наставља традицију војног санитета дугу више од 160 година и да оно са посебним пијететом чува успомену на поштваност српских војних лекара и савезничких санитарних мисија из година Првог светског рата.

Доктор Максић је положио венац на спомен-чесму подигнуту медицинским сестрама из Шкотске које су лечиле српске рањенике и цивиле 1915. године.

На споменик, јединствен у свету по томе што га је подигла војска у ратној години и посветила хуманитарцима, положени су и венци Српског лекарског друштва, војних изасланика појединих савезничких држава и општине Младеновац. ■

ПРИМЕНА ИНФОРМАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА

Поводом 20. септембра – дана рода везе, у Команди ваздухопловства и противваздухопловне одбране у Земуну одржан је Технички збор на коме се расправљало о "Примени информационих и комуникационих (ИТ) технологија у повећању ефикасности функционисања војне организације".

Технички збор је отворио пуковник Десимир Баранац, начелник Одељења за везу

и информатику у Команди Ваздухопловства и ПВО, а старешине су имале прилику да се обавесте о технолошким новитетима у области информационих и комуникационих технологија из излагања и презентација представника реномираних фирми из ових области, које имају дугу традицију пословања са нашим оружаним снагама.

Учеснике Техничког збора поздравио је заменик команданта Ваздухопловства и ПВО пуковник Небојша Ђукановић, истакавши да је Ваздухопловство и ПВО Војске Србије отворено за све новитете на пољу информационих и комуникационих технологија, јер је преношење информација у реалном времену изузетно важно за успешно функционисање овог изразито техничког вида. ■

ОБЕЛЕЖЕН ДАН АРТИЉЕРИЈЕ

Централна прослава Дана артиљерије у Војсци Србије одржана је у Алексинцу. Свечаности су присуствовали начелник Управе за развој ГШ ВС генерал-мајор Милоје Милетић, заменик команданта Оперативних снага пуковник Александар Живковић, представници Команде Копнених снага, општина Алексинац, Сокобања, Бољевац и Ћићевац, удружења бораца, ОРВС, СПЦ, привреде, школа и други гости.

У свом говору командант бригаде пуковник Стојан Милановић истакао је да је предност у осавремењивању рода дата стварању добро обученог кадра са знањима из области конструкције артиљеријског наоружања, балистике, теорије гађања, електронике и информатике, јер без тога нема савременог рода артиљерије.

Поводом празника награђен је већи број припадника алексиначке бригаде. ■

З. М.

ПРИПАДНИЦИ БРИГАДЕ ВОЈИН ДАЛИ КРВ

Припадници 126. бригаде ВОЈИН још једном су показали своју хуманост. У сарадњи са Институтом за трансфузију крви ВМА организовано је давање крви и до сада је драгоцену течност дало више од 50 припадника те јединице. Због великог одзива акција се наставља.

Б. В.

ОДБРАНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 13

КАПИЈА СЛОБОДЕ

ДЕВЕТ
ДЕЦЕНИЈА
ОД БИТКЕ НА
КАЈМАКЧАЛАНУ

Прва етапа ка пробоју Солунског фронта и коначној победи савезника у Првом светском рату везује се за борбе на Кајмакчалану. Врховна команда Српске војске је још од доласка на Солунски фронт знала да док се не освоје Кајмакчалан, Добро поље и Ветерник, не може бити дефинитивне победе. Због тога се битка на Кајмакчалану убраја у најзначајније битке у српској историји. Можда једини пут у војној историји остало је забележено да је после ње "српска пешадија надирала према домовини брже него француска коњица".

Освајањем Кајмакчалана, Српска војска је "кročила на територију своје државе, ушла на капију слободе". Решен је исход тромесечног бугарско-српског сукоба, заузета доминантна позиција на том делу фронта, што је било од изузетног стратешког значаја. То јој је дало моралну снагу, иако је само од 30. августа до 23. септембра изгубила 4.438 људи. Вест о паду Кајмакчалана снажно је одјекнула широм Европе и света и наговестила да ће препорођена Српска војска наставити са победама.

Прелаз преко Црног Дрима

ОД КРФА ДО СОЛУНА

ВАСКРС СРПСКЕ ВОЈСКЕ

После сатирања Српске војске по албанским и црногорским гудурама, где је остало око 150.000 мртвих и 77.000 несталих, које је француски генерал Жозеф Жофр оценио "да по страховима превазилази све што је историја до тада као најтрагичније забележила", остатак српских страдалника нашао се на грчком острву Крфу

У условима светског рата који се те 1916. године распламсао и емиграције која је донела прилично неизвесну будућност, за Србију је најважније било да се спасене оружане снаге што пре оспособе за повратак на бојиште, показујући тиме да и даље представља војну и политичку чињеницу. Активношћу својих војних и политичких представника, српско вођство је прве неопходне кораке учинило у Паризу, Лондону, Петрограду и на међусавезничкој конференцији у Шантију, стављајући на знање и савезницима и непријатељима да наставља борбу. Једино право средство којим је Србија тада располагала, а које се могло употребити у настојањима да се поново афирмише, била је њена напаћена и десеткована војска.

■ ИЗ ПАКЛА У РАЈ

На Крфу, који је доживљен као прелаз "из пакла у рај", Српска војска је реорганизована, али је у суштини задржала старо устројство и имена јединица која су постала славна. Указом од 27. фебруара 1916. дивизије првог и другог позива су спојене у једну, задржавши обласне називе. Формиране су три армије, а у свакој по две дивизије, један артиљеријски пук и други делови. Пешадијске дивизије имале су по две бригаде са по два пука, укупне јачине око 20.000 људи. У састав Прве армије (командант генерал Васић) ушле су Моравска и Вардарска, у састав Друге армије (војвода Степа Степановић) – Шумадијска и Тимочка, а у састав Треће армије (генерал Павле Јуришић Штурм) – Дринска и Дунавска дивизија. Коњичка дивизија је била под Врховном командом. У саставу Друге армије

Т К Е Н А К А Ј М А К Ч А Л А Н У

били су херцеговачки, бокељски и црногорски добровољци. Српски воздухопловци стигли су на Крф без авиона, а у априлу је прва група официра упућена у Француску на обуку у пилотирању.

Врховна команда Француске војске желела је да се српски пукови упућују у Солун појединачно, онако како буду реорганизовани. Француски генерал Жофр је настојао да се што пре ојачају француске и британске снаге код Солуна, како би се олакшале савезничке офанзиве на Западном и Источном фронту. Процењујући да начин укључивања Српске војске у ратне операције има и огроман политички значај, српска врховна команда се оправдано успротивила тој идеји. Тражила је да се Српска војска "бори и као целина и као посебна група армија", да на Солунском фронту мора да добије свој одсек операција и да у оквиру општег плана Савезничке команде има самостално командовање. Дакле, настојала је да сачува своје национално својство, сопствену егзистенцију, своју аутономију и достојанство. Поред тога, изразила је жељу да дејствује на операцијском правцу Солун–Битољ–Скопље, који је био најкраћи пут за повратак у отаџбину. Према очекивању, због таквог става, избијали су оштри спорови који су се протезали четири-пет месеци, али су решени на задовољство српске стране. Генерал Жофр се на крају приклонио Србима.

У претрпљеном слому Српске војске, сем људства, страдали су оружје и војна опрема. Реорганизацијом и опремањем војске руководила је француска војна мисија генерала Пјарона де Мондезира. Било је договорено да оружје, муницију и логорску опрему српским војницима обезбеђује искључиво Француска, а да се у снабдевање храном, оделом и обућом укључи и Велика Британија. Према утврђеном плану, Српска

војска је од савезника добила велике количине наоружања. Ту треба поменути 100.000 брзометних пушака, по два митраље за на батаљон, за сваку дивизију по један дивизион брзометних топова, по два брдска дивизиона топова и по један хаубички дивизион. Пешадија је била опремљена као и Француска војска. Француска је доделила Српској војсци и 25.000 коња и мазги, са потребним колима и приколицама за формирање шест дивизијских ескадрона.

Изванредан и искусан старешински кадар, проверен у петогодишњем рату, био је велики ослонац за савезнике и Српску војску у целини. Пошто је наоружање било француско, под руководством њихових инструктора, почетком марта, отпочела је обука војника. Када су савладали руковање наоружањем, прешло се на школска гађања, а када је побољшано и физичко стање, извођени су дневни и ноћни маршеви. Дабоме, француски официри су на српски официрски састав преносили искуства из "рововске војне" са Западног фронта, с којим ће се Српска војска суочити на Солунском фронту.

■ НАЈКРАЋИМ ПУТЕМ У ЛЕГЕНДУ

Напокон, бригом савезника, пре свега Француске, Српска војска се на Крфу одморила, опоравила, реорганизовала, наоружала и опремила, па је почетком априла била спремна за пребацивање у Солун. Французи су били импресионирани ванредним борбеним духом српских војника. Генерал Мондезир је тада известио Врховну команду Француске војске: "Морално стање Српске војске је врло добро. Старешински кадар је солидан и пробран. Целина је снажна и убојита. Ако правац дејства буде према Старој Србији, армија ће ватрено ићи у борбу."

Гудуре Албаније су заједно са Српском војском прелазили избеглице и деца

Наоружавање Српске војске пред полазак на Солунски фронт

И транспорт Српске војске са Крфа у Солун организовала је Француска. Пет француских помоћних крстарица обавило је 15 путовања, а остатак закупљени бродови и два италијанска пловила. Превожење главнине отпочело је 18. априла. Прво је превезена Прва армија, а онда друге две и Коњичка дивизија, са којом је 17. маја и завршено пребацивање око 127.000 српских војника и официра, који су прикупљени на Халкидици.

На Крфу је остало близу 8.000 болесних и рањених српских војника, око 800 прекобројних официра, Влада и дипломатски кор. Неколико хиљада регрута и питомаца остало је у Бизерти. На доњем Вардару налазило се око 3.000 српских војника, оних који су у јесен 1915. директно одступали према Солуну. Према подацима који се сматрају најпоузданијим, укупно бројно стање Српске војске на Солунском фронту било је: 124.200 војника, 6.025 официра, 25.500 коња ... Да би се уочи операција обезбедила попуна јединица, од 18.000 добровољаца са 262 официра, формирана је Прва добровољачка дивизија. У логорима на полуострву Халкидици, које су уредили Французи, допуњавано је наоружање и извођена појачана војна обука. Ту се Српска војска припремала да постане ударни део савезничких снага. Време ће показати – она је у томе успела и ушла у легенду.

■ БУДУЋНОСТ ЕВРОПСКЕ ИСТОРИЈЕ

Немачко и бугарско командовање било је изненађено брзом обновом Српске војске и њеним враћањем на ратиште у таквој снази. Да би поткопали њен борбени дух, ширили су лажне вести “да се у окупираној Србији добро живи и да се српски заробљеници ослобађају”. Наравно, ти субверзивни покушаји остали су без одјека. Српака војска била је одлучна да настави прекинуту борбу и ослободи своју земљу.

Поновна појава српских армија на бојишту није имала само војни, већ и политички значај. Светом се брзо пронела вест о томе, па је и непријатељ осећао нелагодност. “Жилави противник, пропагандом проглашен за уништеног, показује да и даље постоји.” После свих дотадашњих калкулација, Беч је схватио “да неће бити ништа од уништења српске државе”.

На Солунском фронту, насупрм четири противничке армије, Српска војска заузела је најзначајније положаје, а у моралном смислу била је кичма свих снага. Тако је из највеће катастрофе, коју је српски народ доживео после 1813. године, васкрсла његова војска, препорођена и морално ојачана. “Више није била сила која брани само своју националну слободу, него и будућност европске историје”, каже академик Милорад Екмечић. То је било више него васкрс једне уништене војске. ■

Т К Е Н А К А Ј М А К Ч А Л А Н У

СТВАРАЊЕ СОЛУНСКОГ ФРОНТА

УПОРИШТЕ НА БАЛКАНУ

После пребацивања српских снага на Халкидику, које је трајало 48 дана, оне су смештене у осам унапред припремљених логора у долини Василисе.

Тада су савезници већ имали четири француске и пет енглеских дивизија, а у августу су стигле дивизија Италијана и руска бригада. Тако затворени у грчке националне границе, Немци су Солунски фронт називали својим највећим "заробљеничким логором", а савезници су ту војску називали "солунским баштованима"...

Солунски фронт, који обухвата операције између снага Антанте (француске, британске, српске, италијанске, грчке и руске) и снага Централних сила (немачке, аустроугарске и бугарске) у време од октобра 1915. до октобра 1918. на простору Грчке, Албаније и Македоније, од Орфанског залива до Јонског мора (око 600 км), са Солуном као главном базом, отпочео је да се ствара после неуспеха британско-француских снага против Турске у Галипољу, где су изгубили око 200.000 људи. На инсистирање Француске, која је имала своје нескривене интересе на Балкану, одлучено је да се део снага са Галипоља и из северне Африке пребаци у Грчку. Задатак им је био да "створе упориште на Балкану" и пруже помоћ Србији и Црној Гори у случају аустроугарско-немачког напада. Тако су почетком октобра 1915. у Солуну искрцане две француске и једна британска дивизија, под командом француског генерала Мориса Пола Емануела Сараја. Тиме је отпочело стварање Солунског фронта. Те снаге су током јесени 1915. покушале да пруже помоћ Српској војсци у повлачењу, али су се због својих слабости и противречних наређења крајем децембра повукле у Грчку, где су у рејону Солуна организовале мостобран за заштиту солунског пристаништа.

■ ГРАД - ЗАРОБЉЕНИЧКИ ЛОГОР

Почетком 1916. године, немачко-бугарске снаге су после окупације Србије и Македоније избиле на границу Грчке. У настојању да се поменуте савезничке снаге с лакоћом протерају из Грчке и

онемогући стварање Солунског фронта, врховне команде Аустроугарске и Бугарске су предлагале Немцима да се операција настави ка југу. На њихово изненађење, Врховна команда Немачке војске није дозволила наставак операције, јер би Бугарска протеривањем савезничких снага у Грчку "постигла све своје ратне циљеве, па би рат за њу био завршен", а изговор да не жели "повредити неутралност Грчке" исувише је неубедљив. Треба имати у виду да је грчки краљ Константин био зет немачког цара и да је са дворском камарилом био наклоњен Немачкој. Немци су и овога пута били рационални. Ангажујући Бугарску војску, уз минималну сопствену помоћ, намеравали су да "вежу знатне савезничке снаге" на том простору и олакшају свој положај на западном фронту. Сем тога, савезници су морали да ангажују бродове за пребацивање и снабдевање трупа, који су постајали уносни циљеви за дејство немачких подморница у Средоземљу.

На другој страни, ни савезници нису имали јединствену процену када је реч о месту и улози Солунског фронта. Енглези су захтевали да се Солун напусти, а снаге пребаце на заштиту Суеца и Египта. Но, на енергичну интервенцију Француске преовладао је став да се фронт одржи, а снаге појачају. Тако су савезници почетком 1916, када се Српска војска пребацивала на острво Крф, ојачавали своје снаге на Солунском фронту, уз истовремено померање према северној грчкој граници. Тада је одлучено да се Српска војска, након опоравка и реорганизације, са Крфа пребаци на Солунски фронт.

После пребацивања српских снага на Халкидику, које је трајало 48 дана, оне су смештене у осам унапред припремљених логора у

Француски генерал Морис Пол Емануел Сарај је командовао Српском војском у име краља Петра и савезника

долини Василисе. Тада су савезници већ имали четири француске и пет енглеских дивизија, а у августу су стигле дивизија Италијана и руска бригада. Тако затворен у грчке националне границе, Немци су Солунски фронт назвали својим највећим "заробљеничким логором", а савезници су ту војску назвали "солунским баштованима".

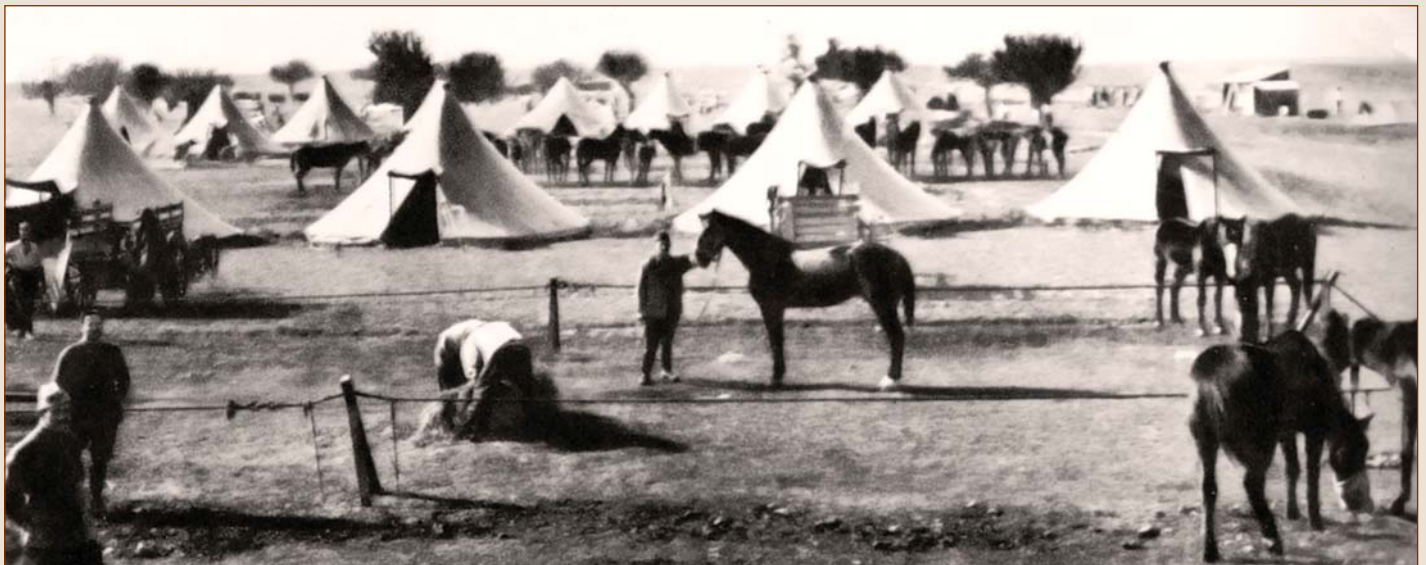
У ситуацији када су се код Вердена, у Италији и на руском фронту водиле веома тешке борбе, Врховна команда француских снага инсистирала је да се "предузме офанзива из Солуна", па је нови командант британских снага 7. јуна прихватио да његове трупе бране реку Струму од Орфанског залива до Бутковског језера, чиме су оба британска корпуса ешелонирана од Струме до Солуна.

У међувремену, док се то одвијало, кренула је на фронт и Српска војска. Најпре је у Лерин упућен Добровољачки одред (око 1.500 људи), којим је командовао потпуковник Војин Поповић (војвода Вук), са задатком да затвори правце од Битоља. Одред је још 26. маја запосео положај: Доњи Каленик-Горњи Каленик-Буковик, обезбеђујући лево крило и бок српских снага. После тога кренула је Шумадијска дивизија и до 24. јуна заузела положај: Доганци-Топчи-железнички

мост на Вардару, а средином јула кренуле су и остале јединице Српске војске. Шумадијска дивизија је 27. јула код Струпина и Пожара водила тешке борбе са Бугарима и имала око 100 мртвих и рањених.

■ РАСПОРЕД И ОДНОС СНАГА

Српска војска налазила се на граничном фронту, особеном по тешком планинском земљишту надморске висине око 2.000 м. На десном крилу била је Прва армија, од Вардара до Кожуфа, са

Логор код Зејтинлика

Т К Е Н А К А Ј М А К Ч А Л А Н У

Вакцинисање српских војника против колере и тифуса на Крфу 1916. године

Моравском дивизијом на линији: Коца Дере–Купа–Опин–Сули Дере, а са Вардарском дивизијом на простору: Сендил–Мандол–Мечекли–Вертекоп (непосредно под Врховном командом). На центру, од Кожуфа до Кајмакчалана, налазила се Друга армија, са Тимочком дивизијом (без Прве бригаде која је била армијска резерва и без артиљерије дате Шумадијској дивизији), на линији: Сули Дере–поток Порој, а са Шумадијском на линији Порој–Тресина. На левом крилу, од Кајмакчалана до пута Баница–Лерин, лоцирана је Трећа армија, са Дунавском дивизијом. Резерву те армије је чинио Девети пук размештен код Горничева. Лево се налазио Добровољачки одред војводе Вука, контролишући простор од Лерина према Бикилишту. Батаљон добровољаца пуковника Алимпија Марјановића (око 500 људи) контролисао је правац који од Ресна и Охрида изводи ка Корчи. Коњичка дивизија, сем Другог пука који је осигуравао пругу, налазила се у логору код Седеса.

Српском војском је до 2. августа командовао врховни командант Француске војске генерал Жофр из Шантија, а од тада генерал Морис Пол Емануел Сарај, који је постао главни командант савезничких снага у Солуну. Он је командовао у “име краља Петра и савезника”. Но, треба истаћи да су веома присни односи између генерала Петра Бојовића и Сараја обезбедили релативну самосталност Српске војске. Дабоме, француском генералу Сарају су биле потчињене и британске снаге. Но, ипак, да би им могао поставити борбене задатке, морао је да потражи мишљење британског команданта. Под сличним условима и околностима биле су потчињене и италијанска Тридесет пета дивизија генерала Пелитија, опремљена за планинско ратовање. Руска Друга бригада генерала Карла Дитриха потчињена је непосредно генералу Сарају. Њему је било потчињено и око 800 Албанаца Есад-паше, који су са италијанског острва Понза стигли средином августа, са намером да у Албанији подигну устанак против Аустријанаца и Бугара.

Према тако распоређеним савезничким снагама, Бугари и Немци су имали осам ојачаних бугарских и једну немачку дивизију, пошто су остале немачке дивизије извучене и упућене на западни фронт.

■ ФРОНТ ШИРОК 400 КИЛОМЕТАРА

Од пролећа, када су одустали од офанзиве на Солун, Немци и Бугари су добро утврдили своје положаје на грчкој граници, посебно водећи рачуна “да затворе Пелагонију, долину Вардара и

долину Струме”, не занемарујући ни планински део фронта. На огромном делу фронта поставили су жичане мреже ширине до 10 м. Најјаче је био утврђен сектор између Вардара и Дојрана који су раније контролисале немачке јединице.

Бугарска Прва армија држала је део фронта у рејону Битоља и на масиву планине Нице до Дудице; немачка Једанаеста армија у долини Вардара, од Дудице до Дојранског језера, а бугарска Друга армија од Дојранског језера до Орфанског залива. Укупна ширина фронта износила је око 400 км.

У Албанији и Црној Гори налазио се аустроугарски Деветнаести корпус, са главнином на простору Драча и Елбасана, а делом снага у долини доње Војуше. У долини Шкумбе и Деволија, на средњој Војуши и северном делу Епира, било је око 9.000 Албанаца у служби Аустроугарске, а у рејону Охрида бугарска Охридска дивизија. У јужној Албанији, као део савезничких снага, налазио се италијански Шеснаести корпус са деловима Источне војске Француске. Тако је половином 1916. формиран Солунски фронт, коме су обе стране “намениле улогу везивања што јачих снага”, ради олакшања ситуације на “главним” фронтovima.

Успеси савезника у току друге половине 1916. утицали су на понашање неутралних држава. Поред осталих, то је коначно определило Румунију да ступи на страну савезника, са којима је преговарала још 1915. године. Разуме се, опет су политичка питања била у средишту. У савезничким преговорима с Румунијом, 30. јула 1916, обећана јој је цела банатска територија до Тисе. Савезници су се у току преговора обавезали да ће “пре објаве рата предузети офанзиву на Солунском фронту ради везивања бугарских снага”, како је не би једновремено нападе Аустроугарска и Бугарска. Има основа у тврдњи неких војних историчара и аналитичара да су операције на Солунском фронту у току 1916. “биле директно намењене за придобијање Румуније да ступи у рат”. Било како било, споразум са Румунијом је постигнут 17. августа 1916. године.

Од маја 1915. савезници не воде своје појединачне ратове. За цео европски простор ствара се једно заједничко вођство. У тим оквирима налази се и судбина Солунског фронта. До почетка августа 1916. савезници су на том фронту имали око 400.000 људи. Прецизни војни аналитичари су израчунали да је “противник имао седам батаљона више”. ■

Бугарски војници вешају цивиле по српским селима

БИТКА КОД ГОРНИЧЕВА

ОФАНЗИВА БУГАРА

Генерал Сарај је на основу упутства из Париза припремио план за офанзиву, према коме је француска Источна војска имала задатак "да изврши главни напад долином Вардара", док је Српска војска требало да напада на "свом правцу". Иако су већ 4. августа биле завршене све припреме за офанзиву, напад је одложен за 20. август, због поменутог оклевања Румуније око потписивања уговора. Но, није било тако.

Извлачење српске тешке артиљерије на Горничево

Бугари су, по одобрењу Немаца, истог дана када је потписана Конвенција с Румунијом, прешли грчку границу и отпочели офанзиву на оба крила Солунског фронта. Имали су за циљ да својим наступањем "обезбеде што повољније позиције, збаци с положаја тек реорганизоване српске снаге и дубљим продором у грчку територију створе утисак код Румуније и Грчке о немоћи савезника".

Напад бугарске Прве армије – са укупно 62 батаљона, 12 митраљеза, 12 ескадрона коњице и 53 батерије топова – био је усмерен из рејона Битоља на борбени поредак српске Треће армије. Циљ јој је био да овлада западном обалом Островског језера, јужним падинама Кајмакчалана и масивом Нише, како би отворила пут за Солунску равницу. Главни напад изведен је са 35 батаљона на правцу Лерин–Веви–Армиса и са линије Кајмакчалан–Старков гроб, против српске Треће армије генерала Па-

вла Јуришића Штурма, распоређене полукружно, са Дринском дивизијом на јужним падинама Кајмакчалана и Дунавском дивизијом на линији Малка Нице–Горничево–Веви. И поред снажног отпора истурених предњих делова, Бугари су преко левог крила Дунавске дивизије пуковника Миливоја Анђелковића Кајафе успели да заузму Лерин и продуже надирање у правцу Банице и Соровића. Дринска дивизија пуковника Крсте Смиљанића се чврсто одржала на утврђеним положајима према Кајмакчалану и одбила напад.

■ ПРОМЕНА ПЛАНА

На фронту Степине Друге армије, Тимочка дивизија пуковника Љубомира Милића је на Кожуфу лако одбила напад из правца Нонте и Тушина, док је Шумадијска дивизија пуковника Живка Павловића одбила снажне нападе Бугара на села Горњи Пожар и Катунца и присилила бугарску Трећу балканску дивизију да пређе у одбрану на гребену Добро поље – Ветерник, а онда се после огорчених борби учврстила на Ветернику и Голом билу. На фронту српске Прве армије пуковника Милоша Васића, бугарска артиљерија тукла је српске положаје код Купе и Ошина.

После повратка Деветог пука у састав Кајафине Дунавске дивизије, она је сутрадан, 18. августа, прешла у неуспешан противнапад, пошто Седми пук на левом крилу није издржао снажан обухватни напад Бугара. Тако је бугарска Осма дивизија избила на линију Забрђани–Росна–Кучковини, док је Дунавска дивизија повела своје лево крило на линију Горничево–Баница–кота 950. У насталој ситуацији, начелник Штаба српске Врховне команде генерал (касније војвода) Петар Бојовић добро је уочио бугарски маневар, па је, уз сагласност Сараја, Трећој армији хитно упутио Вардарску дивизију пуковника Милана Туцаковића, која се налазила у резерви.

Напад Друге армије Бугарске принудио је Енглезе да се повуку на линију Тахињско језеро–Струма, на којој су успели да стабилизују фронт, са кога су у неколико махова предузимали акције локалног значаја које су Бугари одбијали мањим снагама, док су јаче снаге усмерили према Србима на простору Битоља. Углавном, фронт испред британских снага се стабилизовао и такав остао до краја рата.

Упркос чињеници да се изненадном бугарском офанзивом ситуација на фронту битно изменила, генерал Сарај и даље није намеравао да предузме планирану “демонстративну офанзиву”. Процењујући да ће српска Трећа армија, појачана Вардарском дивизијом и у садејству са Одредом војводе Вука успети да “за-

држи бугарске снаге и пређе у обухватни напад”, он је Другу армију и све француске снаге (снаге у центру) 20. августа упутио у напад без виднијег резултата. Дакако, излаз се морао тражити у промени плана. Новим планом генерал Сарај је одлучио да прегрупише снаге и офанзиву предузме левим крилом, између Бутковског и Островског језера изведе демонстративна дејства, а на десном крилу пређе у одбрану.

Бугарске снаге су 21. августа наставиле офанзиву према положајима Дунавске дивизије северно од друма Острово–Горничево и од Соровића између Петрског и Островског језера, али је наредног дана Вардарска дивизија пуковника Туцаковића преузела јужни део фронта и зауставила бугарско наступање. Но, упркос том краткотрајном “задржавању” Бугара, криза тек долази. Надмоћније бугарске снаге снажно нападају положаје и Вардарске и Дунавске дивизије, посебно на Малка Нице. У огорченим борбама које су настављене и током ноћи, Дунавска дивизија изгубила је предњи положај, а сутрадан (23. августа), после “убитачне артиљеријске припреме”, Бугари су, под заштитом магле, заузели северни део Малка Нице. Пред зору, 24. августа, бугарске снаге заузеле су српске положаје југозападно од коте 1.500, али су убрзо одбачене. Напокон, после неколико узастопних напада, 27. августа “малаксавала” је активност Бугара. Тим неуспехом окончана је њихова офанзива против савезничког левог крила на Солунском фронту. Према сопственим извештајима, бугарско и немачко командовање се “није надало да ће тек реорганизована Српска војска пружити тако снажан отпор у бици код Горничево”.

У борбама вођеним од 17. до 30. августа Српска војска имала је 907 погинулих, 3.270 рањених и 730 несталих војника. Разумљиво, највише губитака имала је Дунавска дивизија пуковника Кајафе, која је у даноноћним тешким борбама успела да заустави бугарске снаге. Поред осталих губитака, имала је 136 официра избачених из строја.

■ ПОВРАТАК ВОЈВОДЕ МИШИЋА

У духу новог плана генерала Сараја, из долине Вардара пребачена је српска Прва армија и распоређена на лево крило Треће армије. Сем тога, на левом крилу српских снага формирана је “маневарска група” од две француске дивизије и једне руске бригаде, под командом генерала Кордонијеа, са задатком да “дејствује на десно бугарско крило преко Лерина ка Битољу”. Тако је генерал Сарај крајем августа поново груписао савезничке снаге, пренео тежите операција на лево крило Солунског фронта и знатно скратио борбени поредак Српској војсци.

Упоредо са прегруписавањем снага које је наредио генерал Сарај, а ради обезбеђења десног бока својих састава, српска Врховна команда постепено је прикупљала респективне снаге (Трећи батаљон Четрнаестог пука Тимочке дивизије, Батаљон Срба добровољаца, Добровољачки одред војводе Вука, Четврти коњички пук и друге мање јединице), од којих је 26. августа образовала Одред пуковника Душана Васића, са задатком да затвори путеве који од Соровића изводе на правац Острво–Воден.

За то време Српска војска се померила према свом левом крилу. Трећа армија, која је за команданта добила пуковника Милоша Васића, дотадашњег команданта Прве армије, задржала је у свом саставу Дринску и ојачану Дунавску дивизију, а Моравска дивизија (без једног пука који је остао у саставу Француза) упућена је на лево крило, где је војвода Живојин Мишић, у тим критичним тренуцима хитно позван са Крфа, почетком септембра примио Прву армију (Моравска, Вардарска и Коњичка дивизија). Тиме је цела Прва армија пребачена из долине Вардара на лево крило Треће армије. Тако је генерал Сарај, крајем августа, опет груписао савезничке снаге, пренео тежиште операција на лево крило Солунског фронта и “наменио ударни део фронта Српској војсци”.

■ ТЕЖИШТЕ НАПАДА НА СРПСКОМ ДЕЛУ ФРОНТА

Након подужег оклевања и уцењивања, Румунија је ушла у рат против Аустроугарске и Немачке. У Немачкој су тада уместо Ериха фон Фалкенхајна дошли Паул фон Хинденбург (као начелник штаба) и Ерих Фридрих Вилхелм Лудендорф, који су заједнички руководили операцијама немачких снага. Они су одмах наредили својим трупама да “упадну” у Добруцу, како би се рат пренео на територију Румуније, чија је војска ушла у Трансилванију 1. септембра. Према тој наредби Бугари и Немци продрли су у Добруцу и заузели Балчик и Тутракан. У вишедневним крвавим борбама заробили су 28.000 румунских војника и 100 топова. Нашавши се у катастрофалној ситуацији, Румуни су своје снаге у Добруци потчинили команданту руског Четрдесет седмог корпуса, у чијем се саставу током септембра и октобра веома храбро борила Прва српска добровољачка дивизија. Претрпевши огромне губитке, она је спала на само 1.500 војника, после чега је извучена из борбе ради попуње. Док се та дивизија попуњавала, отпочело је формирање Друге српске добровољачке дивизије у Русији и стварање Добровољачког корпуса. Румунска влада је од Руса тражила да “испоље већу активност на фронту према Аустроугарској, а од западних савезника да армије из Солуна пређу у офанзиву”.

У насталим војно-политичким околностима, Врховна команда Француска наредила је да се из Солуна настави офанзива ради “везивања бугарских снага на грчкој граници”, па је генерал Сарај издао заповест да Српска војска у захвату комуника-

Француски генерал Анри и српски војвода Живојин Мишић

ције Острво–Горничево и француске снаге “пређу у офанзиву и нападну бугарско десно крило”. Према том наређењу, начелник Штаба Врховне команде Српске војске, генерал Петар Бојовић 8. септембра издао је своју заповест. Наредио је да Степина Друга армија “заузме планински гребен Козјак–Нице, а потом да дејствује на фронт Чебрен–Крапа и помогне дејства Треће армије; Трећа армија пуковника Милоша Васића (ојачана Првом бригадом Тимочке дивизије) да нападне Кајмакчалан и овлада гребеном Малка Нице, а одакле да дејствује у леви бок и позадину непријатеља у рејону Горничево и Банице и садејствује Првој армији војводе Живојина Мишића, која је имала задатак да овлада јужним делом гребена Малка Нице ...”. Очигледно, тежиште напада требало је да буде на фронту Прве и Треће армије.

Дванаестог септембра, после веома снажне артиљеријске припреме, напад су отпочеле српске Прва, Друга и Трећа и Француско-русска армија. Тимочка дивизија (Друга армија) заузела је део села Зборско, Шумадијска дивизија пошла Ветернику, а Дринска дивизија (Трећа армија) је у тешким борбама “на јуриш заузела бугарске предње положаје на кајмакчаланском масиву (Плоча, Ђувик Кочобеја, Девојачки брег)”. Дунавска дивизија заузела је положај североисточно од Горничево, Моравска (Прва армија) и Вардарска дивизија задржане су на источној обали Петрског језера, Коњичка дивизија се приближила Елевишу и Чајчилару, а Француско-русска армија присилила је бугарске снаге да се повуку северно од Загоричана.

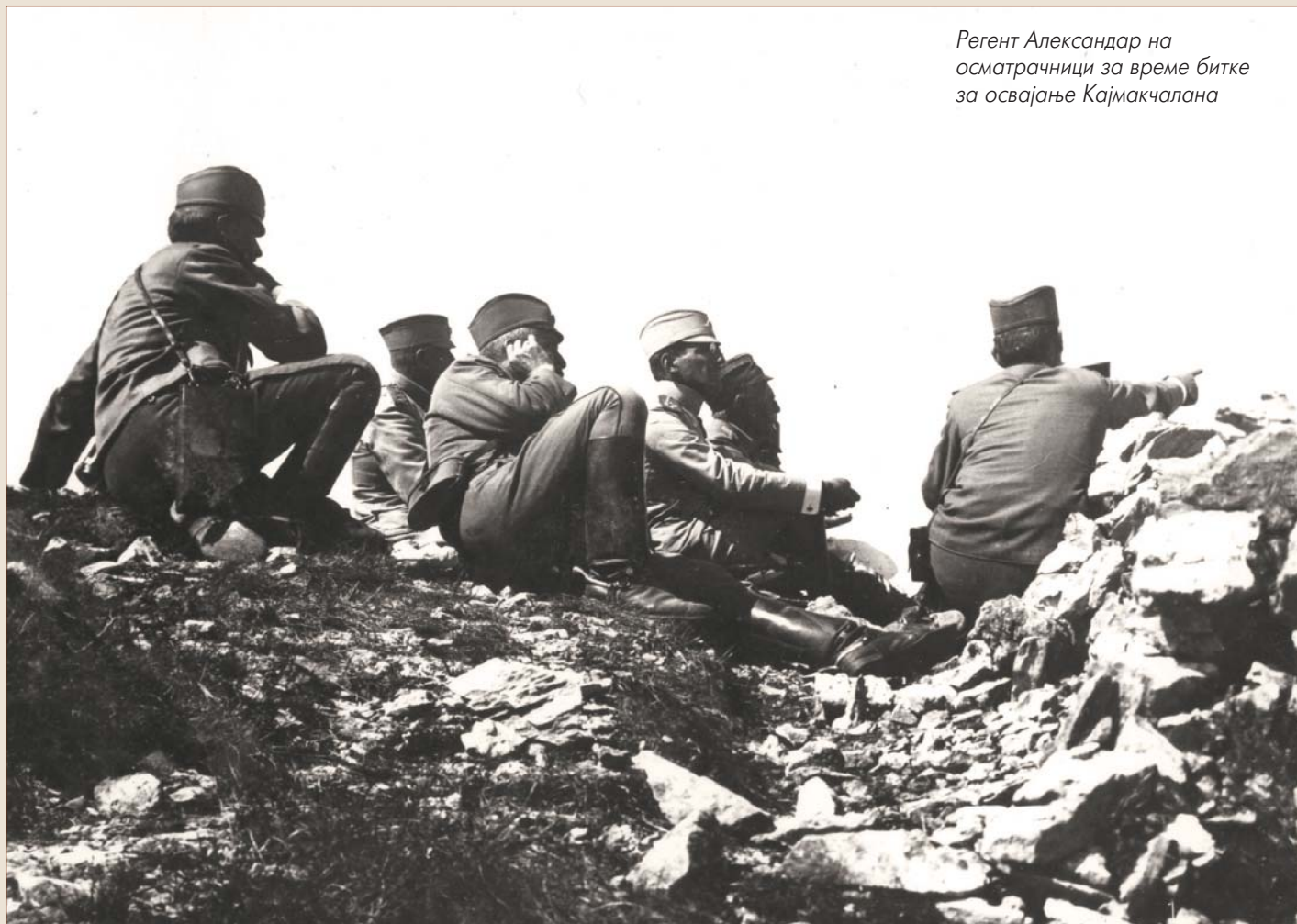
Након одбијања неколико противнапада бугарских снага, Српска војска је 13. септембра наставила офанзиву на целом фронту. У тродневним оштрим блиским борбама пробиле су бугарске положаје на Малка Нице (код Горничево) и присиле Бугаре да се повуку. Пораз Бугара код Горничево, изазвао је и повлачење њихових снага са гребена Мале реке, где је избила Коњичка дивизија, а потом и делови Француско-русске армије. Тај успех није искоришћен за потпуно разбијање бугарских снага на правцу према Битољу. Француско маневарско крило, под командом генерала Кордонијеа, било је исувише споро, упркос “већем броју опомена и упозорења генерала Сараја”. Пошто је пропуштен повољан моменат, Српска војска је, заједно са француско-руским снагама, уместо “гоњења и експлоатације успеха”, морала поново да пробија утврђене бугарске положаје.

Губитком гребена Малка Нице, Бугари су били приморани да се повуку на српско-грчку границу, одакле су месец дана раније прешли у офанзиву. Због спорости у наступању Француско-русске армије, бугарске јединице су се повукле само преко планине Бабе на Преспанско језеро. Француско-русске снаге су 17. септембра зазеле Лерин и превој на путу од Лерина за Корчу. Пошто су Бугари у повлачењу порушили велики вијадукт код Екхисуса, директно су угрозили снабдевање снага на савезничком левом крилу. Тај проблем је решен тек 27. новембра, када је завршена заобилазна пруга. ■

Т К Е Н А К А Ј М А К Ч А Л А Н У

Регент Александар на осматрачници за време битке за освајање Кајмакчалана

ОСВАЈАЊЕ КАЈМАКЧАЛАНА

ПРВИ КОРАК ДО ПОБЕДЕ

*Пред лешевима наших војника застадох као прикован. Хитали су својим кућама па овде остали ...
Прави бол тек сада осетих. Јадни остатак српског народа нико не штеди, он лешевима означава пут ка отаџбини – записао је у свом Ратном дневнику Милутин М. Ристић.*

Да би савезничке снаге могле да наступају у правцу Битоља, било је потребно претходно заузети веома јако утврђене граничне положаје – Старков гроб и Кајмакчалан, највиши врх планине Нице (2.521 м), један од кључних положаја на Солунском фронту, где се налазило тежиште одбране Прве армије Бугарске војске. То је био основни разлог да се тежиште борби "помери удесно", на тај огромни планински масив.

Кајмакчалан, као велики планински масив, својом висином надвисује све околне планине. "Његова плећа завршавају се са два рамена. Десно раме је више, са главном котом 2.525, а лево је ниже, са котом 2.517. Од десног рамена ка североистоку протеже се коса Кочобеј, која је, такође, дубока, и чији су бокови благо везани са Кајмакчаланом, што је веома подесан правац за удар како би се освојила ова огромна планина... Иза левог рамена налази се Сива стена, а даље Старков гроб и Црна река, где су два моста која је држао непријатељ. На једном су Немци, који држе фронт према Французима на десној обали Црне реке, а на другом Бугари код села Добровена... Од главних врхова Кајмакчалана терен се спушта ка Кајмакчаланској реци, чинећи једну камениту терасу на којој су Бугари изградили своје прве стрељачке ровове, а иза њих подигли и друге одбрамбене линије, тако да је овај положај представљао тешко освојиву тврђаву, названу Борисов град", пише хроничар Светислав Крејкович.

Прва етапа ка коначној победи везује се за борбе на Кајмакчалану. Врховна команда Српске војске је још од доласка на Солунски фронт знала да, док се не освоје Кајмакчалан, Добро

поље и Ветерник, не може бити дефинитивне победе. Због тога се она убраја у најзначајније битке у српској историји.

Дринска дивизија је 16. септембра продужила напад, продрла кроз густе жичане препреке и до 22 часа заузела прву линију положаја на Кајмакчалану, а онда, после дводневних узастопних напада, “напредујући једва коју стотину метара дневно” и део друге линије ровова. Пребацујући се кроз врлетне планинске падине, изложена снажном унакрсном дејству непријатељеве артиљерије, 18. септембра, око 19. часова, заузела је Кајмакчалан. Све је то, наравно, било изузетно драматично. Десна колона је у тешкој “борби на јуриш” заузела Плочу и приближила се Кара Тепеу на јуришно одстојање, а лева колона (названа и Чегански одред), заузела је Девојачки брег. Сутрадан је дивизија наставила напад и десном колоном заузела Кара Тепе и Кочобеј, а левом Попадију Бачије. Пошто су добили појачање са Старковог гроба и Доброг поља, Бугари су у више јуриша безуспешно покушавали да одбаце српске снаге. За то време је Чегански одред напао Старков зуб, а два батаљона Седамнаестог пука, напала су Фоку. То је десној колони омогућило да на јуриш заузме коту 2521, на коју су “пешаци одмах изгурали једну брдску батерију и дугачки топ”, док је Чегански одред “продро на 50 метара испред бугарских ровова на Старковом зубу”. У страховитим борбама Бугари су покушавали да поврате коту 2521 и одбаце Србе с Кајмакчалана.

■ ЖИВИ ВУЛКАН

Битка ту, ипак, није решена. Бугари су покушавали да по сваку цену поврате угрожени део одбрамбеног система. Пошто су убрзо добили велика појачања, групишући на том простору осам батаљона, предузели су више противнапада. Најснажнији јуриш извршили су 26. септембра на линији Фока и Кочобеј, који су “Срби дочекали на бајонет и одбили”. Ипак, после поновљених јуриша, морали су се повући прво с Кочобеја и Фоке, а потом и са коте 2521. Блиска борба прса у прса огорчено се наставила. У јуришу Бугара на Седамнаести и Четврти пук Дринске

дивизије, “упадајући са бајонетима и бомбама у наше ровове, настао је ужасан, крвав обрачун да се није знало ни ко кога бије и убија, јер је све било у помрчини. Свој јуриш Бугари су потхрањивали новим јуришним таласима ... Заробили су рововску батерију Дринске дивизије, чију су послугу са командиром и водницима изболи бајонетима ... Тих дана је Кајмакчалан личио на живи вулкан ...” – пише С. Крејаковић. Приликом те огорчене борбе старешине оба пука показале су неизмерну храброст, а посебно команданти Седамнаестог и Четвртог пука. Пуковник Алекса Стошић, командант Седамнаестог пука, иако је био рањен у руку, није напустио борбу. Остао је задржавајући своје војнике речима: “Не бежите, јунаци! Ваш командант је са вама!” То исто учинио је и командант Четвртог пука Војислав Павловић, пуковник.

■ ЖИВОТИЊА КОЈА СЕ ЗОВЕ РАТ

Драматичну и потресну слику бојишта описао је у свом “Ратном дневнику” Милутин М. Ристић, који бележи: “Лешеве су растурени ... Већина су раздрљени, раскопчани и полунаги. Код многих зјапе ране преко којих се прелила усирена крв. Пуно њих било је са пребијеним ногама, размрцвареним главама и поломљеним ребрима. Сав простор овог попришта покривен је разбацаним пушкама, поломљеним митраљезима ... Настојао сам да се навикнем и да видим до којих граница иде свирепост животиње која се зове рат ... Пред лешевима наших војника застадох као прикован. Хитали су својим кућама па овде остали ... Прави бол тек сада осетих. Јадни остатак српског народа нико не штеди, он лешевима означаје пут ка отаџбини ... Свуда је владала дубока тишина, престала је грмљавина топова и клокот митраљеза и пушака. Снежне пахуљице лагано су падале милујући укочене образе хранитеља остављених ... Нежни бели покров покривао је постепено пале хероје у чијим се укоченим, непокретним зеницама, огледаху пуста села, растурене куће, ојађене мајке, уцвелење љубе, остављена нејач и сви пропали идеали личне природе ...”.

Положај на Солунском фронту 1916.

Т К Е Н А К А Ј М А К Ч А Л А Н У

Бојиште на Кајмакчалану после борбе "прса у прса" са Бугарима

И Ђорђе Лазаревић, очевидац, слично бележи: "Ступам на пољану бугарске погибије. Овакав број лешева, на таквом пространству, ја још нисам видео. Гледао сам на Космају сакупљене наше и аустроугарске лешеве ради сахране; посматрао сам Кумановско разбојиште одмах после свршене битке, али све то није ни приближна слика онога што сам видео на платоу Кајмакчалану ... Ровови дубоки 1,5 м на понеким местима пуну. По двоје-троје пресамићени, згрчени, један уз другог, леже у гомилама ...".

Због међусобне исцрпљености обе стране, настало је застише. Српске снаге су успеле да се задрже у непосредној близини. Команданти, учесници битке и бројни хроничари јединствени су у оцени "да су обе стране претрпеле огромне губитке". Дринска дивизија имала је 1.259 избачених из строја. Плато Кајмакчалану био је прекривен погинулима. Због преморености и губитака, Седмаестни пук је замењен са два батаљона Седмог пука (27/28. септембра), а Добровољачки одред војводе Вука (тада 1.200 људи) упућен је на правац леве колоне да замени преморени и десетковани Четврти пук.

■ ДРИНСКА УЗВРАЋА УДАРАЦ

Врховна команда Српске војске, забринута за развој догађаја на Кајмакчалану, упутила је Трећој армији Добровољачки одред војводе Вука из Прве армије и Марјановићев батаљон Срба добровољаца, а онда, директно на Кајмакчалан, два батаљона из Дунавске дивизије. Нису помогле њене молбе да се "јаче ангажује Француско-руски армија, која је као маневарска група требало да дејствује од Лерина". Генерал Кордоније је стално одлагао офанзиву.

У нову офанзиву, која је отпочела 30. септембра, кренула је само Трећа армија, ударивши на Старков гроб и Кајмакчалан, где је и даље било тежиште одбране Прве бугарске армије. Практично, Друга српска армија, са недовољно артиљерије, мо-

гла је само да одржава притисак на Добро поље, а Прва је напала између утврђеног Старковог гроба и веома пасивне Француско-руске дивизије.

После тридесетак часова непрекидног марша по планинском терену, Добровољачки одред је са простора Лерина благовремено стигао и извршио смену Седмаестог и Четвртог пука Дринске дивизије. Имао је два батаљона у "првом борбеном реду и један у резерви". Десно од Добровољачког одреда налазила су се два батаљона Седмог пука, а лево је био Шести пук према Старковом гробу и Сивој стени.

Дринска дивизија прешла је у нови напад 30. септембра. Најпре су се развиле огорчене борбе јединица Петог пука за Вирут, Вилицу и Кочобеј. Према Старковом зубу Добровољачки одред је вршио снажан притисак. Око 10 часова тога дана, командант Дринске дивизије концентрисао је артиљеријску ватру на Кајмакчалан, а у 11.30 часова "предузео одсудан јуриш", који се због упорне одбране Бугара споро развијао. Тек око 12.40 часова делови Петог пука "ускочили су у бугарске ровове и после гушања заузели коту 2521, избили на северну ивицу и потпуно овладали Кајмакчаланом", на који је претходно напала 19 дана и изгубила више од 3.800 људи (погинулих и рањених). Тако је Дринска "узвратила ударац".

"Кајмакчалан је био сав у диму и експлозији. Високи стуб од експлозија и прашине дизао се у ваздух и личио је на живи крајтер ... Уколико је дан више одмицао, наша артиљеријска ватра бивала је све силнија ... Око 14 часова достигла је врхунац, па се од дима и експлозија на бојиште спуштала тамна завеса ...", пише С. Крејаковић.

На том "замагљеном" простору свој задатак је пожртвовано и храбро извршио и Добровољачки одред војводе Вука. Он се одлучио да "мења" правац свог напада ка Сивој стени и "крелу" према обема главним котима Кајмакчалану, испољавајући велику личну и командантску храброст. Његови су борци међу првима стигли на "неосвојиви Борисов град". Када је у том нади-

рању војвода Вук наишао на команданта Другог батаљона Радоја Пантића, зачудио се видевши га како "кличи, крсти се и љуби земљу". Пошто га је Вук позвао да крене напред, Пантић га је замолио: "Војводо, ово је наша земља, молим те клекни и ти и пољуби је, јер знај да је овог часа капија слободе отворена", забележио је поменути хроничар.

У окршајима вођеним наредног дана заузети су Кочобеј и Вилица, с којих су Бугари одступили према Фоки, а 3. октобра Дринска дивизија је заузела Сиви брег, Старков гроб и Фоку, принудивши Бугаре да у неред одступе према Црној реци. Врховна команда Српске војске објавила је званично саопштење, у коме се каже: "Заузећем Кајмакчалану наше победоносне трупе први пут ступају на земљиште своје отаџбине. Част за то припада Дринској дивизији".

Освајањем Кајмакчалана Српска војска је "крочила на територију своје државе, ушла на капију слободе". Решен је исход тромесечног бугарско-српског сукоба, заузета доминантна позиција на том делу фронта, што је имало изузетан стратешки значај. То јој је дало моралну снагу, иако је само од 30. августа до 23. септембра изгубила 4.438 људи. Вест о паду Кајмакчалана снажно је одјекнула широм Европе и света и наговестила да ће препорођена Српска војска наставити са победама.

■ НЕБЕСКА ПРЕСТОНИЦА СРБИЈЕ

О тешким и крвавим борбама на Кајмакчалану, са обострано великим губицима, објављено је подоста историјских студија, научних истраживања, хроника, сећања, сведочанстава, казивања, репортажа ... Некад се често говорило да је Кајмакчалан "небеска престоница Србије". Поред данашње границе Грчке и Македоније, на 2.521. метру надморске висине и данас стоји споменик који подсећа на велику битку у којој су српски војници поразили Бугаре 1916. године. Током војних операција којима су почеле одсудне битке у Првом светском рату, борба на Кајмакчалану је отворила врата повратку Српске војске у отаџбину. Можда једини пут у војној историји остало је забележено да је, после ове битке, "српска пешадија надирала према домовини брже него француска коњица".

И данас, 90 година после битке, природа није успела да "поравна" поприште, ни да уклони све трагове које су ратници

Туга за најмилијим на гробљу Зејтинлик

оставили за собом. Још увек се назиру остаци ровова, грудобрана, положаја артиљеријских топова ... Могу се наћи и куполе састављене од граната, остаци бодљикаве жице испред ровова, делови заборављене војне опреме.

На врху Кајмакчалана, краљ Александар Карађорђевић поставио је споменик палим јунацима, а поред је и звоник са такозваним Пупиновим звоном, које је велики научник поклонио у знак сећања на сени палих јунака. Ту је и урна у којој се некада налазио pepeo великог српског пријатеља и хуманисте Арчибалда Рајса. Током Другог светског рата окупатори су бацили урну, из које се pepeo расуо по некадашњој бојишној просторији. Данас је остала само урна у спомен на тог великана који је остао у памћењу српског народа. ■

Т К Е Н А К А Ј М А К Ч А Л А Н У

БИТКА НА ДОБРОМ ПОЉУ
И ЦРНОЈ РЕЦИ

НАПАД СРПСКИХ АРМИЈА

Док су вођене тешке борбе на Кајмакчалану, британске, француске и италијанске снаге су на Струми и на северном фронту предузеле "неколико демонстративних акција". У стварности, била је то "млитавна" борбена активност која није могла "везати" бугарске и немачке снаге, па су се оне без већих потешкоћа помериле на запад – ка Битољу. Све то не чуди ако се зна да су Британци често негодовали када су у питању офанзива и Солунски фронт у целини. Тиме се може објаснити и њихова повремена пасивност.

Почетком септембра, од Охрида до Орфанског залива, налазило се осам бугарских и једна немачка дивизија. На десном крилу била је бугарска Прва армија (генерал Бојасијев), у центру немачка Једанаеста армија (једна немачка и три бугарске дивизије), а на левом крилу бугарска Друга армија (генерал Тодоров). Да би се фронт боље ојачао, крајем септембра немачки генерал Винклер примио је команду над десним крилном, а Гошев, који је сменио Бојасијева, над централном армијом. Бугарски краљ Фердинанд и председник владе Васил Радославов, уплашени савезничком левокрилном офанзивом, обратили су се Врховној команди Немачке, износећи процену "да би губитак Битоља и Охрида непоправљиво деморалисао Бугарску армију и дискредитовао владу, да би њихов заједнички савез претрпео ненадокнадиву штету". На њихову несрећу, Немци су могли тада упутити у Македонију само један пук.

Након пада Кајмакчалана, 4. октобра увече савезничке армије су поново успоставиле "борбени додир" с бугарским и немачким јединицама на њиховим новим положајима јужно од Сокола до Градешнице. Делови Дунавске дивизије прешли су Црну реку (широка 30-50 м, дубока до 1 м). Следећег дана, настављајући пребацивање преко реке и надирање, дивизијска крила су на Соколу и Преспи "пошла" непријатељским положајима.

Врховна команда Српске војске имала је намеру да овлада Добрим пољем, а онда "обухватом преко Сокола заузме Ветерник и изманеврује одбрану долине Вардара преко Демир капије и Кавадараца". Према тој замисли, Дринска дивизија је 6. октобра напала Сокол (кота 1825), утврђен и добро брањен врх са веома стрмим падинама. Шумадијска дивизија, после заузимања косе северно од Пожара, "пошла" је главном положају непријатеља на Соколу и Добром пољу (висораван). Истовремено, Ду-

навска дивизија је проширила мостобран од ушћа Строшнице до ушћа Сакулове реке. Француско-русска армија је и даље заостајала иза српске Прве армије, уместо да енергично надире ка Битољу. Због тога је смењен њен неодлучни и спори командант генерал Кордоније, на чије место је дошао генерал Лабиоа.

У времену од 7. до 13. октобра, Дунавска и Моравска дивизија су напредовале у окуци Црне реке, али су Дринска дивизија и Друга армија узалудно нападале утврђени Сокол односно Добро поље.

У општи напад, наређен за 14. октобар, кренуле су само српске армије. Шумадијска и Дринска дивизија заустављене су на око 20 м од гребена Сокола и Добро поља, док су Моравска и Вардарска дивизија 18. октобра, уз подршку једне ескадриле авиона и артиљерије, заузеле Брод и Велесело, а Дунавска дивизија положаје северно од Скочивара. У дводневним борбама српске снаге су заробиле око 1.000 бугарских војника, заплениле седам топова и 12 митраљеза. Бугарски борбени поредак је био "потпуно дезорганизован, бугарска Тракијска дивизија разбијена, а Осма тунџанска одбачена ка селу Пологу". Благовременом интервенцијом Немаца, "затворена је настала бреша".

ПРОБОЈ БУГАРСКО-НЕМАЧКОГ ФРОНТА

Због великих потешкоћа у нападу на Добро поље и Сокол, Врховна команда Српске војске одлучила је "да обнови офанзиву

Милунка Савић, рањавана пет пута, поднаредник у Другом пуку

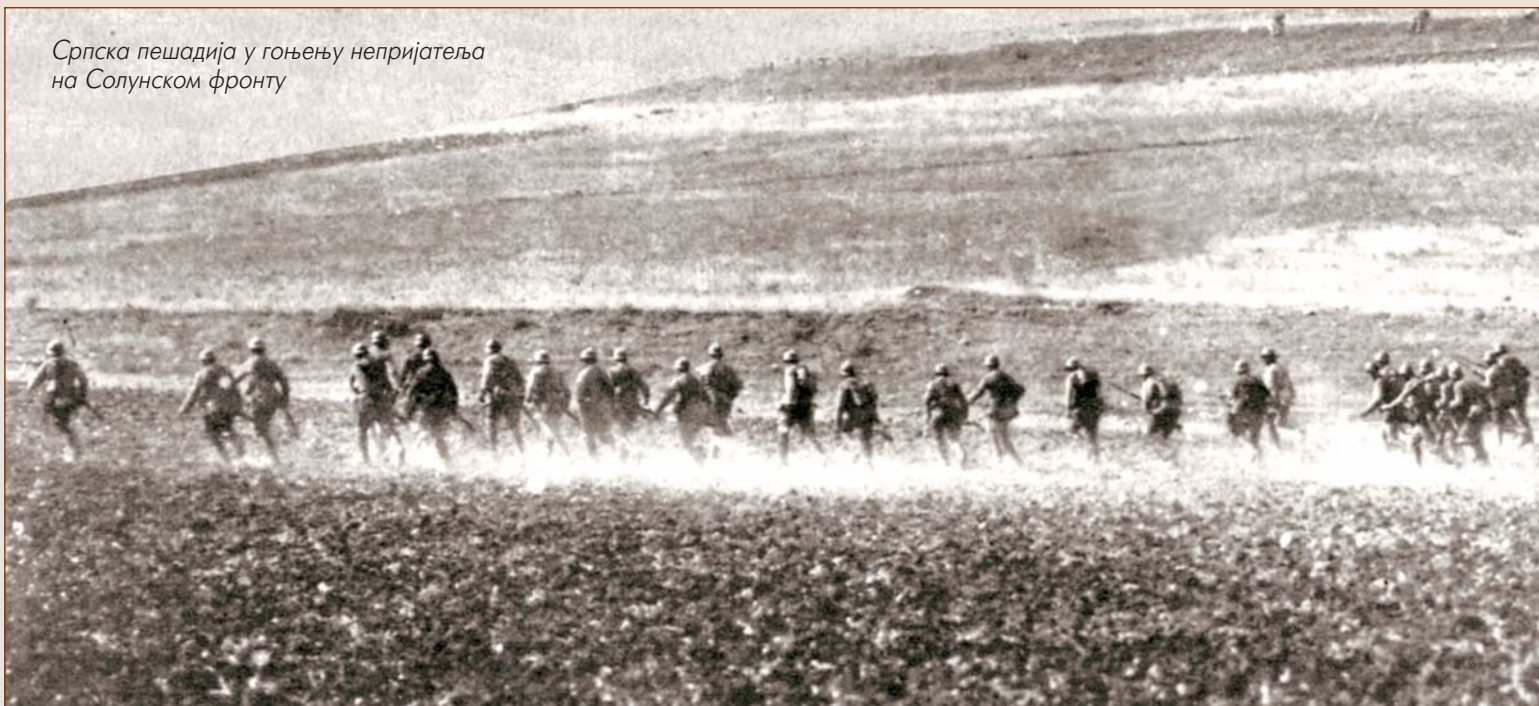
ву десним крилом и центром", а тежиште напада усмери на окуку Црне реке (Прва армија), уз садејство левог крила Треће армије. Остворени успеси Мишићеве Прве армије у окуци Црне реке, утицали су да генерал Сарај упути француску Седмнаесту дивизију као појачање. Уместо обухвата Француско-руском армијом (замисао Сараја) и једновременог пробоја на одсеку Добро поље-Сокол (план Врховне команде Српске војске), требало је удруженим снагама извршити пробој у правцу Чегала.

Мишићева Прва армија је уз подршку артиљерије прешла у напад 27. октобра по густој магли и киши. Моравска дивизија је напала висове код села Сливнице, Вардарска на висове код Велесела, а француска Двадесет прва бригада на Грдилово. Главнина Дунавске и делови Дринске дивизије нападали су "Чуке", а француска Тридесет трећа бригада на Кенали. Војвода Мишић је у резерви имао веома јаке снаге.

■ МИ ТО МОРАМО УЧИНТИ...

Током првог дана Прва и Трећа армија, изложене дејству артиљерије и митраљеза, напредовале су само неколико стотина метара. По киши и густој магли, карактеристичној за то подручје у том времену, борбе су настављене и следећа два дана, али је 30. октобра, због "немогућих временских услова", прекинута офанзива. Предах је добро дошао за одмор и попуну, јер

Српска пешадија у гоњењу непријатеља на Солунском фронту

Т К Е Н А К А Ј М А К Ч А Л А Н У

су тешкоће српских војника биле велике. Преморене јединице су имале и велике губитке. Двадесет први пук, Прве пешадијске бригаде, Вардарске дивизије, од 19. августа до 30. октобра, имао је избачених из строја: 41 официра и 1.137 подофицира и војника. Старешине су подизале морал својих јединица, истичући "да није лак посао повратити изгубљену отаџбину. Ми то морамо учинити и ради наших општих човечанских дужности и ради наших милих и драгих, којима смо једина нада и утеха у несрећи у којој се сада налазе. Ако то не узмогнемо учинити, онда не треба ни ми да живимо ...".

Након померања савезничких снага према западу, Српска војска је наставила припреме за офанзиву. Према прилично поузданим подацима, њено бројно стање 28. октобра било је око 140.000 људи. До тада су из њених редова избачени из строја – 843 официра и 17.647 војника, од чега је погинуло 2.946, а умрло 1.132. Да невоља буде још већа, тих дана је у болницама било близу 15.000 болесних и рањених, а у Бизерту је до 16. октобра евакуисано 8.711 болесних и рањених. Ти подаци говоре о високој цени дотадашњих успеха у борби.

Десетог новембра Српска војска је наставила офанзиву. Дринска дивизија је прешла Белу воду, Дунавска је заузела већи део ровова на "Чукама" и јужни део Полога, а десно кри-

Заставник Другог гвозденог пука

ло Моравске дивизије продрло је само неколико стотина метара. У даљим дејствима, Трећа армија пуковника Милоша Васића, од 10. до 12. новембра, пробила је бугарски фронт и заробила око 2.000 бугарских војника, запленила 26 топова и 10 митраљеза. Српска Прва и Француско-руска армија су се у току та три дана ограничиле само на дејство артиљеријом.

Продужавајући нападна дејства 13. новембра са још већом жестином, Дринска дивизија заузела је један вис на северној обали Беле реке. У напад је упућена и Мишићева Прва армија: Моравска дивизија заузела је јак положај код Чегала, а Вардарска се пробила до Велесела. Јужно од Тепаваца, у страховитим блиским борбама, коначно је пробијен бугарско-немачки фронт. Прва армија је тога дана заробила око 600 Немаца и 400 Бугара.

Наредног дана Дунавска дивизија наставила је да води ограничене борбе на падинама коте 1212, док је Прва армија напредовала два километра. Немачки генерал Хипел био је присиљен да напусти висове јужно од Тепаваца. Но-

вим продором у окуци Црне реке угрожене су бугарско-немачке снаге на њеној десној обали, па је током ноћи 14/15. новембра њихов фронт повучен на положаје три до четири километра јужно од Битоља. ■

*Батерија у дејству
код Битоља*

ОСЛОБОЂЕЊЕ БИТОЉА

МОРАЛНИ ТРИЈУМФ

Улазак савезничке војске у Битољ био је највећи успех њихове офанзиве 1916. године. У тој офанзиви Српска војска испољила је високе ратничке способности. У својој заповести генерал Сарај јој је одао високо признање за војне заслуге приликом ослобођења Битоља.

А да не би поновиле неке раније грешке, српска Прва и Трећа армија су 15. новембра кренуле у енергично гоњење. Појачане непријатељеве снаге пружале су организован отпор и предузимале повремене противнападе. За време борби “непрестано су се смењивали киша, снежна мећава и густа магла”. Бугарске и немачке снаге нису могле издржати притисак српских јединица у окуци Црне реке, па су се ноћу 18/19. новембра повукле на линију: Преспанско језеро–Перистер–Киромарица–Маков–Рапеш, напустивши и Битољ. Град је ослобођен 19. новембра. У њега су једновремено ушли српски Први коњички пук и руска пешадија. Након њих ушле су српске и француске снаге. Игром случаја, то се догодило на исти дан када су одатле били протерани Турци пре четири године.

Офанзива савезничких снага настављена је 20. новембра, али су бугарске и немачке снаге упорно браниле своје положаје. Промена ситуације са Румунијом захтевала је да се дејствује енергичније. Генерал Сарај је тражио да се “одбаце противничке снаге које су се налазиле на левој обали Вардара”. Тежиште напада поново је било на фронту преморене и проређене Српске војске, која је од доласка у Солун изгубила близу 34.000 људи. Њени напади на неприступачну коту 1050, Рапеш и Грунишки вис, од 21. до 24. новембра, наишли су на упорну одбрану. Због густе магле српска Прва и Трећа армија су тек 27. новембра поново прешле у општи напад, па је Дринска дивизија заузела Црни вис (код Груништа), а Вардарска и десно крило француске Седамнаесте дивизије – положаје код села Паралова. Разумљиво, српске снаге нису имале довољно резерви да прошире тај успех, па су одложиле напад за 29. новембар, када су намеравале да уведу у борбу Другу руску бригаду, коју им је упутио генерал Сарај. Због густе магле, напади тих дана нису извођени.

■ ПОГИБИЈА ВОЈВОДЕ ВУКА

Трећа армија, нападајући десном обалом реке, заузела је Грунишки, Црни и Будимирачки вис и Старовински редуг. Непријатељ је и даље упорно бранио Сокол, а Француско-руска армија је пасивно посматрала догађаје. После свега што се збило на том простору, савезничка офанзива се постепено гасила. Било је то у ситуацији кад се назирао слом Румуније, уз претњу да се немачко-бугарске снаге отуда пребаце на Солунски фронт. Због тога је 11. децембра савезничким снагама на Солунском фронту наређено "да се утврде на положајима", који касније могу постасти "полазни положаји за нову офанзиву". Српска Врховна команда је 21. децембра наредила Првој армији да обустави офанзиву. У међувремену, из састава те армије изашла је Седмаеста француска дивизија. У њеном саставу остала је само Друга, а у саставу Треће армије Четврта руска бригада.

У поменутој борби на Грунишком вису, 29. новембра погинуо је Војин Поповић (војвода Вук), командант Добровољачког одреда, један из плејаде "веома храбрих, лукавих и снажљивих команданата", како су га описивали генерали Аустроугарске војске. Истакао се у Балканским ратовима, а у Првом светском рату командовао је Церским добровољачким одредом. После погибје на Груништу, генерал Сарај одао је пошту храбром команданту. Сахрану војводе Вука, 14. децембра, овако је описао велики српски пријатељ, Арчибалд Рајс: "Мала српска солунска црква је пуна. Све савезничке војске послале су делегате. Ковчег, прекривен српском тробојком ... Сви присутни држе запаљене свеће ... Четници су послали своје да испрате свога омиљеног команданта ... За време опела они неће скидати очију са заставе под којом лежи њихов војвода, погинуо од бугарског куршума на Груништу ... Са Вуком не стаје један легендарни јунак из српских борби за слободу ... Опело је завршио архимандрит и одржао последње слово ... Један четник каже последње збогом ... Много официра плаче ... Вече се спушта, сиво и туробно вече, носе у земљу једног човека који је био храбар, а у исто време честит човек ...".

Војни историчари и аналитичари закључују да је успех солунске офанзиве до ослобођења Битоља имао различите последице. За Српску војску је то био прави "морални тријумф". Успели су да ослободе 50 км државне територије и наставе рат на свом тлу. Ни за оне који су се налазили иза грчке границе, "туђина није била тако несношљива". Дабоме, савезницима ово није могло значити утеху за губитак Румуније. Протеривањем њене војске на руски простор (реку Серет), престао је да делује и основни мотив за Солунски фронт.

У тешким борбама на Грунишком вису погинуо је Војин Поповић – војвода Вук, командант Добровољачког одреда

пронемачка грчка влада није испунила своје савезничке обавезе према Србији.

■ РОВОВСКА ВОЈНА

За три и по месеца тешких и крвавих даноноћних борби, без одмора и сна, Српска војска је дејствујући по врлетном и тешко проходном земљишту, пробијајући добро утврђене одбрамбене положаје непријатеља на Малка Нице, Горничеву, Чегану, Кајмакчалану, Соколу, Чукама, Груништу, Црној реци и другим поприштима борбе, продрла на север, заузела Битољ, заробила више од 170 официра, око 7.000 војника и запленила 97 топова, 87 митраљеза, 87 бацача и 15.000 пушака. При томе је претрпела велике губитке: 1.209 официра и 32.380 војника и подофицира избачено је из строја. За то време Немци и Бугари су изгубили око 40.000 људи.

Бојишна просторија на којој су вођене битке била је измешана погинулима обеју страна. Те прве победе на Солунском фронту и пожртвована одбрана Прве српске добровољачке дивизије у Добруци, означили су почетак нове афирмације политичког положаја Србије.

Непрекидне борбе под неповољним временским околностима, максимално су исцрпили обе стране. Неке од српских јединица изгледале су слабије него када су кроз беспутну Албанију стигле на Крф. Због то-

После рата

Дефиле српских трупа на *Plas de la Konkord* у Паризу 14. јула 1918. године поводом савезничке победе у Првом светском рату

га је крајем 1916. године наступило затишје на целом фронту. Наступио је дуги период "рововске војне". Карактеристика тог раздобља рата је "савезничка неверица" да Солунски фронт може произвести "више користи, него главобоље", каже М. Екмеџић. Наиме, поново су политичке калкулације претиле да потамне славу и жртве војника. Скоро у свим владама зараћених држава постоје министри којима је досадило "мрцварење по рововима" и генерали који су процењивали да је "рат готово добијен". Умножавају се идеје о миру, укључујући ту и покушаје појединих држава да одмах отпочну преговори о миру. Такви предлози су карактеристични за Аустроугарску и Немачку.

Из свих тих тајних преговора о припремању и склапању сепаратних мировних уговора, за Србију је претила опасност да се савезници договоре о одржавању Хабзбуршке монархије. То је по мишљењу неколицине историчара била "најлакша цена да се рат часно заврши". И Французи су говорили о могућности да она

"преживи", уз мање увећање на рачун Немачке. У ватиканским предлозима за мир, који су све учесталији од краја 1916. године, "балканско питање" добија на значају.

Рововски рат, на који су обе стране прешле у децембру 1916. године, трајао је све до септембра 1918. године, када је у великој солунској офанзиви, у којој је Српска војска одиграла највиднију улогу, пробијен немачко-бугарски фронт, а непријатељ присиљен да се у нередовно повуче са Дојрана и Битоља, са утврђених положаја на којима је пуне три године одолевао притиску Антантиних армија. То је довело до капитулације Бугарске и Аустроугарске, а тиме и победоносног завршетка рата на Балкану, чиме је убрзан коначан слом Централних сила које су отпочеле Први светски рат. ■

Аутор прилога Крсман МИЛОШЕВИЋ
Уредник Драгана МАРКОВИЋ

Фотографије преузете из фото-збирке Војног музеја

Сусрет резервних војних старешина Србије

УСВОЈЕН МОДЕЛ НОВЕ АСОЦИЈАЦИЈЕ

Под покровитељством Скупштине општине Крагујевац, 16. септембра, у оквиру обележавања 87. годишњице Организације резервних војних старешина, одржан је први сусрет Савеза резервних војних старешина Републике Србије

Сусрет резервних војних старешина почео је свечаним постројавањем више од 250 учесника у крагујевачкој касарни "Милан Благојевић", коме су, поред многобројних званица из привредног и културног живота Шумадијског округа и града, присуствовали и Миливоје Борић, заменик градоначелника Крагујевца, делегације Војске Србије, коју је предводио генерал-мајор Драган Колунџија, командант Оперативних снага ВС и представници Српске православне цркве.

Приликом обраћања присутнима др Милорад Дробац, председник Савеза резервних војних старешина Србије, истакао је да резервне старешине виде своје место, улогу и обавезе у одбрани земље.

У оквиру Сусрета одржано је и финално спортско такмичење више од 200 најбољих резервних војних старешина, чланова покрајинских и окружних организација из Београда, Новог Сада, Крагујевца, Ниша, Ужица и Косова и Метохије. На теренима и стрелиштима полигона *Сугубине* резервне војне старешине одмериле су своју опосло-

ОБЕЛЕЖЕН ДАН РЕЗЕРВНИХ ВОЈНИХ СТАРЕШИНА

Поводом 15. септембра, дана Организације резервних војних старешина Србије, Зоран Вучевић, председник Скупштине града Новог Сада, и Бошко Пилиповић, председник Градског одбора Организације резервних војних старешина Новог Сада, приредили су у Градској кући свечани пријем за резервне војне старешине и многобројне званице.

На свечаности су, уз пригодан културно-уметнички програм, урочена признања републичке, покрајинске и градске Организације најистакнутијим појединцима. Признање Републичке организације РВС урочено је и пуковнику Ђокици Петровићу, команданту Прве бригаде Коппене војске.

У Чачку је, у оквиру обележавања Дана РВС, положено цвеће на гроб војводе Степе Степановића, првог председника Организације РВС, док је Градски одбор РВС Ниша приредио изложбу посвећену 150. годишњици рођења војводе Степе.

бљеност у гађањима из аутоматске пушке и пиштоља и тактичко-оријентационом маршу дужине пет километара.

Након сумирања резултата за свеукупног победника проглашена је екипа РВС из Крагујевца, друго место освојила је екипа РВС Ниша, а треће Косова и Метохије.

Током Сусрета одржана је и Пета седница Скупштине ОРВС Србије, на којој је било речи, између осталог, и о најважнијим статусним питањима, а донете су и одлуке о престанку Организације РВС Југославије и преношењу својинских права са ОРВС Србије и Црне Горе на Савез РВС Србије. Усвојена је и Основа стратегије трансформације организовања РВС у Републици Србији, односно модел будуће асоцијације.

За све учеснике Сусрета команда 310. ракетног пука организовала је, у кругу касарне, тактичко-технички збор. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

У новосадској касарни "Душан Вукасовић Диоген"

ОБЕЛЕЖЕН ДАН РЕЧНЕ ФЛОТИЛЕ

Постројавањем у новосадској касарни "Душан Вукасовић Диоген" припадници Речне флотиле Војске Србије обележили су 11. септембар – дан јединице, као успомену на формирање поморске (морнаричке) чете у саставу пратеће бригаде Главног штаба Војводине 1944. године.

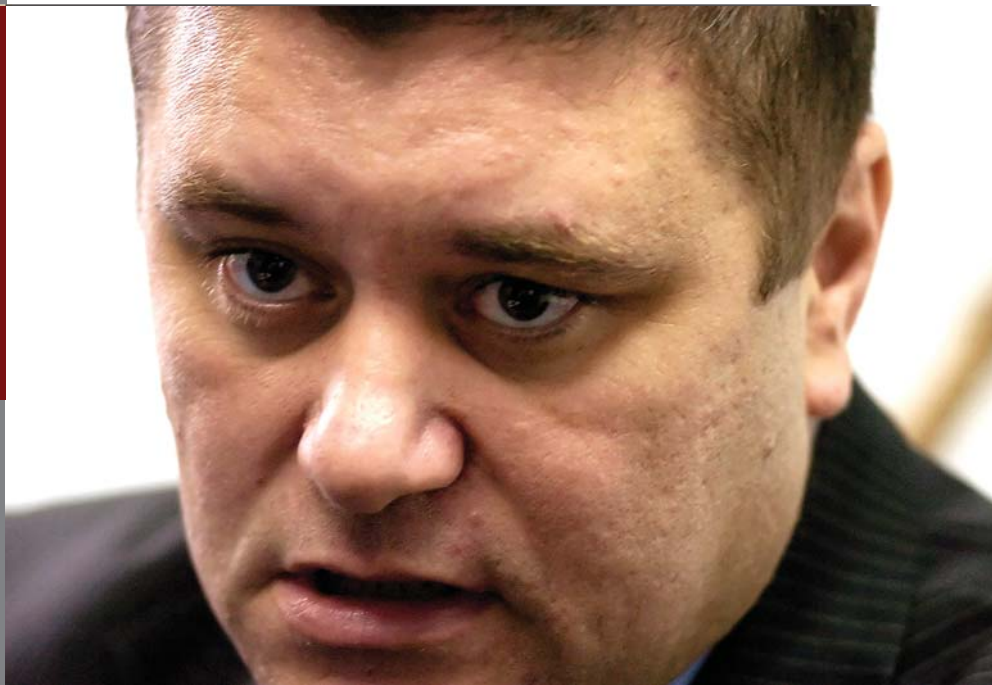
Обраћајући се присутнима капетан фрегате Небојша Јоксиминовић, заменик команданта, истакао је да су припадници јединице у више него скромним условима током протекле године успели да успешно обуче три генерације морнара и одрже у исправном стању сва пловна средства и оружане системе.

Обележавајући Дан јединице, припадници Речне флотиле су први пут пружили могућност многобројним Новосађанима да обиђу бродове усидрене, за ту прилику, на везовима уз Београдски кеј. Неколико стотина заинтересованих грађана, међу којима и велики број оних најмлађих, са интересовањем је разгледало брод посебне намене *Козару* и речне миноловце 341 и 332, и том приликом од љубазних домаћина сазнало обиље података о животу и раду панонских морнара.

Како је и најављено, од 15. септембра Речна флотила се, под истим називом и у рангу самосталног батаљона, са 15 пловила од којих су 10 вишенаменски борбени бродови, претпотчињава Команди Оперативних снага. У формацијском саставу Речне флотиле остаје и даље 93. ронилачки центар из кога су измештени речни диверзанти. ■

Б. М. П

ПОТПУКОВНИК
МИРОСЛАВ
МИТРОВИЋ,
РЕФЕРЕНТ
ЗА РАЗВОЈ ПРОЈЕКТА

У ПЕТОЈ БРЗИНИ

Углед који војска ужива у свим развијеним земљама, не само у НАТОу, омогућава њеним припадницима да, после одређеног времена проведеног у активној војној служби, сасвим једноставно нађу посао у цивилним структурама. За то је потребно да поседују и другачија знања, различита од оних која су стицали у војним школама. Та знања они добијају током службовања, током обављања војничких дужности, на различитим курсевима, специјализацијама, преквалификацијама. Перманентно образовање сада је захтев времена и код нас.

Енергичним, жустрим покретима, широким осмехом и чврстим, ауторитативним стиском руке, да кажемо говором тела, уз готово успутни поздрав у ходу, потпуковник Мирослав Митровић, референт за развој пројекта у Дирекцији за преквалификацију Управе за кадрове Министарства одбране, јасно нам даје до знања да нема времена на претек, али да, истовремено, има разумевања за посао који обављамо. И сам је на свом радном месту, углавном, задужен за односе са јавношћу и унапређивање комуникације с иностраним и домаћим привредницима, многобројним представницима образовних, привредних и социјалних установа, које упорно и, како време одмиче, све аргументованије информира о професионалним и личним вредностима припадника Војске, првенствено официра и подофицира, из различитих разлога опредељених, или примораних, на запошљавање у цивилству.

Одлучно одбијајући тезгарење на бувљаку и чуварске послове у некој од безброј банака, или поштанских филијала, као једине алтернативе за дојучерашње врсне команданте и командире тенковских, инжењеријских, моторизованих, артиљеријских и других јединица, овај доскорашњи ракеташ на почетку "приче о себи" истиче да Војна академија и искуство стечено на многобројним дужностима у јединицама и установама, најчешће у раду с људима, професионалним припадницима војске дају право да траже више од живота и по напуштању војног позива.

– Способности и знања које официр поседује скупо се плаћају у развијеном свету, не само у оквиру оружаних снага, већ и у области такозваних цивилних занимања – наглашава потпуковник Митровић, а ми почињемо да схватамо зашто га сматрају једним од најуспешнијих аниматора и мотиватора у војсци.

Уместо свом животном и професионалном путу и каријери команданта ракетне јединице ПВО, поново се окреће својим злосрећним колегама, самлевеним у реформском и транзиционом жрвњу. Официрима који су последњих година постали "вишак", људима с којима живи од средине 2004. године, од доласка у Министарство одбране на нове послове и другачије изазове.

– Разумљиво је да по напуштању војне службе, официр, или подофицир, оспособљен за обављање војних дужности, посумња у своје знање и способности, односно у могућност њихове примене у цивилству. Али, ако је то разумљиво, не значи да је и оправдано. Јер официри поседују све особине које красе успешног менаџера, ефикасног руководиоца. Или, готово све. На командирским дужностима доказали су се у руковођењу, о лојалности организацији, или "фирми" из које долазе не треба трошити речи, висок ниво одговорности се подразумева, лидерске особине такође.

Официри и подофицири су, по природи, или после много година проведених у војсци, посвећени послу, одговорни, доследни, с развијеним радним навикама, креативни, али и спремни на импровизацију, сналажљиви, самостални... Идеални за управљачке послове у области продаје, производње, услуга... Програм Присма нуди им алтернативу више, нуди им знања неопходна да се снају у области индустријског менаџмента, енергетике, информационог система, заштите животне средине... Знање које нудимо, информације које добијају на нашим мотивационим курсевима дају им моћ и сигурност. А то је почетна степенница за нови успех који су, после двадесетак и више година проведених на различитим дужностима у војсци, свакако заслужили – каже потпуковник Митровић.

Истичући да у развијеном свету није природно да неко од првог радног дана до пензије остане на истом радном месту, потпуковник Митровић верује да је дошло време да и у Србији заживи тржиште радне снаге.

■ ПРЕДВИДИВА КАРИЈЕРА

– Апсурдно је да од сто потпоручника добијемо сто пуковника, или генерала, да од сто водника имамо сто заставника. То што смо имали деценијама уназад, није могло да опстане. Зато смо израдили критеријуме на основу којих сваки професионални припадник војске може себе “да види” у деценији испред, да процени своје способности и жеље, да се определи. Да управља својом судбином.

У војсци ће до пензије остати само најперспективнији, најупорнији, најодлучнији, најспремнији на перманентно усавршавање, доказивање и одрицања. Многи то неће желети, неки ће после десетак година проведених у униформи схватити да више нису спремни на сталне изазове, на честе прекоманде и оптерећујућу субординацију. Уосталом, човек се мења. Са четрдесет година не размишља као са двадесет, кад се опредељивао за војни позив.

Таквима мора бити понуђена одговарајућа алтернатива. То је оно што ради Дирекција за преквалификацију. Посредујући између послодавца и “родне снаге”, односно официра, а ускоро и подофицира, спремних за каријеру у цивилству, нудимо алтернативу. Нудимо будућност, исплативу, сигурну, перспективну. Будућност с осмехом. И власницима фирми који, како време пролази, имају све више поверења у наше људе, и бившим припадницима војске, који се све чешће окрећу новим занимањима – наглашава он.

За успех на новом радном месту, за остваривање амбициозних идеја, замишљених у оквиру програма преквалификације професионалних припадника војске, потпуковнику Митровићу нису били довољни знање и искуство стечени на дужностима трупног официра у ракетном дивизиону, где се доказао као способан и ауторитативан командант.

– Тринаест година провео сам у трупи, највише у јединицама ракетног система “нева”. По завршетку средње електротехничке школе за рачунаре и системе аутоматизације у Крагујевцу уписао сам Ваздухопловно-техничку војну академију, Артиљеријско-ракетни смер, у Рајловцу. Иако немам војну породичну гезу, отац ми је машински инжењер, а мајка адвокат, пожелео сам да се опробам на “другој страни”, у нечем новом. Нисам одвише хтео да радим с машинама, већ са људима. А војска је била најбоље место за то.

По завршетку академије, једно време сам радио као официр за вођење, а после сам, десетак година, провео на командирским дужностима у ракетним јединицама. Тешке године са пет прекоманди,

НАЈТЕЖИ ЈЕ ПОДСТАНАРСКИ ЖИВОТ

О животу с официром, супруга Мирослава Митровића каже:

– Није ми тешко што сам, због његових прекоманди, изгубила посао у Врњачкој Бањи. Није ми тешко ни што има малу плату, ни што по цео дан није код куће. Не представља ми напор ни то што мало времена проводи с децом, што сам “везана” за кућу и малишане, што сам често сама, што не излазимо, што дуго нисмо били у позоришту, или у биоскопу. Све то могу да поднесем, могу да разумем. Посао официра је тежак, посвећеност послу огромна – истиче Јулијана Митровић и наставља – оно што ми најтеже пада је подстанарски живот. То што немамо стан не могу да разумем, не могу да објасним. Много пута смо се селили, много пута смо с децом и коферима у рукама тражили кров над главом, много пута смо били на улици. Газда не жели да чека кирију. Прво смо плаћали њему, а онда одвајали за храну. Најмање што држава мора да да свом официру је стан, кров над главом, место на коме ће да свије гнездо, да формира породицу, да проведе ретке слободне тренутке. Ако ни то не чини, онда показује да не брине о својој војсци, о својим официрима. А то није часно.

од Задра, преко Скопља и Ниша, до Краљева и Смедерева, уз много зебње, зноја, неизвесности и ризика, непрекидне бриге за потчињене људе, за војнике с којима сам проводио дане и ноћи на локацијама... Тешко и бременисто време. И поред свега, остало ми је некако драже него ово у коме и сам доживљавам неку врсту транзиције у каријери.

Сада сам више цивил него војник, плаву униформу заменио сам, углавном, тевет оделом, на новим пословима с новом енергијом и жељом за доказивањем, покушавам да понудим хуманију алтернативу онима којима будућност у војсци није више тако сигурна и ведрa. Да бих то могао и да остварим, да бих на најбољи начин савладао бројне препреке на путу ка прокламованом циљу, морао сам и сам да учим. Прочитао сам брдо књига из области менаџмента, односа с јавношћу, пропаган-

де... На Факултету организационог наука уписао сам последипломске студије, управо сам предао рад из области маркетиншких модула и промотивне кампање, примењиваних током рада на пројекту у Дирекцији за преквалификације.

Мислим да могу рећи да добро познајем војни позив, да разумем своје колеге, јер сам многе тешкоће које наш позив носи и сам преживљавао, многе проблеме и дилеме сам био принуђен да решавам, баш као и све оне недоумице, без којих није ниједан официр, ниједан подофицир. Зато сматрам да с пуно разлога и аргумената имамо право на бољу будућност. На ефикасније решавање стамбених проблема, на праведнија примања, на веће разумевање државе за тешкоће и одговорности које војни позив изискује.

■ ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈОМ ДО МИРНЕ СУТРАШЊИЦЕ

Пратећи реформске и интегративне токове, не само у војсци, већ и у друштву као макроорганизму, у коме војска, зацело, заузима незаобилазно место, у Дирекцији за преквалификацију се не плаше транзиције. Указујући на примере држава у окружењу, али и многих знатно развијенијих и стабилнијих земаља, које реформу војске спроводе деценијама, потпуковник Митровић верује у мирнију сутрашњицу наших официра и подофицира.

– У Великој Британији још од 1922. године постоји служба за запошљавање “неперспективних” официра и подофицира. Углед који војска ужива у свим развијеним земаљама, не само у НАТОу, омогућава њеним припадницима да, после одређеног времена проведеног у активној војној служби, сасвим једноставно нађу посао у цивилним структурама. За то је потребно да поседују и другачија знања, различита од оних која су стицали у војним школама. Та знања они добијају током службовања, током обављања војничких дужности, на различитим курсевима, специјализацијама, преквалификацијама. Перманентно образовање сада је захтев времена и код нас.

Надам се да је прошло време у коме су на школовање чешће одлазили они без којих се у трупи могло, они који су више сметали, него користили, чије се одсуство није примећивало...

Иако смо на почетку реализације тог амбициозног пројекта, иако је ово прелазно време, опхрвано тешкоћама и неизвесностима сваке врсте, најмање оним које зависе од нас, може се с правом рећи да имамо шансу и да ћемо знати да је искористимо. То доказују људи које смо до сада оспособили. Више од 40 одсто наших полазника до сад је нашло ухлебљење у цивилним фирмама, многи од њих су покренули сопствени посао, отворили своје фир-

Породица даје снагу

ме. То нам даје снаге да настави-мо реализацију пројекта преквалификације, то значи да смо на добром путу. Уосталом, о томе сведоче и донације наших страних партнера, који непрекидно понављају високо мишљење о резултатима рада Дирекције за преквалификацију – истиче потпуковник Мирослав Митровић.

Несумњиво је да у времену данашњем, кад је најтеже пронаћи мотив за рад, посао мотиватора, аниматора, личи на борбу с ветрењачама. Зато је неопходна безгранична доза ентузијазма, обиље вере у себе и оно што се "проповеда". А кад се посумња? Да ли је, уопште, данас дозвољено посумњати? Како стати пред људе којима треба пружити наду, ако у сваком тренутку и сам ниси уверен у знање које поседујеш, у снагу коју имаш? Показујући, можда и нехотице, да на новом послу, ипак, није био лишен тренутака сумње, потпуковник Митровић, попут кеца из рукава, извлачи спремљен одговор и на та питања.

– Породица је стуб који ти даје снагу и онда кад помислиш да више немаш снаге, кад поверујеш да су препреке и проблеми јачи од тебе, од способности које поседујеш, од знања које имаш. Биро-кратија, тај ригидни административни систем нас успорава, кочи, онемогућава. Тада помислим да ништа не може да однесе победу над тим мастодонтом, над том застарелом структуром моћи која се опире променама, новим, савременим, идејама.

Кад куће, у ретким часовима са супругом Јулијаном, налазим мир и снагу који ми понекад, истина ретко, недостају. Ако за себе могу да кажем да сам успешан мотиватор, да сам се афирмисао на новој дужности, с још више разлога имам право да сматрам да ме супру-га мотивише и кад немам снаге за нови изазов, за нови почетак.

ЗАЈЕДНО ЈАЧИ

После многобројних обавеза на послу, потпуковник Мирослав Митровић зна да га код куће не чекају проблеми. Супруга је задужена за тај део његовог живота. Синхронизовани брачни односи, подељене дужности и обавезе, обострани напори да једно друго "не оптерећују" "својим делом" посла, њихов брак и поред бременитог времена у коме живимо, чине хармоничним и богатим. У духовном смислу, наравно, јер за материјално богатство не хају ни Мирослав ни Јулијана.

– Нисмо окренути материјалним вредностима – каже Јулијана. – Важно је да имамо за живот. Плате у војсци су недопустиво мале, то више никога не треба убеђивати, о томе сте недавно писали и у вашем листу. Али, није све у новцу. Важан је мир у кући, топлина дома која Мирославу омогућава да се у потпуности посвети послу.

Кад видим колико је активан, колико се окреће обавезама које има и које се свакодневно увећавају, најмање што могу је да таквог човека не оптерећујем ситницама, попут неплаћених рачуна, или одласка у продавницу. Заједно смо јачи, све нам је лакше да пребродимо. Ако му натоварим на врат и беспарицу, неће нам бити боље, само ће се мање посветити послу. А то није добро. Ни за њега, ни за породицу.

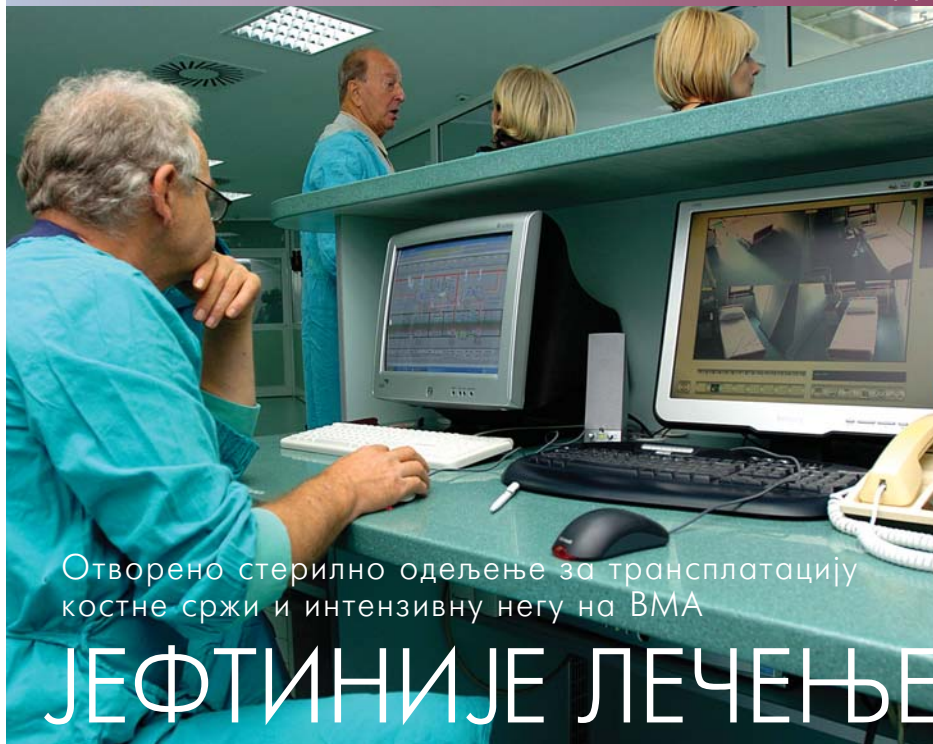
професионалним обавезама, јачала, навикавала.

Зато данас нема трзавица у нашем браку и поред беспарице и невелике, да не кажем мале плате, мог пречестог одсуствовања од куће... Живот пун одрицања, ризика и изазова водимо од првог дана брака. И све смо јачи. Али, док сам ја данас посвећен испитима на последипломским студијама, она већ размишља о томе шта после, где после, како напред.

Она је прави мотиватор, њена безрезервна подршка све чини лакшим. Њен поглед у будућност је јасан, аргументован, она ми даје снагу да се афирмишем у сваком послу који обављам. И ма колико радио, а ретко имам слободно последодне, трудим се да сваки тренутак који могу, проводим са супругом и децом, да одемо на неки излет, да пецамо, да прошетамо. ■

Душан ГЛИШИЋ

Отворено стерилно одељење за трансплатацију костне сржи и интензивну негу на ВМА

ЈЕФТИНИЈЕ ЛЕЧЕЊЕ

На Војномедицинској академији, у Клиници за хематологију отворено је стерилно одељење за трансплатацију костне сржи и интензивну негу. На тај начин направљен је значајан помак у трансплатацији матичних ћелија хематопоезе (МФХ). Одељење је више месеци реновирано и опремано и има осам савремених једнокреветних боксова. Тиме је омогућено да се годишње уради од 70 до 100 трансплатација

матичних ћелија хематопоезе и смањи број пацијената који су до сада одлазили на лечење у иностранство.

Стерилно одељење отворио је начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, а том свечаном чину присуствовали су представници Министарства одбране, Министарства здравља Републике Србије и Фонда за здравствено осигурање Републике Србије.

Генерал Јевтић је истакао да је трансплатација МФХ резултат тимског рада и да је у тај програм укључено много стручњака из ВМА. У току је иницијатива (уз потписан уговор са Републичким заводом за здравствено осигурање за лечење цивилних осигураника) да то ново одељење прерасте у референтни национални центар за трансплатацију матичних ћелија. С обзиром на то да имају тим стручно и технички способан за извођење свих облика трансплатације МФХ, смањили би се досадашњи немали трошкови лечења у иностранству. Једно тако лечење кошта од 150.000 до 300.000 евра, а код нас знатно мање – од 15.000 до 30.000 евра.

Начелник Клинике за хематологије ВМА пуковник доц. др Слободан Марјановић подсетио је присутне на историјат овог сложеног начина лечења у свету и код нас и истакао како се после формирања тима за трансплатацију тај начин лечења рутински спроводи у Клиници за хематологију од 1989. године. Уједно, та клиника је од 1995. године пуноправни члан Европског удружења за трансплатацију костне сржи са пуном акредитацијом за извођење оба облика трансплатације (аутологе и алогене), до 2007. године.

Пуковник Марјановић је истакао да је захваљујући томе дуги низ година извођено између 20 и 30 трансплатација годишње, тако да је до 2006. урађено око 260 трансплатација, а 24 у овој години. ■

М. Ш.

Медицинске сестре у војном санитету

ПОЛА ВЕКА РАДА

Амфитеатар Војномедицинске академије недавно је био препун припадница лепшег пола. Тог 20. септембра некадашње студенткиње, али и њихове данашње колегинице, окупиле су се да обележе јубилеј Више школе за медицинске сестре ВМА ЈНА.

Начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, који је отворио свечану академију, истакао је да се о професији медицинских сестара мора говорити са пуно уважавања јер оне нису помоћно болничко особље, нити су у хирургији само додавачи инструмената, већ активно учествују у операцији и члан су хируршког тима. Генерал Јевтић је рекао да се доста чини како би се та професија унапредила, а један од корака је оснивање Одељења за здравствену негу у ВМА.

Та установа више нема главну медицинску сестру већ начелника тог одељења. То је Верица Миловановић. Она је на свечаној академији подсетила присутне о историјату сестринства у војном санитету чији корени датирају још од настанка војних болница. Хероине санитета биле су Боса Ранковић, Софија Играшина, Ружа Хеликс, Ксенија Бергановић и Јулија Белтрам, пет носилаца вредног међународног одличја "Флоренс Најтингел". Ружа Хеликс била је од 1924. и директор прве школе за медицинске сестре у Србији.

Али, правом напретку сестринства у санитету допринело је оснивање Школе за медицинске сестре при ВМА ЈНА 1956. године.

Школу је завршило седам класа виших медицинских сестара, две класе виших лабораната и две медицинских сестара са средњом стручном спремом. А детаљније о њеном раду говорили су на том скупу пуковник у пензији Верица Ђорлука, полазник прве класе те школе, потом њен инструктор и дугогодишња главна сестра ВМА (1973–1987), а данас активан члан Асоцијације сестара Републике Србије, затим Нада Павловић, студенткиња 9. класе и генерал у пензији др Бранислав Поповић, један од професора те школе.

Почела је са радом у просторијама монтажне зграде у кругу Пластичне хирургије ВМА у Звечанској 9, а потом у адаптираном простору болничке зграде старе ВМА у Пастеровој 2. Школа је трајала три године и била је интернатског типа. На студије су долазиле пунолетне девојке из свих крајева земље, са завршеном гимназијском великом матуром, а критеријуми за упис били су изузетно строги. Школска година је трајала пуних 11 месеци, а по завршетку студија најбоље сестре постајале су едукатор будућим генерацијама. Наставни планови су већ тада били према европским стандардима а један део сестара школован је у Енглеској и Русији. Неке су по завршетку школе наставиле студије на другим факултетима.

На свечаности је истакнуто да будућност припада сестрама које се стручно усавршавају, прате развој науке, брину о пацијентима и чине напоре да та професија заузме значајно место у друштву.

У даљој изградњи својих оружаних снага, САД убрзано повећавају војни буџет који је од 265 милијарди у 2000. повећан на 425 милијарди долара у 2005. години. При томе, значајну пажњу поклањају техничкој модернизацији и повећању борбене готовости јединица Националне гарде, као главног извора за хитно ојачање и попуњу јединица КоВ и РВ.

ВАЖНА КОМ ОРУЖАНИХ

Оружане снаге (ОС) САД сачињавају три главне компоненте: активна војска, национална гарда и резерва. Активну војску сачињавају три вида оружаних снага: копнена војска (КоВ), ратна морнарица (РМ) са морнаричком пешадијом (МП) и ратно ваздухопловство (РВ). Средином седамдесетих година прошлог века усвојен је концепт о тзв. свеукупним (тоталним) снагама, којима су наведеним трима компонентима додата још и грађанска лица стално запослена у оружаним снагама. Постоји и другачије, углавном наменско, груписање ОС САД, као на пример стратегијске снаге и снаге опште намене. У новије време све се више говори и о свемирским снагама, као и о здруженим (међувидовским) снагама/операцијама, у које се укључују јединице свих видова и родова активне војске и резервених компоненти.

Када се у средствима јавног информисања говори о ОС САД онда се обично мисли и говори само о активној војсци. О националној гарди и резерви говори се углавном у стручним војним часописима и публикацијама, мада је национална гарда, с обзиром на своју организованост и ниво борбене готовости готово неодвојива од активне војске. Оружане снаге САД су, по правилу, професионална (добровољачка, плаћеничка) војска. Обавезна војна служба уводи се само у случају ванредних и ратних ситуација, као што је био случај у време америчког грађанског рата (1861–1865) и Првог и Другог светског рата.

ARMY NATIONAL GUARD

НАСТАНАК НАЦИОНАЛНЕ ГАРДЕ

Национална гарда (НГ) је најстарија војна организација на територији САД. Она је, према британском узору, пре Америчке револуције (1775 – 1783), под називом милиција била организована као војни елемент гувернера појединих британских колонија у САД и намењена за борбу против Индијанаца, сузбијање унутрашњих нереда, уклањање последица природних непогода и слично.

Руководство Америчке револуције успело је да већину старешинског кадра и војничког састава милиције придобије на своју страну. Џорџ Вашингтон, први председник САД, на пример, био је командант милиције у британској колонији Вирџинија. Од тих снага формирана је континентална армија (КоВ САД) већ на самом почетку Револуције (24. јуна 1775). Већ тада је настала подела између регуларне војске на савезном нивоу и јединица типа милиције (касније назване национална гарда) на територијалном нивоу, односно на нивоу појединих федералних држава.

После Другог светског рата, тј. у време тзв. хладног рата, обавезна војна служба је задржана све до средине седамесетих година, када су САД поновно постепено прешле на добровољачку/плаћеничку армију. Припадност националној гарди је такође на добровољној основи, али, као и у случају активне војске, са чврсто утврђеним правима и обавезама.

Од краја шездесетих година јачина (бројност) ОС САД у константном је опадању. Од 3.547.000 људи у 1969. години (време вијетнамског рата), активна војска је опала на 2.152.000 у 1985. и 1.457.000 људи у 2005. години. Истим степеном смањиване су и остале компоненте тоталних снага САД.

тероризма, отклањање последица великих природних непогода и слично. У том смислу свака федерална држава обезбеђује одговарајуће услове постојања и ангажовања јединица НГ (просторије за команде и установе јединица, складишта за смештај наоружања и опреме, полигоне за обуку и друго).

Истовремено НГ је једна од две компоненте резерве КоВ и РВ (Ратна морнарица нема НГ, јер је у време формирања КоВ и РМ целокупна милиција британских колонија укључена у нову Континенталну армију (регуларну војску савезног нивоа). Међутим, пошто су ваздухоловне снаге САД све до 1947. године биле део копнених снага, то су оне образовале и властите јединице националне гарде, које је РВ као посебан вид ОС задржало, даље их одржава и развије као свој посебан елемент.

Као посебна компонента целокупних оружаних снага, НГ је намењена и оспособљена за брзу поуну и ојачења снага КоВ и РВ. У том смислу она, потпада под команду генералштабова наведених видова, који су одговорни за организовање, опремање и обуку јединица НГ у складу са претходно усвојеним оперативним плановима.

Јединице НГ КоВ и РВ од чете до дивизије, организоване су, у начелу, на територијалном принципу. Тај принцип, међутим, поштује се и одржава за ниже тактичке јединице за које се јасно зна са које се територије попуњавају и које подручје покривају у овире дотичне федералне државе. Међутим, код формирања виших тактичких дивизија, од тог принципа се одступа. Оне се формирају од јединица из већег броја савезних држава, јер је знатно већи број држава (50) него број дивизија које се по текућим плановима Пентагона формира (у садашњим условима осам).

ПОНЕНТА СНАГА

У даљој изградњи својих оружаних снага, САД стављају тежиште на квалитет (техничку опремљеност, бољу обученост војничког састава и стручну оспособљеност старешинског кадра), уместо на квантитет (бројност састава и количину средстава ратне технике). У том смислу обрзано повећавају свој војни буџет који је од 265 милијарди у 2000. повећан на 425 милијарди долара у 2005. години. При томе, значајну пажњу поклањају техничкој модернизацији и повећању борбене готовости јединица националне гарде, као главног извора за хитно ојачање и поуну јединица КоВ и РВ.

У савременим условима НГ има изузетно важну улогу у структури ОС САД. Она, у ствари, има двојну улогу и двојну командну одговорност. Национална гарда је војни елемент сваке савезне државе посебно, односно њеног гувернера, као врховног команданта НГ на својој територији. У том својству она се организује, опрема и оспособљава за сузбијање великих унутрашњих нереда, укључујући борбу против

“ТОТАЛНЕ СНАГЕ” САД У 2005. ГОДИНИ

ПРИПАДНОСТ	Активна војска	Национална гарда	Резерва	Цивили	СВЕГА
Конена војска	502.000	351.000	324.000	280.000	1,457.000
Ратна морнарица	377.000	-	153.000	198.000	728.000
Морнар.пешадија	175.000	-	92.000	75.000	342.000
Ратно ваздух.	380.000	109.000	112.000	189.000	790.000
СВЕГА	1,434.000	460.000	681.000	742.000	3,317.000

Програми обуке припремају се у Пентагону, тј. у генералштабовима КоВ и РВ и достављају командама јединица НГ на спровођење. Они обично обухватају дводневну наставу, која се изводи два до три пута месечно, начелно викендом, и теренску обуку или летње логоровање у трајању око 15 дана. Летње логоровање у неким случајевима изводи се у виду вежби и маневара заједно са јединицама активне војске, ради бољег међусобног упознавања и уигравања дејстава у којима ће можда заједно учествовати.

Према плановима Пентагона, многе јединице НГ су интегрисане у јединице активне војске КоВ/РВ. Неке дивизије КоВ, на пример, у свом редовном саставу имају само по две бригаде, да би у случају потребе, биле попуњене тачно одређеном трећом бригадом НГ. Много је чешћи случај таквог интегрисања мањих јединица НГ у веће јединице активне војске. На тај начин обезбеђен је механизам брзог ојачања и попуње снага КоВ и РВ, без прибегавања позивању нових добровољаца или, евентуално, враћању на увођење обавезне војне службе и мобилизацију.

■ ПЛАЋЕНА ДОБРОВОЉНОСТ

Једну јединицу НГ сачињава њен командни кадар, административно и техничко особље и војнички састав ("гардисти"). Старешински кадар сачињавају углавном резервни официри, који у грађанству редовно обављају своје професионалне дужности, а само повремено обављају командну дужност у јединици. Административно и техничко особље, по правилу, стално је запослено и на платном списку је Пентагона. Оно обавља административне послове, укључујући праћење извршења наставних планова и програма, набавку, смештај и одржавање наоружања и опреме и друго.

Принцип плаћене добровољности примењује се у НГ као и у активної војсци. За службу у НГ, напиме, примају се кандидати оба пола с тежњом да то буду млађе особе (18 најнижа, 45 највиша година старости) са извесним војним знањем и искуством или из струке и науке примаљиве и у војним пословима. Њихова служба у НГ заснива се на уговореним правима и обавезама. Главно и најважније право припадника НГ (војника и старешине) је да буде награђен (плаћен) за време проведено на обуци или у другим активностима, као и коришћење извесних социјалних и других привилегија које уживају припадници НГ. Највећа обавеза припадника НГ, сем редовног учешћа у програмима обуке, је да се одазове на позив када се укаже ванредна или ратна потреба. У том циљу припадници НГ систематски се припремају кроз редовно савладавање предвиђених планова и програма обуке. Евентуално неодазивање на позив или покушај избегавања одазивања строго се санкционише.

Наоружање и војна опрема јединица НГ раније је била знатно испод нивоа средстава ратне технике јединица активне војске. Обично су то била средства која су у јединицама активне војске замењивана системима оружја нових генерација. Међутим, после усвајања принципа јединствене снаге, то више није случај. Сада јединице НГ КоВ, на пример, располажу готово исто-

ветним артиљеријско-ракетним и оклопно-механизованим средствима као и јединице активне КоВ, а то је, у основи, случај и са јединицама НГ РВ.

Јединице НГ готово редовно учествују у војним операцијама које оружане снаге САД предузимају и изводе изван своје територије, као што је сада случај у Авганистану и Ираку. Пре упућивања на ратиште, оне пролазе допунску интензивну обуку у трајању од неколико седмица до неколико месеци, зависно од задатка и карактеристика ратишта. Према америчкој војној штампи, јединице НГ постижу исте резултате у борби као и јединице активне КоВ или РВ. ■

Др Тодор МИРКОВИЋ

ОПРЕМА ЗА ВОЈНИКА БУДУЋНОСТИ

Америчка војска изводи успешна тестирања војничке опреме у склопу програма Future Force Warrior. То је један од најважнијих технолошких и развојних програма америчке војске. Циљ му је интегрисање најбоље доступне технологије како би се повећала борбена ефикасност војника појединца и малих јединица.

Тестирана опрема обухвата модерни радио-уређај за повезивање у мрежу података на бојишту, нови лични систем за интеграцију електронске опреме, нови заштитни систем и систем за ношење терета. Испробане су и могућности непосредног гађања циљева помоћу података добијених од умрежених радио-уређаја, прикупљање и показивање података с више сензора и аутоматско праћење физиолошког статуса сваког војника.

Програм Future Force Warrior је наставак и допуна америчког програма Land Warrior којим је започео развој опреме за војника будућности. Потпуно развијене и сазреле технологије из оба програма требало би оперативно применити у будућем јединственом програму Ground Soldier System. Тај систем би након довођења на оперативно-кориснички ниво, својим техничким могућностима за кретање на бојишту, извршењем гађања и заштитом, обезбедио војницима велике тактичке могућности за вођење борбе у свим условима. ■

>>> МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА ВОЈНЕ ПОЛИЦИЈЕ

– Управа војне полиције Генералштаба Оружаних снага Хрватске била је организатор треће међународне конференције “Мултинационалне јединице војне полиције у међународним операцијама подршке миру”.

Конференција је одржана под покровитељством Натоа уз учешће представника војне полиције из 11 земаља. На маргини овогодишње конференције одржан је и састанак командно-контролне групе будућег батаљона мултинационалне војне полиције Натоа. За хрватску војну полицију, која је традиционални организатор оваквих конференција, то је прилика за добијање нових знања потребних за учешће у операцијама подршке миру.

>>> СИСТЕМ ПОМОРСКЕ КОНТРОЛЕ

АЛБАНИЈЕ – Албанија и америчка фирма Локид Мартин потписале су уговор о изградњи система контроле територијалних вода Албаније. Нови систем ће служити за борбу против тероризма и кријумчарења свих врста, те за побољшање безбедности на мору. Та инвестиција је у оквиру програма за повећање регионалне интеграције и део је стратегије албанских оружаних снага за спречавање могућих негативних феномена у обалским областима и територијалним водама. Пројекат би требало да буде завршен за четири године.

Локид Мартин спроводи и модернизацију албанске инфраструктуре за управљање контролом летења која обухвата изградњу нове зграде контроле летења, кулу контроле лета, радар великог домета, опрему за помоћ у комуникацији и навигацији и нове рачунаре и дисплеје за ваздушну аутоматизацију. У оквиру пројекта биће организована обука за контролоре и инжењере, те други подухвати у модернизацији инфраструктуре.

У оквиру будућих радова биће спроведена интеграција система Скајлајн са новим капацитетима за комуникацију, навигацију и контролу, који ће повезати систем ваздушног саобраћаја са другим аеродромима у региону.

>>> МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА ЛОГИСТИЧАРА

– У Цавтату је почетком септембра одржана међународна конференција припадника управа и јединица за логистику коју је организовала Команда Натоа уз сурорганизацију Управе за логистику Генералштаба ОС Хрватске.

На конференцији су учествовали представници логистике из 24 земље, од којих 18 чланица Натоа, а остали су из земаља Партнерства за мир и Медитеранског дијалога. Главна тема конференције је улога логистике на међународним војним вежбама и мировним операцијама.

>>> НОВА ДОКТРИНА СЛОВЕНАЧКЕ ВОЈСКЕ

– Карл Еријавец, министар одбране Словеније и начелник ГШ Албин Гутман представили су председнику Јанезу Дрновшеку нову војну доктрину Словеначке војске, коју је Влада Словеније усвојила 1. јуна ове године. Доктрина представља највиши војнички стручни докуменат и основу за организацију и род Словеначке војске.

>>> РУМУНИЈА ПОВЛАЧИ БАТАЉОН ИЗ ИРАКА

– Румунија је најавила да ће из свог контингента у Ираку повући пешадијски батаљон са опремом. Повод за такву одлуку је најавила ирачке владе да ће, најкасније за два месеца, преузети контролу над провинцијом Дикар у којој је распоређен највећи број припадника румунског контингента.

ХВАТАЊЕ КОРАКА СА СВЕТОМ

Учествовало је више од 80 домаћих и страних излагача из 16 земаља света, а највећу пажњу посетилаца привукле су свакодневне показне вежбе ватрогасаца, припадника Хитне помоћи и Горске службе спасавања

Међународни сајам "Заштита и безбедност 2006" 35. по реду, на коме је учествовало више од 80 домаћих и страних излагача, окупио је произвођаче и увознике специјалних ватрогасних возила и опреме, затим средстава и система за откривање и гашење пожара, противпожарних направа, уређаја за видео-надзор објеката, ауто-алармних средстава најновије генерације... Без тога је данас готово немогуће замислити безбедно функционисање великих система као што су енергетска и нафтна постројења, железница, ваздушне луке и телекомуникациони објекти разних врста, али и мањих објеката – почев од оних у којима су смештене поште и банке, па до продавница које су све чешће мете непожељних посетилаца.

Највећу пажњу посетилаца привлачиле су свакодневне показне вежбе на којима су ватрогасци, уз коришћење современих средстава за гашење пожара и спасавање људи, испојили високу обученост и умеће у обављању тог ризичног посла, трудећи се истовремено да што једноставније, али врло ефикасно, едукују оне који су, пратећи пажљиво њихове вежбе, и сами били заинтересовани за усвајање практичних знања. А непосредно садејство са екипама Хитне помоћи и Горске службе спасавања само је употпунило целокупан програм заштите и безбедности. Свему томе је допринело и финално такмичење ученика основних школа у гашењу пожара, одржаног у оквиру програма намењеног обучавању најмлађих нараштаја.

■ НОВИ ИЗУМИ

Произвођачи противпожарних средстава и опреме побринули су се да свима, а понајпре потенцијалним купцима, покажу докле се у свету стигло са развојем средстава за гашење пожара. У томе је предњачила фирма "Gimax" (позната по развоју и производњи специјалних возила, опреме и уређаја намењених ватрогасцима, специјалним јединицама за спасавање, јединицама цивилне заштите, војсци, те осталим субјектима који се ангажују у време ванредних

■ ПРИЗНАЊА

Министарство унутрашњих послова Србије и Београдски сајам доделили су признања за изузетан допринос у развоју система заштите од пожара. Добили су их Галеника а. д. из Земунa, Југопетрол, ЦИП Саобраћајни институт и Ауто-мото савез Србије.

Водећи стручни тим београдске фирме која заступа производе једне од најпознатијих светских компанија "Pelco": Ненад Огњановић, Предраг Ракић и Саша Стојисављевић

УЧЕШЋЕ ТЕХНИЧКОГ ОПИТНОГ ЦЕНТРА

На Сајму заштите и безбедности учествовао је и Технички опитни центар. Они су једина акредитована лабораторија у земљи за испитивање шлемова и противпожарних апарата (а акредитовали су се и као сертификационо тело). Поред тога испитују електромагнетну компатибилност и издају сертификате. У ТОЦ-у планирају да прошире акредитације на још неке производе.

– Имам утисак да Србији недостаје сертификационо тело које ће бити гарант квалитета производа. Данас се на тендерима све више траже управо потврде квалитета, којима произвођач добија додатну вредност својих производа. Речју, квалитет долази до изражаја када производ има сертификат. И ми желимо да од ТОЦ-а направимо бренд како би сертификат наше установе неке нешто значило. У контактима са људима схватили смо да њима ипак нешто значи када знају да смо ми војна установа – истичу потпуковник Душан Јелушић и Жарко Митић из ТОЦ-а и додају – покренули смо процес хармонизације европских стандарда и припремамо се да их применимо у ТОЦ-у. Област шлемова покрива 12 европских стандарда, и до сада смо донели девет. Остала су нам три стандарда која ћемо донети ове јесени. Исто тако, и за противпожарне апарате припрема се серија стандарда у складу са европским.

Јелушић и Митић објашњавају да данас постоје мале разлике када су у питању војни и цивилни стандарди, поготово када се испитује савремена опрема.

– Сви стандарди серије ISO 9000 настали су на основу старих војних стандарда, а нови војни стандарди AQUAP, серија 2110, 2120, 2130, практично су преспикани цивилни 9001, 9002. и 9003, уз додатка један-два специфична војна захтева. И наш нови SNO 9000 усаглашен је са акуалима.

У ТОЦ-у очекују да ће имати посла када буде почео да се спроводи Закон о безбедности на раду у Војсци.

М. Ш.

догађаја), која је приказала најновији противпожарни систем за гашење ватре помоћу ваздушно-механичке пене која се у облику млаза сабијених мехурића и уз коришћење посебног возила усмерава ка запаљеном објекту са удаљености од 25 метара. Предност тог система је, поред осталог, и у томе што се лако уграђује у ватрогасна возила, станове и друге просторије и што може да се користи за гашење шумских пожара.

Једно од виднијих обележја овогодишњег сајма је изложба средстава и система намењених физичко-техничком обезбеђењу објеката велике вредности, чије угрожавање наноси огромну штету не само њиховим власницима, него и привреди једне земље.

СТРУЧНИ СКУПОВИ

Богат и врло разноврстан програм овогодишње сајамске приредбе посвећене заштити и безбедности људи и објеката употпуњен је низом стручних скупова и округлих столова чије су теме заокупљале пажњу великог броја људи. А говорило се о многим проблемима везаним за физичко-техничко обезбеђење, законској регулативи у тој области, изношена су искуства из досадашњег рада који се тичу заштите од пожара и спасавање људи и материјалних добара, при чему је указивано на тешкоће услед помањања свести о опасностима са којима се житељи насељених места могу готово свакодневно срести.

Изношена су и искуства ватрогасаца и спасилачких екипа из других земаља које је могуће применити код нас, док је изузетно занимање испољено за развој нових противпожарних средстава, опреме и нарочито за примену савремених материјала који се користе за облагање објеката разне намене и величине – почев од стамбених зграда, па до великих индустријских објеката код којих ватра може да проузрокује огромне материјалне штете, а да и не говоримо о угрожености људских живота.

Нинослав Јањић, потпредседник новооснованог удружења које окупља велики број власника предузећа за физичко-техничко обезбеђење људи и објеката

Узорци средстава за заштиту на раду, физичко и техничко обезбеђење пословних, стамбених и индустријских простора, сателитско праћење возила и надгледање важних објеката, заштита информациони и телекомуникационих система, транспорта новца и драгоцености стигли су из многих земаља, па и из оних које у свету предњаче у развоју, усавршавању и производњи безбедносне опреме (Канада, Немачка, Француска, Италија). Могућност наших, за сад још малобројних произвођача из те “бранше”, да се упоређују са њима уистину није велика, без обзира на то што је развој тих средстава и код нас веома брз.

– То нас, међутим, неће обесхрабрити у настојању да и ми у Србији развијемо савремену производњу специјалних уређаја с подручја безбедности и заштите објеката и људи – каже дипломирани инжењер Нинослав Јањић, власник предузећа “WLS Electronic”, које, осим што заступа једну познату канадску фирму, производи и делове који се уграђују у системе за физичко-техничку заштиту објеката.

УДРУЖЕЊЕ ЗА ЕДУКАЦИЈУ

Проблем код нас је “инерција свести” која се огледа у недовољном сагледавању сложености безбедносне проблематике и њеног решавања, почев од пројектовања неког објекта, при чему пројектант мора стално да има на уму то да су алармни системи, камере, видео-интерфони, електричне браве на улазним вратима, па и блиндирана врата, саставни делови савременог становања или коришћења јавних простора и објеката.

– Неке земље у нашем окружењу – напомиње Ненад Огњановић, водећи менаџер DIGITAL SECURITY Company – нису аутоматски ставили ван снаге закон и прописе везане за друштвену самозаштиту, већ су их допунили новим сазнањима, што ће рећи да нису непотребно стварали некакав “законски вакуум” због чега би настајали проблеми у пракси.

То је и био разлог што су се све бројнији власници фирми, које се код нас баве производњом или продајом уређаја за заштиту и безбедност људи и објеката, окупили у Привредној комори Србије и при тој институцији основали удружење чији ће рад бити усмерен ка подизању безбедносне културе људи. Они ће у сарадњи са Министарством унутрашњих послова, привредним коморама и другим институцијама учествовати у припреми законских прописа, а неће изостати ни њихова активност у погледу стварања програма за стручно оспособљавање властитог кадра и стално праћење светских достигнућа на подручју физичко-техничке заштите људи и објеката. Тим пословима код нас се бави више од 3.000 предузећа, разних агенција и други субјекти физичко-техничког обезбеђења са око 40.000 запослених. Отуда и оцена да ће сајамска приредба “Заштита и безбедност”, која би требало да постане водећа у југоисточној Европи, умногоме допринети свим тим настојањима. ■

Влада РИСТИЋ

ЛЕГЕНДАРНА ИЛИ ПРОКЛЕТА

До данашњих дана многе добре аутоматске пушке одбачене су као могућа замена М16, јер је војна индустрија била заинтересована за профит, односно за производњу неких модела М16 пушке и за америчко, и за светско тржиште. Данас је потреба за новим моделом надрасла интерес, а која ће пушка бити наследник М16 – још се не зна.

Судбина Стонеровог пројекта претворила се у мали сукоб између опрезног Генералштаба и конзервативног Министарства одбране. У улози судије између зараћених страна појавио се лично председник Џон Кенеди, који је преко секретара за одбрану Роберта Макнамаре наредио секретару Копнене војске Сајрису Венсу да спроведу поновно тестирање за избор стандардне пушке. Нова упоредна опитовања обављена су између старе М14, нове АR15 и ни мање ни више него руског калашњикова 7,62 mm М47 (за који се увелико причало да га на вијетнамском ратишту, ако га заплене амерички војници, радије користе него сопствено оружје). Али десио се преседан и стручна комисија, која је изводила опитовања, задржала је став из 1958. године, када је предност дала старој провереној М14, а заборавила на квалитете калашњикова 7,62 mm АК М74.

Агресивна рекламна кампања, коју су потом покренули производјач и јавно мњење, урадили су свој део посла, јер је под његовим притиском, 23. јануара 1963, Макнамара обуставио даљу производњу М14 и активирао пројекат АR15. Већ 4. новембра Копнена војска од "Колта" (Colt) наручује 85.000 пушака под ознаком ХМ16Е1, а ваздухопловство 19.000, али под ознаком М16. Тек је 8. фебруара 1964. године АR15 под војном ознаком 5,56 mm М16 усвојена као стандардно оружје маринаца, ваздухопловства и дела копнених снага. После те одлуке "Колт" је одахнуо. Шеснаестог јуна 1966. године са том фирмом се склапа уговор вредан 91,7 милиона долара, и уговара испорука 840.000 пушака М16. Током 1964. године појављује се нови програм – SAWS систем ручног ватреног оружја, који је у периоду од 1967. до 1980. такође фаворизовао пушку АR15.

■ ИСТИНА СЕ КРИЈЕ

Јавност ни даље није знала праву истину из рата у Вијетнаму, али је она полако почела да продире. Француска новинарка Кетрин Лирој фотографијом је успела да забележи истинити вапај једног маринца, који је писао како се 24. априла 1967. од 1.400 бораца једног батаљона из акције вратила само половина. Из његове чете, од 250 људи сукоб је преживело само 107, а из вода који је бројао 72 војника вратило се само њих 17. За такав "масакр" оптужио је лично наоружање – пушку М16, јер је већина војника погинула само зато што нису успели да оспособе задржане и практично неупотребљиве пушке М16. Мада је Пентагон цензурисао тај извештај, упорна новинарка је, ипак, успела да објави чланак у париским новинама.

Копнена војска није могла више да окреће главу од истине. Постало је сувише јасно да та пушке мора редовно да се чисти и одржава, што је изискивало израду резервног алата и прибора – РАП, али и одговарајућу обуку војника. Поред израде резервног алата и прибора, копнене снаге су искористиле и могућност малих модификација на самој пушци, а оне су много значиле. Тражило се

Њихове пушке су вечити ривали – Калашњиков и Стонер

После обимнијих преправки пушка је усвојена 1967. године под ознаком M16 A1, али и са новом ценом

да се под хитно цев тврдо хромира, затим да се дотадашњи амортизер замени са много квалитетнијим *Стартен-Вартеровим*, потом да се код метка M193 ниво калцијум-карбоната, који служи као неутрализатор, смањи са 1 на 0,25 одсто (због штетног утицаја на гасну цевчицу) и да се угради нов скривач пламена, делимично отворен. Захваљујући томе теоретска брзина гађања (каденица) спуштена је са 850–1.000 на мало прихватљивију цифру од 750–850 метака у минути. Смањена је и почетна брзина зрна, која сада износи око 975 метара у секунди. Са тим изменама пушка је усвојена 28. фебруара 1967. под ознаком – M16 A1, али и са новом ценом.

Ни тај нови адаптирани модел није донео коначно решење и био је узрок главобоље конструктора Стонера, бар када је реч о ситним пропустима. А како изгледа кад се профит постави изнад интереса, па и живота војника показује Ајхордов извештај, који у суперлативима говори о тој пушци. Поред тога,

Прва промена коју је изискивао нови SS 109 метак била је да се уведе такозвана тешка цев, где се корак увијања од 12", односно 305 mm, знатно спушта, односно редукује на 7" или 177 mm, са почетном брзином зрна од 945 метара у секунди.

Постављен је нов, јачи и ергономски боље решен кундак, нови задњи нишан који омогућава елиминацију утицаја ветра и елевације на прецизност пушке, потом је уграђен нови комбиновани пригушивач блеска и компензатор на устима цеви који нема отвор на доњој страни, како би се избегло упадање прашине, песка и осталих ситних честица прљавштине приликом дејства из лежећег става, и регулатор за дејство кратким ограниченим рафалима од три метка, уместо рафалне палбе. Поред наведених, новину је представљало "узвишење" иза отвора за избацивање чауре, које је имало улогу дефлектора чауре метка и требало је да спречи лет "врुће" чауре према лицу стрелца.

После овога шминкања пушка добија и нову ознаку – M16 A2. Таква пушка је 20. новембра 1983. уведена је у наоружање маринаца, да би је тек 1985. године прихватила комплетна армија. Међутим, стварни борбени квалитет нове пушке остао је под велом тајне, јер Генералштаб није дозволио да их за време операције "Пустињска олуја" опет задеси нека новинарка попут Кетрин Лирој. Генералштаб је формирао посебну комисију која је пратила извештаје из пустиње искључиво о тој пушци – M16 A2. А да се ни она није показала како се очекивало, доказ је и то да је после смрти идејног конструктора AR15 Стонера, нови конструктор Роберт Е. Рој (који је наследио M16 A2) наставио са усавршавањем у моделе M16 A3 и M16 A4.

Новим "шминкањем" пушка добија ознаку – M16 A2, али ће њен стварни борбени квалитет остати под велом тајни

Ознака фирме и пушке

Окидачки механизам једног од модела из исте породице – M16 A3

остале чланице НАТОа, који су биле усред разраде пројекта заједничког, стандардизованог оружја, запрепастила је одлука донета 13. марта 1970. године. Њоме је Генералштаб оружаних снага Америке усвојио пушку 5,56 mm M16 A1 за комплетне оружане снаге. Једини уступак коју је дала велика Америка осталим члановима НАТОа јесте да призна и усвоји белгијски метак SS 109 у калибру 5,56 mm. Међутим, нови метак је захтевао и одређене промене на цеви код M16 A1, и то су биле највеће промене на самој пушци.

■ НАЈБОЉИ МОДЕЛИ

Идејни конструктор Ојген Стонер није доживео да види један од модела M16 који сматрају најбољим у породици пушак M16, а то је M16 A4 (на Старом континенту води се као аутомат), иако је још док је радио за фирму "Арма Лајт" планирао серију од аутомата до пушкомитраљеза. Још за време живота Стонера конструкцијски тим у "Колту" експериментисао је са оригиналним моделом AR15. Ти модели су били намењени разним структурама армије Америке и веома великом цивилном тржишту Америке.

Међу најпознатијим моделима јесу кратка верзија пушке *сурвивал*, која је првенствено била намењена ваздухопловцима, али и карабин без кундака M231FPW, који је био намењен за укрци део и дејство из оклопног транспортера кроз отворе на возилу *брэдли* M2. Карабинска верзија M16, такозвана CAR-15/M605, развија се од 1965. године. Имала је цев дужине од 15", односно 381 mm, телескопски кундак и дуги компензатор – скривач пламена. Та верзија је доживела још три модификације. После тога израђен је за ваздухопловство (нарочито за пилоте авиона и хеликоптере) модел CAR-15 HM177 *сурвивал рајфл* (*survival rifle*) – пушка за преживљавање како су је пилоти назвали, док је за Копнену војску понуђен HM177E1, модел који је добио и надимак *шорти* и комер-

За ваздухопловства је израђен модел CAR-15 survival rifle – M177, пушка за преживљавање како су је пилоти назвали

Модел M16 A4

цијалну ознаку "colt comando". Он је постао омиљено оружје руководећег кадра у Вијетнаму.

Ти модели су, међутим, имали неколико озбиљних недостатака, који су се кобно одражавали на стрелце. Због веома кратке цеви приликом дејства из пушке долазило је до бакарисања водишта зрна и на устима цеви појављивао се велики издајнички пламен, а стрелцима је сметао и изразит прасак. После испаленог оквира или два, они готово да нису чули ништа. А и само зрно је имало лоше балистичке одлике.

Почетком 1987. године армија је почела развој краће, лакше, а тиме и практичније верзије оружја, намењене искључиво ренџерима и специјалним снагама. На основу искустава стечених у Панами, Персијском заливу и Сомалији интензиван је рад на новом моделу. "Колт" је као полазни модел узео карабин M16 A2-M720. Цев је скраћена и редизајнирана, тако да може да прихвати Picatinny шину за модуларну оптику, ласерски обележавач циља, потцевни бацач гранате 40 mm M203, телескопски кундак, и то са старог M177, а код регулатора паљбе убачен је селектор паљбе ограниченог рафала од три метка. Такво оружје је 15. августа 1994. уведено у на-

■ НЕОПХОДНА ЗАМЕНА

Многе земље у свету су наоружале своје војнике пушком M16, а међу њима Канађани. Они су ту пушку увели у арсенал своје војске, под ознаком C7, са малим модификацијама (које су се углавном односиле на регулатор паљбе – избацили су селектор ограниченог рафала од три метка и уместо њега ставили само рафалну паљбу без ограничења).

Како је време пролазило Американци су све чешће учествовали у локалним ратовима, разним операцијама и дејствима. После сваке такве акције растао је број оних који су јавно пропагирали да је америчкој војсци потребна нова пушка, али не у некој новој варијанти M16. До данашњих дана многе добре аутоматске (јуришне) пушке одбачене су као могућа замене M16, јер је војна индустрија била заинтересована за профит, односно за производњу неких модела M16 и за америчко, и за светско тржиште. Али неки критичари данас тврде како је ирачки рат последњи ексер на мртвачком ковчегу за M16. То у неку руку потврђују и захуктали пројекат који у скорашње време предвиђа промену калибра са 5,56 mm на 6,8 mm SPC Special Purpose Cartridge.

Која ће пушка бити наследник M16 још се децидирано не зна. Увелико се прича да ће то бити XM8 LAR, који је до сада прошао сва тестирања и опитовања. Развијена је цела фамилија XM8 LAR, од карабина до снајперске пушке. Међутим, Американци не би били оно што јесу да им се команда специјалних јединица Копнене војске није умешала у избор оружја. Наиме, она је такође спроводила тестирање и опитовања за потребе својих јединица и дошла до закључка да је за потребе њихових јединица најподоб-

	AR10	M16	M16A2	M4
Калибар	7,62 mm НАТО (7,62x 51 mm)	5,56 x 45 mm НАТО		
Принцип рада	позајмица барутних гасова			
Укупна дужина (mm)	1.016	990	1.006	840/760
Дужина цеви (mm)	508	508		368
Број жлебова и увијање	6 жлебова и десни смер увијања			
Тежина празне пушке (kg)	4,31	2,86	3,58	2,54
Капацитет оквира	20 метака	30 метака		20/30
Теоретска брзина гађања (метак у минути)	700	800	600-940	700-1.000
Почетна брзина зрна (m/s)		1.000	991	921 – M193 906 – SS109
Ефикасан домет (m)		460	550	360

оружање под ознаком M4. Истог дана је за потребе морнаричких специјалних снага (SEAL тимове) усвојен нови модел под ознаком M4A1 са предњом, склапајућом ручицом за контролу и пренос, који је дејствовао јединачном и рафалном паљбом.

И код овога модела историја се поновила као у Вијетнаму. Наиме, када би специјалац у Кандахару испалио по пет оквира, долазило је до оштећења цеви, а затварач би био толико прљав да оруђе није било за употребу. Свет је обишла слика из Фалуце, на којој амерички специјалац на леђима носи M16 A4 пушку, а у руци држи ни мање ни више него легенду из Другог светског рата – руску ППШ 41 7,62 mm, популарни шпагин.

нија замена белгијски FN FNC SCAR. Но, кандидата има још. Појавила се једна доскоро анонимна фирма, која је америчкој војсци и светском тржишту понудила целу аутоматску јуришну пушку у новом калибру 6,8 mm SPC, или само цев са делом сандука која може да се мења. То је фирма "Baret", а понуђена пушка у калибру 6,8 mm SPC јесте M 468 барет.

Данас је једно сигурно – одбројани су дани пушци M16, која је произведена у милионима примерака. Једни ће је памтити као легендарну, док ће многи прокрићати дан када је створена и једва чекати да оде у заборав. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

(Крај)

НОВИ ТИП РУСКИХ РАКЕТА

Руска државна компанија ФСВЕ "СПЛАВ" СРПА објавила је информацију да је израдила најновију серију навођених ракета које се лансирају са платформи из ваздуха, најчешће авиона. Реч је о ракетним лансерима калибра 122 mm и 80 mm.

Руси су добили два нова типа лансера и ракета калибра 122 mm, чија је израда базирана на снажном ракетном мотору (знатно мањих димензија од стандардног), са новом бојном главом и новом врстом пуњења.

Први систем је С-13 ОФС1, чија ракета има дужину 278 cm и тежину од 70 kg. Та ракета носи 38 kg високог бризантног експлозива и има бојну главу која садржи 15,5 kg експлозивног пуњења.

Други систем С-13 ОФС2 сличан је претходном. Користи У-404 тачкасти детонирајући експлозив, произведен у компанији ЗИД, која се налази у Перму (Русија). Ракета тог система је дуга 275 cm и има исту тежину – 70 kg.

Обе ракете смештају се у петоцевни подвесном лансеру Б-13Л.

Нов је и систем С-8 КОР1, који носи ласерски навођене ракете калибра 80 mm. Основна намена тог система јесте уништавање оклопних циљева. У глави ракета налази се полуактивни ласерски трагач циљева, са могућ-

ношћу праћења и корекције до шес циљева. Дужина ракете је 170 cm, тежина 16,7 kg, а има могућност пробијања дебљине оклопа од 350 mm. ■

КОМУНИКАЦИЈСКА РЕШЕЊА

Компанија "Tadiran Communications" развила је и понудила неколико модела дигиталних комуникацијских система за потребе интегрисања јединица у борбеном простору. Модел Bro@dnet један је од бољих у генерацији постојећих. Заснован је на технологији WiMAX (пренос у микроталасном фреквентном опсегу).

Бежични систем јединицама у простору и њиховим командама омогућава употребу Интернета за пренос свих информација. Системом је предвиђен пренос гласа високог квалитета и пренос података на великим брзинама, уз коришћење технологије *лоинт-то-поинт* и *поинт-то-мултипоинт*.

Bro@dnet модел сматра се компатибилним са постојећим визијама савременог војника (FCS – Future Combat Soldier), који ће максимално користити мултимедије на бојном пољу.

Компанија "Tadiran" недавно је такође дизајнирала ручни компјутер нестандардног изгледа, са намером да буде конкуренција сличним моделима на цивилном тржишту. Тај модел са ознаком RPDA има могућност дигиталног приказа мапа, навигације, одређивања азимута, одређивања ситуационе свесности, односно борбеног окружења, тактичке дистрибуције информација и тактичког планирања мисија. На нивоу ОС САД селектован је према поседованим могућностима, за ниво 3, комбинованог програма за *хардвер* и *софтвер*. ■

РАКЕТНИ СИСТЕМ HELLFIRE

Америчка компанија Локид Мартин (Lockheed Martin) објавила је успешан завршетак четворогодишњег програма обједињавања прецизности и доношења удара употребом ракетног система Hellfire II. Извиђачки хеликоптер *тигар* користи лансер најновије генерације, тзв. *smart launcher*, за лансирање ракета ваздух–земља. То је прва реализација у пракси лансиране платформе за ракетни систем постављене на том хеликоптеру. Тако опремљеним хеликоптерима најпре ће бити попуњене јединице аустралијске војске.

Током експерименталне фазе од шест месеци сви испалени пројектили погодили су циљеве – у различитим временским условима, са различитих висина, под различитим угловима, дању и ноћу. Успешно су реализоване обе фазе: нишањење и закључавање циља пре лансирања и након лансирања, на даљинама од 6 до 8 km, директним и даљинским навођењем. ■

БОЖЕНА – НОВИ ЧИСТАЧ МИНА

Словачка компанија Way Industry објавила је да је њен недавни дизајн *божена 4*, доживео прави успех на пољу трговине војном опремом. За врло кратко време продато је 60 комплета тих чистача мина.

То је био разлог да компанија настави са пројектовањем новог модела чистача мина – *божена 5*. Систем је даљински контролисан радио-везом крајњег домета два километра. Електрохидрауличне контроле су такође даљински управљиве.

Димензије које покрива чистач мина су 2,8 m ширине и иде до 250 mm дубине. Средство је предвиђено за уништавање свих типова противпешадијских мина, али и за противтенковске мине које носе до девет килограма експлозива ТНТ. ■

Свој дан
Ансамбл је
обележио
свечаним
концертом

ИСХОДИШТЕ СРПСКЕ МУЗИКЕ

Снимко Г. СТАНКОВИЋ

Уметнички ансамбл "Станислав Бинички" формиран је 26. септембра 1899, наредбом Краља Александра I Обреновића, као први симфонијски "Београдски војни оркестар". То је први организовани облик музичког стваралаштва у Србији, из којег су, неколико деценија касније, настали оркестри београдске опере и филхармоније. Све што се у том периоду, и знатно касније, дешавало унутар Ансамбла, може се сматрати исходиштем српске музике.

Како су војна музика и музичари утицали на развој укупног музичког стваралаштва у Србији, говори и податак да су управо војни музичари били најзначајнија имена са краја 19. и почетка 20. века. Из редова војне музике поникла је плејада музичара, који су својим стваралаштвом превазишли не само војне већ и националне оквире, остављајући у наслеђе дела изузетне вредности. Станислав Бинички, један од великана наше музичке културе, композитор, војни капелник, утемељивач и организатор музичког живота у Србији, аутор прве српске опере "На уранку" и надахнутог "Марша на Дрини", постао је 1899. године диригент првог симфонијског "Београдског војног оркестра", претече данашњег Уметничког ансамбла Војске, који носи његово име. Тим више су корени војне музике у Србији дубоки, постојани и вредни поштовања.

У току дуге традиције постојања, која временски задире у три века, Ансамбл је мењао назив, организационе форме и структуру, али је програмски и уметнички опстајао и остајао доследан намени и мисији: да буде главни носилац музичког живота у Војсци, да ради на неговању, подстицању и ширењу музичког стваралаштва које изражава и оплемењује културне, родољубиве и војничке традиције нашег народа и да афирмише културни живот и уметничко стваралаштво у Војсци.

ПРЕСТРОЈАВАЊЕ

На око 7.500 разноврсних музичких програма (у просеку више од једног концерта недељно), пред више од 5.000.000 посетилаца, Ансамбл је преносио славу музичког блага широм наше земље и већине европских земаља, и дао велики допринос у обликовању кадра, репертоара, па и укуса публике.

Ансамбл је преживео историјске смене у друштву, држави и Војсци, немире, буне, ратове, кризе и прекретнице, свакојака тешка и мање тешка времена, опстајући као један од првих симбола за уметничку креативност и лепоту.

"Као један од најугледнијих музичких колектива, Уметнички ансамбл Станислав Бинички својим постојањем, доприносом развоју музичког стваралаштва и укупним

уметничким дOMETИМА, обезбедио је трајно место у уметничком и музичком животу наше земље и њене Војске“ – забележено је у информацији за новинаре поводом обележавања годишњице. Јер 107 година постојања се, свакако, може назвати традицијом, а све што се у том периоду дешавало унутар Ансамбла – исходистем српске музике.

У време велике реформе Војске, током које она броји све мање и мање људи, поставило се и питање реорганизовања њене музичке службе. Није реч о опстанку војне музике, већ о облику и улози ове делатности у битно промењеним околностима.

Како процес преиспитивања и трагања за најбољим решењем још траје, Дан Уметничког ансамбла био је повод да чујемо какве одговоре његови челни људи нуде на ова тешка, али незаобилазна питања.

Специјалиста музичке уметности, капетан прве класе Александар Хранисављевић, руководилац ревијског оркестра Уметничког ансамбла:

– Када говоримо о професији војних музичара, чињеница је да је током последњих година дошло да значајног осипања кадра. Различити су разлози за то: ратови, пензионисања, одласци из Војске... Некако је логично уследила концентрација војних музичара у велике градове. Нема више војних оркестара у Новом Саду, Ужицу, Приштини, Крагујевцу... Музичка служба у овом тренутку обухвата Уметнички ансамбл, Репрезентативни оркестар гарде, Војни оркестар Војног округа Ниш... Читав Уметнички ансамбл сада броји онолико људи колико је некада било само у његовом хору. Фактички је сведен на половину. Неоспорно је да је то нека доња граница бројности, која још увек подразумева квалитет, који нам је веома важан. Уз то, већина људи из састава Ансамбла је са вишом и високом стручном спремом. Ново време је донело и неке своје захтеве, који нас налажу да се престојавимо у ходу. Чека нас значајнији излазак у област тржишног пословања, неопходни су и неки нови аранжмани, популарније песме, за које и даље треба задржати одговарајући извођачки ниво. Класична музика је битан део нашег сталног репертоара, али не и првенствени. Мораћемо поново да одредимо нашу циљну групу и да јој приближимо програм. Источни, северни и централни део Србије нису на прави начин “покривени” квалитетним музичким догађајима. То је простор о коме све више мислимо и који је свакако битан део наше нове оријентације. Све то подразумева турнеје, гостовања по градовима у унутрашњости. У тим истим градовима нашло би се начина да један концерт буде бесплатан за припаднике Војске, а други комерцијалан – за локално становништво.

Дуго се говори о формирању Музичког центра унутар Војске. Он би знатно олакшао и конкретну реализацију тих нових пројеката. У току су разматрања о судбини Уметничког ансамбла. Мислим да је веома важно консултовати струку када се одређује број људи који ће остати у оркестру или хору, јер је наш посао специфичан у односу на војну средину. Оркестар без одређеног броја људи не може да изведе свој програм, хор такође. Током разговора вођених са надлежним инстанцама дошли смо и до конкретног броја људи који би чинили војни музички центар, а при том задовољили и све протоколарне обавезе. Да то није велики број пример су и двоструко мање државе које имају до сто, чак и нешто више од сто војних музичара, попут Хрватске. Македонија има више од педесет војних музичара, Словеначки дувачки оркестар броји око сто чланова... Београд би, настојећи да буде регионални центар, морао да води рачуна и о таквим бројкама.

СА КУЛТУРОМ СВЕ ПОЧИЊЕ...

Диригент мешовитог хора Уметничког ансамбла мр Милован Панчић:

– Увек се чинило да о традицији овог ансамбла није потребно говорити, али изгледа да треба. Каква је тежина певане речи? То се не зна довољно. Не знам ни да ли је довољно позната чињеница да је ово једини ансамбл на свету који је толико мобилан, да у року од 24 сата било где у овој држави може да изведе бар пет програма, почевши од војничких песама, корачница, духовне

музике, световне, евергрин, симфонијске музике до вокално-инструменталних дела. Целокупна музичка литература, која постоји од ренесансе до данас, може за само 24 сата бити на нашем програму – било где и у било које време. Такав ансамбл не постоји. У она ранија времена, од Ђевђелије па до Триглава, Ансамбл је преносио и музиком узносио добар глас о Војсци. Не постоји бољи начин да се неко представи, него што је то посредовањем културе, уметности, музике. А при том је музика универзални језик. Обишли смо читаву Европу, скоро да нема земље у којој нисмо били. И сви су знали ко смо и одакле долазимо. Никита Михалков је снимио сјајног “Сибирског берберина” — са сценом у којој син руског официра, сада у америчкој армији, трчи под маском извикјујући Моцартово име. Та симболика није случајно изабрана. Управо тај културни контекст који човек има и те како одређује његов систем вредности. Зар то није веома важно и за будуће официре? Зар није важно не само да знају за Моцарта, већ и да га препознају, а где су сви остали велики наши и страни композитори... Први сусрет са хором, озбиљном музиком, инструментом, многи млади људи су доживели тек у Војсци. Питање образовања, културе потпуно је запостављено и на ширем друштвеном плану. Нажалост, заборава се да са културом све почиње, и све се завршава. Враћамо се традицијама Српске војске, надам се и профилу и нивоу образовања српског официра тог времена. У Америци настава почиње певањем химне, сада ће то, колико чујем и Хрвати да уведу, а на спортским стадионима код нас већина људи не зна текст наше химне. Скоро смо је извели на Тргу испред Скупштине поводом промоције младих официра. Београд је био одушевљен.

... И СВЕ ЗАВРШАВА

Диригент ревијског оркестра мр Павле Медаковић:

– Веома је важно знати и колики је значај пропагандне улоге Уметничког ансамбла за нашу војску и Министарство. Тај веома суптилан, али моћан начин којим музика војних музичара боји утисак о читавој Војсци. Ми смо изузетно интелигентан и инвентиван народ. Шта не ваља? То што нас одређена искуства из прошлости ничему нису научила. Паметни народи не понављају своје грешке. Ако имамо искуство са периодом санкција и ратом који смо преживели, људи који воде државу морају бити свесни чињенице да смо ми херметизам блокаде и изолације пробијали само уметношћу и спортом. Универзалне вредности увек крче свој пут. Волео бих да челни људи препознају да у Ансамблу имају сјајног амбасадора културе државе и њене војске. У оквиру међувојне размене са Аустријом ми смо 1991. године имали такав концерт у Грацу, који су Аустријанци, а они бар знају шта је музика, испратили овацијама. Са овим Ансамблом Зубин Мехта је имао свој први диригентски концерт, овим је ансамблом дириговао и Чернушенко... Читава та прича о традицији, 107 година трајања, није жал за прошлим временима, већ покретач за нека времена која долазе. Иза нас су тешка времена, преживели смо их некако, надам се да ће ново време схватити колико ћемо му тек требати. Наравно, питање наше попуњености не може да се сагледава у процентима. Уколико немам једног човека који је предвиђен партитуром, ја нећу моћи да је изведем. На концерту нико не може радити две ствари истовремено. Питање наше попуњености би требало да се одреди критеријумом који је струка задала. Све остало није добро. Морамо да знамо шта хоћемо. Добар, квалитетан гардијски дувачки оркестар мора да броји 60 људи, а не 20. То је важно знати и да се не би дешавали протоколарни проблеми. Зато је потребно имати само један дувачки оркестар унутар Војске, али да ваља. Идеја о формирању музичког центра је изузетно добра, и то због више разлога. То је управо суштинска реорганизација читаве музичке службе, која је заправо смањје, али јој повећава употребну вредност.

Осим дувачког оркестра, који својим изгледом и квалитетом музицирања представља и државу и Војску, унутар центра био би и мали симфонијски оркестар. Ако је Бинички пре 107 година имао 34 човека, ваљда ћемо ми данас моћи да задржимо 36 људи. Са хором је већ направљен највећи компромис који музика допушта. Уз мали естрадни оркестар који иде из симфонијског – ми ћемо имати све што је потребно. Надам се и разумевање, од којег све зависи.

Драгана МАРКОВИЋ

СА 41. „МОКРАЊЧЕВИХ ДАНА“
У НЕГОТИНУ

РУКОВЕТИ НАРОДНИ КАО ДРАГУЉИ

Овогодишњи музички фестивал посвећен стваралаштву Стевана Стојановића-Мокрањца, једног од најзначајнијих сакупљача националног појачког блага, славног композитора и диригента, протекао је у знаку обележавања 150. годишњице његовог рођења. Шест дана Неготинском крајином одјекивале су надалеко чувене руковети и друга Мокрањчева дела. Као ехо сада одзвањају речи наших еминентних посленика хорске музике да је у Србији хорова све мање, те да нам у том погледу будућност није ружичаста. Документарац Војнофилмског центра „Застава филм“ о животу и делу нашег музичког великана „Мокрањац заувек“ побрао је аплаузе на отвореној сцени у дворишту његове родне куће.

Најстаријем и најраспрострањенијем цивилизацијском инструменту – човечијем гласу и нашем музичком генију Стевану Мокрању, који нас је осветлио и открио свету, били су посвећени дани од 15. до 20. септембра. И овога пута су, као ранијих година, „Мокрањчеви дани“ окупили су хорове из Србије, позната имена из света музике и многобројну публику која је културне приредбе пратила са великим занимањем и богатим, каткад и френетичним аплаузима, награђивала њихова остварења.

На отварању „Мокрањчевих дана“ беседио је познати диригент Младен Јагушт, нагласивши да је Мокрањац уметник светског значаја и да је важно да то истичемо управо у овој години, када се навршило 150 година од његовог рођења. Јагушт је казао да је Мокрањчева музика „и данас као свеже убрано цвеће са наших зелених ливада“ и да ће се изводити „докле год буде хорова“.

Али хорова је све мање, чиме се ствара велика опасност од гашења националног идентитета. Та опасност никада није била изражена као у овом нашем времену, упозорио је Јагушт.

– Данас постоји велика опасност од асимилације, каква се некада догодила Галима, Келтима, Трачанима и многим другим народима у време Римске империје, због убрзаног развоја технике, поготово електронских медија, који бришу раздаљине, па често чујемо да живимо у „глобалном селу“. Телевизија и Интернет продиру све агресивније у све поре друштва, промовишући „поп, топ, хит, фит, кул, ин, крек, биз, хип-хоп, топ-шоуп“ и све остало што са собом доноси ова глобалистичко-једнојезичка-колонијална супкултура, или, ако хоћете, псеудокултура. Тој најезди кича и пошаста дроге најтеже одолевају млади. Зато с правом одговорна власт подстиче развој спорта промовишући разне кампање. Исто би тако требало одговорну власт убедити да смисли неку кампању не бисмо ли младе, из задимљених диско клубова, кафића и са сплавова, привукли да осмишљеније проводе време и забаве се у неком певачком друштву, да тако стекну широк круг пријатеља, па чак, зашто да не, и животног сапутника – рекао је Јагушт.

БИСЕРНО НАТПЕВАВАЊЕ

Приредба која традиционално закупљује највише пажње стручне јавности и публике – натпевавање хорова – одржана је већ прве вечери „Мокрањчевих дана“. За победника натпевавања проглашен је Хор црквено-певачког друштва „Свети Георгије“, којим је дириговала Даница Ружичка. Наступили су и хорови „Свети Никола“ из Београда (диригент Дарко Јовановић), „Острог“ из Нових Бановаца (Катарина Станковић) и Српског православно-црквеног пјевачког друштва „Вила“, Приједор (Аљоша Новаковић). Било је то вече које није оставило равнодушним ни најпробирљивије љубитеље хорског певања.

Веома посећен и успешан био је концерт прошлогодишњег натпевавања хора „Бранко“ из Ниша, којим је дириговала Сара Цинцаревић. На програму су

била дела најпознатијих светских мајстора хорске музике. У цркви Пресвете Богородице на посебан начин зазвучали су акорди хора Студија за духовну музику "Мелоди", под диригентском палицом Дивне Љубојевић.

У двористи Мокрањчеве родне куће, на отвореној сцени, премијерно је приказан документарца "Мокрањац заувек" Војнофилмског центра "Застава филм" о животу и делу славног композитора, али и о историјату неготинског фестивала. Након приказивања филма, публика је сценаристу Стевана Јовичића (други аутор Владимир Ђуричић био је на службеном задатку) и режисера Миомира – Микија Стаменковића наградила богатим аплаузом. Они су многобројним званицама говорили о томе како је филм настао, изразивши жаљење што, због поманкања новца, нису многи да уврсте квалитетније кадрове из фондуса неких продуцентских и филмских кућа. Тандем Стаменковић – Јовичић, како је обнародовано те вечери, у наредном блиском периоду отпочеће велики пројекат – снимање документарног филма о Хајдук-Велку Петровићу.

Мала продуцентска кућа, каква је "Застава филм", уз документарца о Мокрањцу, ове године снимала је и филм о Николи Тесли, посвећен 150-годишњици рођења славног проналазача, а у току је реализација великог пројекта о животу и делу Милутина Миланковића. Према речима начелника ВФЦ "Застава филм" пуковника Бранислава Глушице, Министарство одбране на најбољи начин подржало је снимање документарних филмова о великанима наше науке и уметности и уврстило се у промотере значајних јубилеја.

ПУБЛИКА КОЈА ИНСПИРИШЕ

У центру села Мокрања, где су потекли најближи преци музичког генија, председник неготинске општине Радмила Геров свечано је открила спомен-бисту са ликом Стевана Стојановића-Мокрањца, рад вајара Милована Крстића. У програму је учествовао Хор неготинске цркве "Света тројица", затим песник Адам Пуслојић и ученици Основне школе из Мокрања.

Занимљиво је и казивање др Љубомира Јовановића из Мокрања, дипломате у пензији, једног од потомака славног композитора:

– У овом селу од памтивека је познато страсно свирање из душе, названо "ђе дор". Наиме, сваки свирач сатима, лагано и упорно свира основне елементе мелодије, па на то додаје свој

темперамент и тренутно расположење. Потом се мелодија убрзава, уз уградњу неких елемената народних кола. Нигде се више "ђе дор" не појављује у модерним музичким остварењима. У фамилији Мокрањца сви су певали у кући. Радија тада није било. Стеван се од малих ногу надахњивао том музиком. Мало је познато да из села Мокрања потиче више од 500 аутохтоних народних кола. Још само четворица времешних музичара могу то да дочарају. Крајње је време да неко дође у Мокрање и сними то благо – подвлачи Јовановић.

Неготински љубитељи музике први пут су имали прилику да чују Моцартов "Реквијем", уприличен ове године поводом обележавања 250 година од рођења тог композитора светског ранга. Тај спектакл припремили су заједнице музичких и балетских школа Србије и Хор "Обилић", са диригентом Даринком Матић-Маровић. Публика је два пута враћала извођаче да понове неке делове из "Реквијема". Тим поводом за "Одбрану" Даринка Матић-Маровић је изјавила:

– Најбољи доказ успешности концерта су велике овације којима нас је публика наградила. Извођачи су дали све од себе, а критичари су рекли да је то био прави драгуљ за неготинску публику и "Мокрањчеве дане". Сваки нови фестивал за мене је нова жеља, нова радост. Волимо да дођемо у Неготин због ове публике која нас инспирише, истиче Даринка Матић-Маровић.

Посебно радује чињеница да је, изводећи "Реквијем", троје младих Неготинаца наступило пред домаћом публиком. То су солиста Ива Мрвош, мецосопран, студент четврте године Уметничке академије, Милош Николић, члан Хора "Обилић", и Александар Јовановић, кларинетиста који студира у Бањалуци.

Ове године одржан је и симпозијум о Мокрањцу, на којем су истакнути музиколози и стручњаци других профила саопштили сопствена истраживања о животу и делу знаменитог сакупљача народног уметничког блага, композитору и хоровођи. У Дому културе приређена је премијера монодраме "Напев и увев", која се на оригиналан начин бави животом Стевана Мокрањца. У историјском архиву Неготина промовисан је часопис "Баштаник", са беседама изговореним на досадашњим фестивалима, а у Цркви Свете тројице пријатан угођај учинили су чланови Хора Православне српске саборне цркве у Темишвару, са диригентом Јованом Бугарским. У конаку Кнеза Тодорчета отворена је изложба слика Милене Павловић-Борили, а у галерији Дома културе – изложба слика "Ехо музике – Вратна 2006". Пратећу манифестација "Мокрањчевих дана" представљало је окупљање песника и њихово казивање стихова. Промовисан је и нови број часописа "Мокрањац".

ГЕНИЈЕ ПРИПАДА НАРОДУ

Селектор фестивала у Неготину Зоран Христић поверава нам: – "Мокрањчеви дани" су у овој држави скрајнути, и то је просто невероватно. Девет месеци се у јавности не спомиње да је 150 година од Мокрањчевог рођења. Ево, овде, са мало пара покушали смо да направимо једну локалну манифестацију. А реч је о генију који припада овом народу и свету.

Као да нас је задесио усуд Марфијевог закона, баш када обележавамо 150 година од Мокрањчевог рођења, умало да се фестивал угаси. Пресахлим изворима људи добре воље додали су нешто пара, те је тако скраћени програм и остварен, сем што је до даљњег "одложено" казивање композитора Константина Бабића, који је требало да говори о Моцарту, Мокрањцу и нама.

Директор фестивала Драгана Кнежевић овако за наш магазин сумира протекле дане:

– "Мокрањчеви дани" су одговорили основном захтеву: подсетили су Србију на великог композитора и диригента, на њено национално биће, на културни идентитет. Одали су почаст композитору тако што су свих шест дана фестивала изведена готово сва дела Мокрањца, уз остале програме ликовног, књижевног и филмског карактера. Све је било у знаку века и по од Мокрањчевог рођења.

Ових дана, у Неготину се стварају контуре програма за 42. Мокрањчеве дане. Ваљда ће људи добре воље поново ускочити у причу. ■

Звонимир ПЕШИЋ

САМОУБИЛАЧКИ НАПАДИ ТЕРОРИСТА

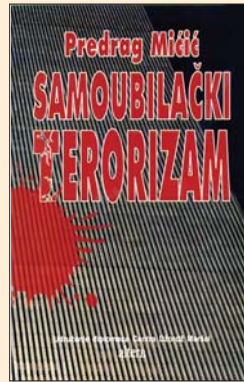
Књига Предрага Мићића представља ексклузивно освежење на стручној и научној сцени. По оцени стручњака, писана је са жељом да се проблем самоубилачког тероризма осветли са више страна, уз коришћење проверених чињеница.

Почетак новог миленијума обележиле су есенцијалне промене у сфери безбедности. Препознат је низ изазова, ризика и претњи за опстанак и просперитетни развој држава и међународне заједнице у целини. Међу њима највећу претњу представљају регионални и унутрашњи сукоби, међународни тероризам, илегални промет дроге и оружја, транснационални организовани криминал, и друго. Нови безбедносни изазови и претње налажу и одговарајуће теоријско промишљање одговора на њих. То посебно важи за нападе самоубилачког типа као најагресивнији вид испољавања савременог тероризма.

Чињенице говоре да се терористи све чешће опредељују за тактику "живих бомби". У периоду од 1980. до 2001. године на акте самоубилачког тероризма отпадало је свега три одсто од укупног броја терористичких напада широм света, али су они изазвали половину људских жртава. У међувремену су такви напади постали још распрострањенији. Само од 2000. до 2003. године у 17 земаља извршено је више од 300 таквих напада, у којима је смртно страдало 5.300 људи. Несумњиво најспектакуларнији међу њима били су синхронизовани самоубилачки напади на Светски трговински центар и Пентагон 11. септембра 2001. године. Због тога и неопходност проценивања степена претње будућих напада све више добија на стратегијском значају.

Неспорно је да значајан допринос у том смислу представља књига Предрага Мићића "Самоубилачки тероризам". То дело се актуелношћу, оригиналношћу и квалитетом несумњиво издваја међу радовима са сличном тематиком, што не изненађује када се зна да га је написао експерт за борбу против тероризма у правом смислу те речи. На компетентност аутора, између осталог, указује и чињеница да је професионално војно лице запослено у Министарству одбране Србије, те да је средином 2005. године на Београдском универзитету стекао звање специјалисте за безбедносни менаџмент у области одбране од тероризма. У то се потпуно уклопио и језгровит предговор др Зорана Драгишића, доцента Факултета безбедности у Београду.

Књига "Самоубилачки тероризам" објављена је у Београду средином 2006. године, у тиражу од 500 примерака. Написана је на укупно 107 страна. Њеној прегледности знатно доприносе приступачан стручни језик и допадљив стил аутора, али и зналачко коришћење научне апаратуре и правилан избор слика, табела и шематских приказа. Реч је о 145 референци (фуснота) и оптималном броју илустрација, које употпуњују садржај и омогућавају свестраније сагледавање разматране проблематике.

Најзад, књига је савремено дизајнирана и по томе сасвим прилагођена светским мерилима у овој области. Заслуге за то припадају ИП "Алтера" из Београда, која је, заједно Удружењем дипломаца Центра Џори Маршал, њен издавач.

"Самоубилачки тероризам" садржи четири релативно засебне целине (поглавља), уз увод, закључак и списак изабране литературе те анекс у виду статистичких и других показатеља о самоубилачким нападима терориста у Израелу, Ираку и другим земљама. Такав приступ је у

складу и са чињеницом да је књига у првом реду намењена читаоцима који се професионално баве пословима из домена одбране, безбедности и правосуђа, али и свима који се за феномен међународног тероризма занимају са практичног и теоријског аспекта.

У уводним излагањима аутор с правом истиче речи доктора Рамадана Шалаха, генералног секретара Палестинског исламског цихада (PIJ), који је сажео језиву логику нове тактике терориста: "Наши непријатељи поседују најсавременије оружје на свету, а њихова војска је врхунски обучена. Ми се немамо чиме борити против убиства и напада на нас, осим оружјем као што је мучеништво. Лако је и кошта нас само наших живота, јер људске бомбе не могу бити поражене, чак ни нуклеарним бомбама."

Ма како монструозна била, ова логика је за терористе делотворна. Наиме, према многим аналитичарима, самоубилачки тероризам представља највећу потенцијалну опасност у будућности. Таква опасност била би реализована у комбинацији са осталим спектакуларним тактикама, као што су дизање у ваздух (или киднапованье) ваздухоплова, или употреба оружја за масовно уништење. У само једном таквом нападу повећала би се смртност цивилног становништва, што би имало шокантне психолошке ефекте на морал циљаног друштва. Са овим нивоом, сматра аутор, самоубилачки тероризам би могао да конституише нову стратегијску претњу.

Средишњи део ове књиге чине већ поменути поглавља на укупно 67 страна, у којима се разматрају поједине кључне теме везане за предмет истраживања: *Историјски модерни контекст употребе самоубилачких напада; Мотиви за самоубилачке нападе; Припрема самоубица; Борба против самоубилачког тероризма.* У овом есенцијалном делу књиге, у коме су практично

и све референце и слике, аутор је зналачки обрадио најважнија и за читаоце најзанимљивија питања: *Појам и историјат самоубилачког тероризма (самоубилачки напади асасина, руских радикала); Обележја савременог самоубилачког тероризма (самоубилачки напади Ал каиде, Хезболаха, Тамилских тигрова, Чечена, и др.); Жене у самоубилачким нападима, Обука бомбаша самоубице, и друго.*

Закључни део ове целине, по оцени предговорача, представља посебну вредност, као озбиљан покушај аутора да предложи систем мера за борбу против самоубилачког тероризма. То ову књигу, по практичној вредности, издиге изнад уобичајене литературе која се бави описима тероризма, и чини је употребљивим штивом и за професионалце који се практично баве борбом против тероризма, међу које несумњиво спада и сам аутор.

Тај сегмент је и додатно добио на значају због чињенице да је Република Србија крајем марта 2006. године прихватила официјелну листу терориста и терористичких организација Европске уније. На тој листи се налази 45 особа, пре свега из групација исламских фундаменталиста, али и 47 терористичких организација, међу којима су и главни носиоци самоубилачког тероризма (Хамас, Радничка партија Курдистана, и др.)

Најзад, прилоге књизи чине статистички прегледи самоубилачких напада, са графиконима и дијаграмима, али и одговарајући табеларни прикази (Хронологија самоубилачких напада у Ираку; Преглед појединих самоубилачких напада), који могу подједнако корисно да послуже у изучавању феноменологије тероризма и безбедносне праксе. Презентирани статистички подаци, али и бројни примери из праксе, указују на истинске домаћаје самоубилачког тероризма.

Резимирајући овај приказ, са сигурношћу можемо закључити да ће књига Предрага Мићића "Самоубилачки тероризам" представљати ексклузивно освежење на стручној и научној сцени, јер је књига, по оцени предговорача, писана научно поштено, са жељом да се проблем самоубилачког тероризма осветли са више страна, уз коришћење доказаних и проверених чињеница. Аутор је показао способност да одабере квалитетну литературу и велику интелектуалну вештину да правилно процени исказе који се нуде као докази за тврдње о природи, узроцима и циљевима самоубилачког тероризма.

Књигу Предрага Мићића "Самоубилачки тероризам" са великим задовољством можемо да препоручимо не само научној јавности већ и студентима основних и последипломских студија свих образовних институција у којима се изучава проблематика безбедности и међународних односа, али и свим другим читаоцима заинтересованим да стекну квалитетна знања о сложеним феноменима савременог тероризма. ■

Др Милан МИЛОШЕВИЋ

КУЛТУРОСКОП

ПРОГРАМ ЦЕНТРАЛНОГ ДОМА ВОЈСКЕ

КЊИЖЕВНИ ПРОГРАМ

4. октобар – Велика сала у 19 сати

Промоција књиге

О ЧУДЕСНОМ СТВАРАЊУ

аутор Зорица Арсић-Мандарић

КОНГРЕСИ

11. и 12. октобар – Велика сала у 10 сати

ПРВИ КОНГРЕС О ДЕЦИ И

НАТАЛИТЕТУ У СРБИЈИ

"ОПСТАНАК" УДРУЖЕЊЕ ЗА

БОРБУ ПРОТИВ БЕЛЕ КУГЕ

ИЗЛОЖБЕ

ВЕЛИКА ГАЛЕРИЈА

10. октобар – у 19 сати отварање групне изложбе

слика, графика и скулптура

КРАЈИШКИ ЛИКОВНИ САЛОН –

ТАЈАНСТВЕНИ СТРАНАЦ

НИКОЛА ТЕСЛА

Изложба траје до 1. новембра

МАЛА ГАЛЕРИЈА

4. октобар – у 18 сати отварање самосталне

изложбе слика и скулптура

Зорице Арсић-Мандарић,

доктор, специјалиста ОРЛ и писац

Изложба траје до 12. октобра

ПРОМОЦИЈА У НОВОСАДСКОМ КЛУБУ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

ХВАТАЊЕ ВАЗДУХА

У низу културних садржаја новосадски Клуб уприличио је за старешине и војнике новосадског гарнизона и грађане Новог Сада, љубитеље писане речи, промоцију књиге "Са обе стране памети" аутора Лазара Карановића, донедавно домаћина у Клубу.

Карановићу је ово, поред три књиге поетске прозе, четврта књига која представља избор тридесетак колумни објављених у листу "Наше новине".

Карановић пише о широком спектру актуелних појава где централно место заузима слуђени, покрадени, понижени и увређени такозвани обични човек од кога више ама баш ништа не зависи. У свему што види он проналази идеју за писање, све чега се дотакне постаје текст, приметио је професор Александар Шево, рецензент.

Карановићева књига представља хумор мањине од које ништа не зависи и хватање ваздуха у тренуцима о којима одлучују други. ■

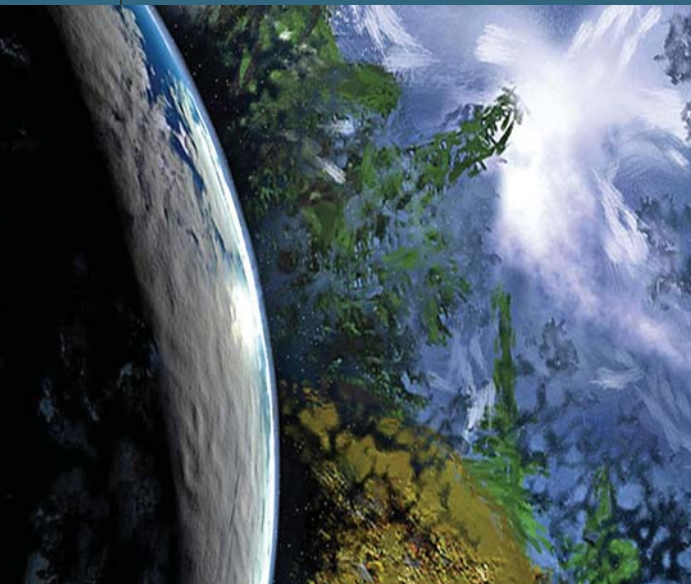
Б. М. П.

Пише др Илија КАЈТЕЗ

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА - НАДА ИЛИ ЗЛА КОБ САВРЕМЕНОГ СВЕТА (2)

НЕПРЕДВИДИВА БУДУЋНОСТ

Наш познати социолог Мирослав Печујлић, у делу "Глобализација", сјајно примећује: "Четири јахача апокалипсе, опасност од еколошке катастрофе произведене нуклеарним, биолошким и хемијским оружјем, малигни раст сиромаштва, сукоб цивилизација и глобални тероризам – језде планетом". Зато је потребна велика мудрост, много добре воље и разумевања да би свет уопште биолошки опстао. Нажалост, изгледа да свету никада у историји није мањкало ових вредности као данас.

У односу према глобализацији научници се деле на "хиперглобалисте", "скеп- тике" и "трансформационисте". За прве глобализација је објективна законитост и гвоздена историјска нужност, "догађање које није ствар воље нити избора". Тржиште и демократија постали су универзално прихваћени; створен је униполарни свет, а драматичне борбе, ратови и конфликти припадају прошлости; влада хармоничан поредак у коме су решени темељни животни проблеми. Међутим, овај оптимизам не може да издржи сукоб са реалношћу, а против ове "ружичасте утопије" живота речито говоре сви садашњи велики проблеми света који у будућности могу бити решавани или ратом (и многим сукобима), или миром и плодном сарадњом. Само кратко наведимо најважније проблеме света: демографска експлозија и глад сиромашних делова планете, велика концентрација људи у градовима, нарастајући облици загађења природе, прљаве технологије у земљама "трећег света", неконтролисано и грабежљиво уништавање природних ресурса Земље, проблем загревања атмосфере и озонских рупа, појаве земљотреса, разорних поплава и тајфуна, неконтролисано ширење нуклеарне технологије и из тога произашла опасност нуклеарног тероризма, те могућности разних епидемија, природних или оних које је изазвао сам човек. Будући свет ће, дакле, имати о чему да брине.

Скептици тврде да је утицај глобализације преувеличан. Поглед трећих је, међутим, умерен и плоносан. Они сматрају да је глобализација неизбежан историјски ток, да је она покретачка сила света и да су сва друштва суочена са изазовом прилагођавања новом свету. Али они и кажу да је пут савременог друштва отворен и неизвесан; може да води према уједињавању или фрагментацији, сарадњи или конфликтима.

Заговорници глобализма сматрају да последњу баријеру интеграције представља локализам који треба насилно разорити. Тако Д. Фромкин (D. Fromkin) у делу "Светска политика у 21. веку" (World Politics in the Twenty-First Century) категорички тврди: "Централно питање 21. века на свим просторима света биће сукоб... између сила модерне глобалне економије и сила атавистичког трибализма". Дакле, свет будућности ће бити поприште сукобљавања и надметања, јер сви ресурси света су видљиво ограничени, а број становника планете драстично расте. Човек у помоћ може позвати науку и технички прогрес, разумевање и суживот међу људима, али ће увек бити оних који ће сматрати да је пут сукоба и доминације најјачих много бољи, бржи, јефтинији и ефикаснији, јер ионако су се увек о равноправности и једнакости највише бринули слаби и неједнаки. Уосталом, робови и људи у ланцима су испевали најлепше песме о – слободи.

■ ДРУШТВО РИЗИКА И СТРАХА

Глобализација је објективан и планетарни процес све гушће мреже повезаности и међузависности. Све гушћа повезаност света настаје као последица технолошко-информатичке револуције, стварања глобалног тржишта, све већег утицаја једног догађаја на једном месту на живот појединца и заједнице на другој страни планете,

успона све моћнијих транснационалних и наднационалних економских сила и политичких институција, односно распростирања истих форми живота на готово цео социјални простор света.

Међутим, будућност света је непредвидива. Сва питања човечанства остају отворена и неизвесна, а будући дани свету нуде и страх и наду. Историјско кретање може да нас одведе до еколошке и нуклеарне катаклизме, регионалне поделе света, јединственог демократског света или орвеловског "светског друштва". Ричард Коен у делу "Сарадња у безбедности: нови хоризонти за међународни поредак" пише да је овај свет "опасан и нестабилан" и да се може учинити местом мањег ризика: "Потребно је изградити... систем који је заснован на већ постојећим механизмима и институцијама... које су се показале ефикасне у обезбеђивању релативног мира, стабилности и напретка нација и група нација у другој половини 20. века".

Као пример сарадње и интеграције може се узети Европа која се уједињује на свим плановима. Она је створила заједничко тржиште, валуту и наднационалне политичке институције, парламент и владу. Европска унија, као политичка и економска интеграција, Мастрихтским уговором поставила је и темеље свог деловања и на без-

бедносном плану. Коен даље сматра да цела северна хемисфера може постати место сигурности и сарадње, али и опрезно додаје "да је опсег... сарадње у безбедности вероватно ограничен" недостатком "суштинских вредности и... заједничких геостратешких интереса".

Имајући у виду да су недавно Русија и Кина извеле заједничке војне маневре, пројекат интеграције северне хемисфере се тим све више доводи у питање. Да се ова претпоставка о сарадњи северне земљине полулопте, уз све недоумице и ризике, чак и оствари, остаје оправдано питање да ли ће свет, раздвојен на два супротна пола, бити сигурније место за живот или ће бити и даље подељен: економски, културно, политички и верски?

Неки светски признати аутори сматрају да управо глобализацију са собом доноси ризике и додатну несигурност, оно што је Урлик Бек назвао "друштво ризика", друштво које обележава индивидуализам и слабљење традиције и у коме неизвесност излази изван оквира познатих привредних и друштвених промена. Зато је на таквим пренасељеним социјалним просторима могућа "експлозија виолентних културних сукоба, подизање високих ограда, повлачење у тврђаве етничких, националистичких и верских локалних фундаментализама".

Недавни сукоби незадовољних имиграната из Африке и насупрот њима институција репресије француске државе говоре да је западно демократско друштво стављено пред велику пробу и снажно искушење које ће, у наредним годинама, бити тим веће будући да је прилив становништва из различитих култура, традиција, обичаја и религија у Европу незаустављив.

Дакле, поставља се питање: да ли ће демократске државе најразвијенијег дела света, у наредном периоду, пажњу посветити сопственој материјалној сигурности, безбедности и квалитету живота

својих грађана и успостављеном државном поретку или, пак, поштовању личних, основних, неприкосновених и универзалних људских права и индивидуалних слобода, без обзира о коме је реч, староседеоцима или онима који су тек пристигли у богато друштво Европе?

Глобализација драматично намеће државама недоумицу коју ће морати да решавају у деценијама пред нама: сигурност државног поретка или лична слобода за све људе. Тешко је измирити привилегије и исто право за све људе. Треба знати да се нико без отпора не одриче својих повластица и стечених друштвених

позиција, тако да су сукоби унутар самих друштава Запаода извеснији него мирни и хармонични развитак тих заједница. Поред оптимиста, који у глобализацији виде повећање благостања за све људе, има и аутора који, попут С. Хантингтона (S. Huntington), упозоравају да "американизација... света... и екстремна струја ретроградног исламског фундаментализма... отварају поглавље драматичног сукоба, рата цивилизација". Свет је, дакле, и даље отворен за сваку од могућности, он је противречан, усковитлан, драматичан, динамичан, тешко предвидив...

■ АУТОРИТАРНИ ЛИК ДЕМОКРАТИЈЕ

Има показатеља да се глобализација помера и у правцу асоцијалног, ауторитарног лика и да се друштво претвара у "светско друштво ризика". Неки оптужују богати Север да утиче на експлозију конфликта у сиромашним деловима света, јер доводи до корупције, глади, спољне подршке унутрашњим факторима дезинтеграције.

Глобални тероризам ауторитарном току глобализације даје нове животне сокове, јер терористи претварају у своју мету недужне и случајне грађане, те на тај начин разарају саму "душу друштва". Те-

роризам ствара стање општег страха и изазива оправдану репресију западних власти, које опет, на тај начин, подижу нове зидове између земаља и драстично ограничавају слободу кретања људи. Тероризам и политички екстремизам сваке врсте потребни су и неопходни једни другима. Али искључивост на једној страни рађа екстремизам, на другој. Зато свет искључивости не води у добро, јер је инфраструктура нашег свакодневног живота, од енергије и саобраћаја до снабдевања водом, постала толико испреплетена да је њена рањивост вишеструко повећана. Зато није тајна да одлучне терористичке групе, снабдевене обилатим финансијским средствима и информацијама, могу да разоре читаве градове. Међутим, такав тероризам управо храни немогућност највећег дела света да има изгледан развој: "Процењује се да, на почетку 21. века, милијарда и двеста милиона људи живи у условима великог сиромаштва... Око три милијарде људи... живи са мање од два долара на дан...". Сиромаштво и људска безизгледност за минималне услове живота увек ће бити колевке терора и оружаног насиља, поготову према странцима, богатима и другима. Ризик је трајно својство људског бивствовања у историји људског рода али, до сада, он никада није задобио такве размере.

Наш познати социолог М. Печујлић, у делу "Глобализација", сјајно примећује: "Четири јахаца апокалипсе, опасност од еколошке катаклизме, катастрофе произведене нуклеарним, биолошким и хемијским оружјем, малигни раст сиромаштва, сукоб цивилизација и глобални тероризам – језде планетом". Потребна је велика мудрост, много добре воље и разумевања да свет биолошки опстане. Нажалост, изгледа да свету никада у историји није мањкало ових вредности као данас.

■ РАТ И ПРОГРЕС

Постоји ли и каква је веза између рата и прогреса у људској историји?

Рат је био пресудан за успостављање свих великих светских империја, о чему говори велики руски филозоф Владимир Соловјов у својим Изабраним делима, том I, у делу Смисао рата: "Познато је како су Наполеонови ратови снажно потпомогли... ширење опште-европских идеја, које су условиле научни, технички, и економски прогрес у 19. веку и материјално ујединиле човечанство..." Соловјов објашњава везу рата у историји и ширења мира на све већем простору и каже: "У целој тој мировној ствари рат је био неопходно средство, а оружане снаге – нужна потпора. Кључ успеха Запада у стварању глобалних царстава налазио се у "војној револуцији", која је производ индустрије, као што је развој тешко наоружаних бродова за дуге пловидбе најавио ново место Европе у свету".

Са тим тезама руског филозофа слаже се и Ентони Гиденс (Anthony Giddens) у свом делу "Социологија" и тврди да "...узете заједно, супериорна економска снага, политичко јединство и војна надмоћност служе као појашњење незадрживог ширења западњачког начина живота у последња два века". У класичној студији Т. Кнутсен "Успон и пад светских поредака" (Knutsen, T., "The Rise and Fall of World Orders") показује "четири таласа рата" модерног доба "ибериски светски поредак", под хегемонијом Шпаније у 16. столећу, поредак 17. века, са Холандијом на челу, поредак "Pax Britannica" у 18, 19. и 20. веку. "Pax Americana" и "нови светски поредак", рођен на пепелу Хладног рата... Сваки од нових поредака, сматра он, захвата све шири простор светске арене. Темелји хегемоније су вишеструки... технолошка, економска и војна превага најмоћније силе свог времена, али и легитимитет који ужива као носилац универзалних вредности свога доба...

Законитост је историје и светске доминације да је снажна војска увек значајан гарант најмоћнијим силама да одрже светски поредак. Зато и данас глобална елита моћи ствара планетарну војну силу која ће обезбеђивати задржавање жељеног поретка. Милитантно крило глобализације не крије да "...није далеко дан када ћемо морати да одбацимо сваку сентименталност, да наступимо са позиција директне, физичке силе".

Наше време је време моћи. Били против глобализације или њене апологете, морамо се сложити да тај планетарни процес води свет до брзих, дубоких, револуционарних и неповратних економских, културних, политичких, техничко-технолошких и војних промена у савременом свету. Уколико свет жели да живи у миру, на чему човек, па и народи могу да темеље свој оптимизам? Нада се мора полагати у владавину мира, слободног тржишта, слободан проток идеја и капитала, примену права и позитивних закона који ће на систематичан начин ломити отпор свих милитантних елита и њихово развлашћивање и довођење на периферију друштва. Наравно да је то много лакше исказати него реализовати, имајући у виду колико је војноиндустријски комплекс повезан, близак и испреплетен са највишим политичким и економским центрима моћи најразвијенијих држава света.

Међутим, постоји једна дубока и животворна логика опстанка, која каже да свет, ако жели да траје упркос свим ризицима и нуклеарним претњама, мора да сарађује, без обзира на све антагонизме, неповерења, мржњу и војна надметања великих сила. Данас и сутра, глобални тероризам угрожава биолошки опстанак света и све историјски вредно и створено до сада ставља на коцку. Ризик је доведен до своје крајње тачке. Глобализација света значи да није могуће изоловано постићи безбедност једне државе, колико год она била велика и моћна, јер ризици постају заједнички, а безбедност је све мање дељива географски и садржински, те је неопходно удружено отклањање безбедоносних изазова, ризика и претњи.

■ САРАДЊА У БЕЗБЕДНОСТИ

Нови момент у схватању безбедности јесте да нарушавање безбедности појединца у једној држави, који је постао основни субјекат и смисао сваке политике безбедности, деловањем спољних или чешће унутрашњих снага, данас значи да други народи и њихове владе осећају да њихова сопствена безбедност слаби. Неки аутори то називају "глобализација бриге". Систем сарадње у безбедности је активан. Зато земље које брину за сопствену безбедност морају бити спремне да учествују у заједничкој дипломатији, економији и, ако је потребно, војној акцији у областима изван њиховог заједничког простора, који могу да угрозе, или их они тако препознају, њихове друштвене вредности. Арнолд Волферс безбедност дефинише као слободу примене одређених вредности, а самим тим и као "одсуство претње стеченим вредностима".

Глобализација је усуд савременог света, нада планете и људи који никад нису били ближи у заједничком сазнању о реалној опасности даљих сукоба и ратних размирица. Моћне су силе које покрећу све бржи точак интеграционих процеса света, али се не смеју потценити ни снаге које у планетарном повезивању виде најдиректнију опасност за свој досадашњи, препознатљиви и традиционални начин живота, угрожавање националне самобитности, културне аутентичности и економске независности. Сваки нови дан је велика непознаница и нови страх за човечанство. Глобализација је сила и планетарни процес на које сви који се озбиљно баве друштвом и историјом морају рачунати као на силу првог реда и, наравно, судбину будућих генерација. ■

(Крај)

ДОГОДИЛО СЕ...

1. октобар 1924.

Радио-Београд је почео да емитује програм. У експерименталним емисијама инжењери Михајло Симић и Добривоје Петровић су са предајника у Раковици емитовали и концерте уз учешће певача Београдске опере.

1. октобар 1946.

Међународни војни суд у Нирнбергу, после десетомесечног процеса изрекао је пресуде немачким официрима оптуженим за ратне злочине у Другом светском рату. На смрт вешањем осуђено је 12 немачких официра, тројица на доживотну робију, а четворица на затворске казне од 10 до 20 година.

1. октобар 1990.

Српско национално веће прогласило је у Србу аутономију Срба у Хрватској на основу референдума на којем се од 567.317 грађана за аутономију изјаснило 567.127.

3. октобар 1906.

Радио-конференција у Берлину прихватила је СОС као међународни сигнал за помоћ.

4. октобар 1582.

Последњи дан Јулијанског календара у Папској држави, Шпанији и Португалу. Грегоријански календар ступио је на снагу наредног дана са датумом 15. октобар, а убрзо су га прихватиле готово све католичке државе. Краљевина СХС прихватила је тај календар за подручје Србије, Црне Горе и Македоније 19. односно 31. јануара 1919. године.

4. октобар 1944.

Распуштен је концентрациони логор на Бањици у Београду, који су немачке окупационе власти основале јуна 1941. године. Према непотпуним подацима, кроз тај логор прошло је око 100.000 затвореника, од којих је око 80.000 убијено.

5. октобар 1864.

Рођен је француски хемичар и индустријалац Луј Лимијер, пионер светске кинематографије, који је са братом Огистом направио прву филмску камеру и основао у Лиону фабрику за израду фотографског материјала. Браћа су изумела поступак снимања у природним бојама и у париској кафани "Гран кафе" приредила 28. децембра 1895. прву филмску представу у свету ("Улазак воза у станицу", "Радници излазе из фабрике").

5. октобар 1912.

Потписнице Балканског савеза, Србија, Бугарска и Црна Гора, предале су ултимативну ноту Турској. Црна Гора је 8. октобра 1912. објавила рат Турској, а сутрадан је једна црногорска чета напала турски положај чиме је почео Први балкански рат.

5. октобар 1915.

Снажном артиљеријском ватром дуж целог фронта на Дунаву, Сави и Дрини, почела је офанзива Централних сила на Србију. Мучним нападом са леђа на Србију, 6. октобра 1915, Бугарска се укључила у рат на страни Централних сила. Удруженим немачким, аустроугарским и бугарским трупама командовао је маршал Аугуст Мекензен.

6. октобар 1878.

Умро је српски трговац и добротвор Илија Милосављевић Коларац, један од највећих трговаца храном у Европи, који је сав иметак завештао за просвећивање народа. Његова задужбина школовала је многе ђаке, издала велики број књига и часописа и подигла Колар-

чев народни универзитет у Београду. Због сукоба са Милошем Обреновићем прешао је у Панчево, где је наставио да тргује, а после повратка у Србију био је и саветник кнеза Михаила Обреновића за финансијска питања.

6. октобар 1916.

Рођен је норвешки истраживач и антрополог Тор Хејердал, који је 1947. године за 101 дан препловио Тихи океан од Каљаоа у Перуу до Рарорије у Полинезији на дрвеном сплаву "Кон-Тики", изграђеном према нацртима из доба Инка. Тиме је доказао да су перуански Индијанци могли да населе острва у Полинезији. Књига о путовању дугом 8.000 километара преведена је на 67 језика. Успео је 1970. да преплови Атлантски океан између Марока и Барбадоса на сплаву од папируса, желећи да докаже да су древне медитеранске цивилизације биле у стању до допру до америчког континента.

6. октобар 1990.

Умрла је прва жена ратни пилот код нас Марија Драженовић-Ђорђевић, која је у саставу 113. ловачког пука учествовала у Другом светском рату у борбама на Сремском фронту. Летачки испит положила је са само 15 година.

6. октобар 2000.

Бивши југословенски председник Слободан Милошевић признао је на РТС-у изборни пораз и честитао победу новом шефу државе Војиславу Коштуници.

8. октобар 1915.

Командант Другог батаљона Десетог пука, српски мајор Драгутин Гавриловић, издао је заповест браниоцима Београда, последњој одбрани српске престонице пред агресијом Немаца, Аустријанаца и Мађара: "Тачно у 15 часова непријатељ се има разнети вашим силним јуришем, разнети вашим бомбама и бајонетима. Образ Београда, наше престонице, има да буде светао. Војници, јунаци, Врховна команда избрисала је наш пук из свог бројног стања... Наш пук је жртвован за част Отаџбине и Београда. Ви немате више да се бринете за ваше животе, који више не постоје. Зато напред у славу." У јуришу су изгинули готово сви браниоци, а мајор Гавриловић је тешко рањен.

8. октобар 1953.

Велика Британија и САД повукле су снаге и предале Италији цивилну управу у зони А слободне територије Трст, која је одмах концентрисала своје трупе на граници. Југославија је одговорила истом мером.

9. октобар 1934.

Хрватске усташе, италијански фашисти и бугарски вировци извршили су у Марсељу атентат на краља Александра Карађорђевића.

11. октобар 1851.

Рођен је композитор и хоровођа Јосиф Маринковић, један од најзначајнијих представника српске романтичарске музике. Увео је у српску музику хор и соло песму са клавирском пратњом.

15–21. октобар 1941.

У Краљеву и Крагујевцу немачке окупационе власти стрељале су више хиљада људи. У Краљеву је тих дана стрељано 1.736 мушкараца и 19 жена. У Крагујевцу је 21. октобра стрељано 2.300 људи, међу њима и 144 деце млађе од 16 година.

Припремио
Миљан МИЛКИЋ

ОБЕЛЕЖЕНА 92. ГОДИШЊИЦА
БИТКЕ НА ДРИНИ

ЈУНАШТВО НА МАЧКОВОМ КАМЕНУ

У суботу 23. септембра, поред спомен-костурнице на Мачковом камену недалеко од Крупња, у организацији Скупштине општине Љубовија и Савеза потомака ратника Србије од 1912. до 1918. године, одржана је свечаност поводом обележавања 92. годишњице битке на Дрини, у којој су од 11. септембра до средине новембра 1914. године вођене најкрвавије борбе између Српске и Аустроугарске војске за време Првог светског рата

Чвештенство Шабачке епархије служило је парастос изгинулим јунацима, а затим су, након интонирање химне Боже правде и плотуна почасне јединице из састава Ваљевске моторизоване бригаде, делегације Војске Србије, општина Мачванског округа, те борачких организација и удружења, положили венце на спомен-костурницу изгинулим јунацима.

Скуп је поздравио председник општине Љубовија, Видоје Јовановић, а историчар Богдан Секендек из Шапца одржао је предавање о бици. Црквени хор извео је пригодни рецитал.

У бици на Дрини главне борбе су вођене у Мачви, дуж планинског венца од Лознице, Љубовије до Ужица, на Гучу, Боранџи, Јагодњи, Соколској планини, а најдраматичнија борба била је на Мачковом камену од 16. до 23. септембра.

На том простору сукобиле су се Прва армија Српске војске под командом генерала Петра Бојовића и 15. и 16. корпус Шесте армије Аустроугарске војске који су ангажовали 54 батаљона и 50 батерија, изванредно опремљених за ратовање на брдско-планинском земљишту, са планом да у склопу опште освајачке офанзиве продру преко Пецке, Крупња и Завлаке ка Ваљеву, у позадину главних српских снага, у срце Србије...

Тој намери Аустроугарске војске најодлучније се супроставила Прва армија Српске војске у чијем саставу су били и Дунавска дивизија првог и другог позива, Четврти ужички пук првог позива, Шести шабачки пук првог позива, те Љубовијски одред.

О жестини борби за Мачков камен најречитије говоре обострани губици. Само у току 22. септембра, када је Мачков камен више пута мењао господаре, после три јуриша и три контрајуриша на бојишту малог простора остало је више од 2.000 српских и аустроугарских војника. Укупни губици Српске војске цене се на близу 15.000 бораца, а непријатељски су око 12.000 војника. ■

Д. СТАНОЈЕВИЋ

РАТНИ ТРОФЕЈ СА КАЈМАКЧАЛАНА

Поводом 90. годишњице борбе и победе Српске војске на Кајмакчалану, екипа документарног филма "Ратни дневник митраљесца Дринске дивизије" посетила је Војни музеј у Београду и пуковнику Мирославу Кнежевићу, управнику музеја, уручила оквир за француски митраљез *сен етјен*, којим је на Солунском фронту била наоружана наша војска.

Аутор филма Душан Војводић, новинар и резервни генерал, и сниматељ Родољуб Богдановић пронашли су оквир за време снимања у рововима за кружну одбрану код болнице и Карауле "Арчибалд Рајс" у подножју Кајмакчалана. На основу оригиналних фотографија у књизи Адама Стошића "Велики дани Србије" (са потписом: *Једно митраљеско одељење Српске војске*) и уз помоћ стручњака за наоружање, па и провером на једном од оруђа у Војном музеју поуздано је утврђено да је то челични оквир од 25 метака за француски митраљез М1907 *сен етјен*, произведен 1915. године.

У Војном музеју у Београду брижљиво се чувају два митраљеза тог модела, али оквира за њих до посете репортерске екипе која је снимала документарца о Кајмакчалану није било.

За једним од таквих митраљеза за време борби на македонском фронту и освајања коте 1525 на врху Кајмакчалана, 30. септембра 1916, био је митраљезац Дринске дивизије Живојин Жика Лазић, сељак и калемар из околине Мионице код Ваљева. Учествовао је у балканским и оба светска рата. За живота посетио је много места борби и страдања Српске војске и српског народа, а о бојевима за коту 2525 на највишем врху планине Нице посетиоцима пре тридесетак година беседио је:

— У зору, око четири сата, Бугари кренули у напад на десно крило 5. пука и наш трећи батаљон 17. пука. Наста страшна пушчана ватра, ручне бомбе само праште. Они ударили великом снагом и поскакали у наше ровове. Наша сва три вода се повукла, њих пет пута више. Потрчах низ пољану и наиђох на мог командира капетана Драгана Протића. Пао, не може даље, тешко рањен. Ја га подижем, вичем Велисава да га носимо, нигде никог. Командир вади новчаник, даје ми једну слику, каже чувај је, на њој су моја Десанка и моја мала Љуба, да не падну непријатељу. Довучем га до наше спроводнице. Магла нас закрилила. Уз пут наиђем на мог водника Драгана Матића, јунака. Ударио га метак у главу, у обе му руке зграбљена земља. Ускоро је пристигао други батаљон. Ми се окупили. Командант Поповић извукао сабљу, наређује "Брза паљба!", стави се на чело и кренуо у јуриш. Ту смо их до ногу потукли. Имали смо много жртава...

Мало је познато да је митраљезац Дринске дивизије Живојин Жика Лазић водио ратни дневник. У објављеним деловима тог дневника многе људе и догађаје сачувао је од заборавља. ■

Д. ВОЈВОДИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

ВЕШТИНА ПРЕПИРКЕ

Ако два воза крену истом трасом у сусрет – то је несрећа, каткад и катастрофа. У препирци је – супротно: она успева само тада када се противници крећу истим колосеком и кад се одиста сударе. Један мора да тврди управо оно што други пориче; иначе ће се појавити мноштво неспоразума, нешто слично дечјој игри труле кобиле, када један све време прескаче другога.

... Несмотрено поступа онај ко се, започињући спор, прави као да намерава доћи до истине и објективно се због ње са другим спорити, а уместо тога самозадовољно започиње медвеђи плес са риком или пада у јарост. Тада ће изгубити битку већ и зато што не постиже суштину борбе и јер принципијелно грешити против вештине спорења.

Повластица је присуствовати срећном и солидном спору. Зашто? Зато што у таквој препирци објективна хармонија овладава над чисто личном дисхармонијом и духовно јединство светкује победу над људском разједињеношћу. Ма како велике биле несугласице и напрегнутост противречја – тежња према истини и вештина објективности превладавају све и уједињују противнике који се чине истинским синовима истине и правом браћом објективности!

Ко жели такав витешки и стваралачки спор, тај пре свега мора схватити и прихватити следеће: не примати одвећ озбиљно своје драгоцено “ја” и по могућности га “остављати код куће”. Људски, сувише људски је хтети бити свезналац, увек бити у праву и предавати се само ономе што је са тим повезано: сујети, честољубљу, тежњи према власти и, напokon, страху пред могућношћу да се осрамотиш. Ко жели истинску препирку мора се пробијати кроз те честаре.

Права препирка захтева спокојност, скоро олимпски мир. Тај мир се постиже тако што се у целини предајеш послу и заборављаш на себе у њему; а за то је способан само онај ко овладава правом тежњом према истини. Тада стичеш оштрину погледа на суштину ствари и префињено уво да би зачуо противника и витешку форму израза. Противник неће бити ни презрен, ни омрзнут; његова отвореност неће подлећи сумњи; његове умне способности неће уништавајућом сумњом бити изједначене са нулом. Напротив: према њему ћеш се опходити као према пријатељу са којим истражујеш предмет спора. Оба противника су, тада, слични боговима који расправљају о судбинском проблему, и онај ко прави суштинске уступке, биће поздрављен као јунак препирке... ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге “Пред буктавим загонеткама Господњим”,
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. октобар

Православни

3. октобар – Свети великомученик Јевстатије

6. октобар – Зачеће светог Јована Претече и Крститеља

7. октобар – Преподобни Симон, Владислав и други – Задушнице

9. октобар – Свети апостол и јеванђелист Јован Богослов

12. октобар – Преподобни Киријак Отшелник – Михољдан

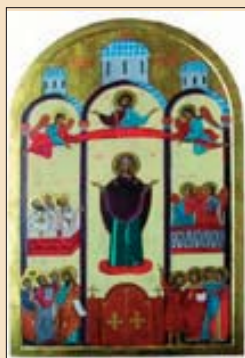
14. октобар – Покров Пресвете Богородице

Исламски

1-15. октобар – Рамазан

ПОКРОВ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

Црква је увек прослављала Пресвету Богородицу као покровитељицу и заштитницу хришћана. Својим молитвама Пресвета Богородица умиловљивљује Бога према нама грешнима. Безброј пута помагала је појединцима и народима у рату и миру и свуда у невољама.

Догађај који Црква празнује 14. октобра по новом, а 1. октобра по старом календару десио се 911. године, у време

цара Лава Мудрог (Философа). Током свеноћног бденија у Богородичиној цркви Влахерне у Цариграду, у присуству много људи, међу којима је, у позадини, био и свети Андреј Јуродиви са својим учеником Епифанијем. Око четири сата после поноћи, свети Андреј је угледао Пресвету Богородицу са распрострајим омофором изнад окупљеног народа, као да их том одећом покрива и штити. Блистала је одевена у златокрасну порфиру, окружена апостолима, светитељима, мученицима и девицама. Свети Андреј је упитао свог ученика да ли и он види Царицу Госпођу како се моли за сав свет, и добио потврдан одговор.

Због тог догађаја уведено је празновање Покрова Пресвете Богородице да нас подсећа на тај величанствени тренутак и стално покровитељство Светитељке кад год нам то, у невољама, затреба и када то од ње, молитвено, затражимо.

РАМАЗАНСКИ ПОСТ

Рамазански пост траје 30 дана. То је месец у коме исламски верници покушавају да се што више приближе Богу, клањајући, постећи, чувајући себе од греха, чувајући свој језик и речи да се не би неко други узнемирио или, евентуално, повредио.

НЕБЕСКЕ ВИДРЕ
НА ПАДОБРАНСКОМ
ПРВЕНСТВУ
У КИКИНДИ

НОВИ ДРЖАВНИ РЕКОРД

Падобранска екипа Војске Србије, поред популаризације војног позива и специјалних падобранских јединица, главна је покретачка снага развоја војног и спортског падобранства на овим просторима

Чланови Падобранске екипе Војске Србије *Небеске видре* навикли су нас да са такмичења долазе са медаљама. Освајањем прва два места и постављањем националног рекорда на државном падобранском првенству у дисциплини релатив, они су поново потврдили своју врхунску форму. Низом победа на домаћим и међународним такмичењима последњих година оправдали су улагања у тај нимало јефтин спорт. Видре су, осим популаризације војног позива и специјалних падобранских јединица, уједно и главна покретачка снага развоја војног и спортског падобранства на овим просторима.

Почетком године обрадовали су нас златним медаљама у дисциплини параски како у домаћој, тако и у међународној конкуренцији на такмичењу које је одржано у суседној БиХ на Јахорини. Летос су потврдили да су најбољи у држави у класичним падобранским дисциплинама, односно фигуративним скоковима и прецизним скоковима на циљ. А средином септембра своју богату збирку медаља окитили су златним и сребрним одличјем на државном првенству у дисциплини релатив формација. Успех је тим већи што је остварен и најбољи резултат који се рангира као државни рекорд у тој дисциплини. Такмичење је одржано у Кикинди под покровитељством Ваздухопловног савеза Србије и Националног аеро-клуба.

■ ДИСЦИПЛИНА РЕЛАТИВ

Дисциплина релатив је једна од тежих у падобранству. Након одвоја из ваздухоплова падобранци имају задатак да направе тачно задате секвенце, односно ликове фигура, хватајући се у ваздуху током слободног пада. Мери се 35 секунди од одвоја и број фигура које су правилно урадили. Значај овогодишњег такмичења је већи због саме чињенице да је прошло више од десет година од када је одржано последње такмичење у нашој земљи у тој дисциплини. Додуше, видре су се такмичиле у тој дисциплини у иностранству, а прошле године донеле су сребрну медаљу у тој дисциплини са међународног купа војних падобранских екипа који је одржан у Грчкој.

Због малог броја екипа у нашој земљи које су способне да се надмећу у тој дисциплини одлучено је да се државно првенство спроведе у формацији од два падобранца. Остварено је укупно по осам

Рекордери старији водник I класе Мирољуб Јанићијевић и Сениша Мићић

скокова који су се бодовали, и на сваком скоку падобранци су морали да ураде тачно прописане фигуре које су одређене претходним жребом.

Победничку екипу сачињавали су заставник прве класе Радослав Кораћ, који је уједно и актуелни државни првак у класичним падобранским дисциплинама, и старији водник Небојша Јандрић. Они су остварили укупно 146 бодова, односно укупно толико фигура у турнусу од осам скокова. Друга екипа Небеских видри била је састављена од старијих водника прве класе Мирољуба Јанићијевића и Сенише Мићића. Са укупно 128 бодова освојили су сребрну медаљу. Иако су другопласирани, са резултатом од 28 поена који су остварили на трећем скоку, они су забележили и званичан државни рекорд у тој дисциплини.

■ СКУП СПОРТ

– Имао сам краткотрајне припреме са свега двадесетак заједничких скокова са својим колегом. Скакао сам релатив скокове и раније, али никада секвенце, односно задате ликове. Нисам ни био свестан колико је захтевна та дисциплина и зато ми је посебно драго што сам успео веома брзо да се прилагодим – истиче старији водник Мићић. Он је дугогодишњи члан екипе у класичним дисциплинама и званичан сниматељ екипе у ваздуху, али је ово био први његов наступ на такмичењу у релативу, те су сребрна медаља и државни рекорд посебан успех.

– Ово је прво такмичење у дисциплини релатив које је одржано у последњих десет година. Падобранство је на овим просторима и даље скуп спорт, а позната је лоша материјална ситуација наших аеро-клубова. Зато је велики успех што се та дисциплина поново вратила у Србију и можемо да кажемо да је то нов почетак и добар сигнал за развој падобранства код нас. За војну екипу је ова дисциплина посебно важна јер су релатив формација и класичне падобранске дисциплине ушле у програм Олимпијских војних спортова као званичне дисциплине. Наредне године је Олимпијада војних спортова у Индији и ја се искрено надам да ће наши падобранци обезбедити место у авиону за то престижно такмичење. Својим досадашњим успесима оправдали смо средства која је наша војска уложила у припреме екипе, а надам се да ћемо у наредном периоду те успехе само потврђивати – истакао је за магзин "Одбрана" капитен Падобранске екипе *Небеске видре* пуковник Ненад Кузмановић, начелник Одсека за падобранску обуку у Одељењу за специјална дејства Генералштаба ВС. ■

Владица КРСТИЋ

На основу члана 33 Закона о Универзитету ("Сл. Гласник РС" бр. 21/02) и члана 35 и 42 Статута Факултета, Факултет безбедности Универзитета у Београду расписује

К О Н К У Р С

ЗА УПИС 3. ГЕНЕРАЦИЈЕ СТУДЕНАТА НА СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ СТУДИЈЕ У ШКОЛСКОЈ 2006/2007. ГОДИНИ ИЗ ОБЛАСТИ - СИСТЕМ ИНТЕГРИСАНЕ ЗАШТИТЕ (Интегрисано управљање ризицима)

Студије обухватају садржаје из следећих области:

- Праћење стања и контрола природних ризика,
- Управљање техничко-технолошким ризицима,
- Управљање здравственим и социјалним ризицима,
- Карактеристике заштите природних и културних добара,
- Управљање у систему интегрисане заштите.

Школарина износи 65.000,00 динара и може се уплатити у три рате.

На специјалистичке студије може се уписати лице које има високо образовање. Пријаве кандидата примаће се до 15. октобра 2006. године.

Детаљније информације о условима уписа могу се добити у Студентској служби Факултета безбедности на телефоне 2451-843 или 2451-876 код референта за последипломске студије (локал 131), на Интернет адреси www.fb.bg.ac.yu или лично на Факултету безбедности Господара Вучића бр. 50.

НЕСМРТНОСНО ОРУЖЈЕ

Аутор доцент др Дане Субошић најновијом књигом "Несмртоносно оружје" дао је драгоцен допринос арсеналу противтерористичких средстава и метода деловања који задовољавају строге критеријуме етике превенције и етике борбе против тероризма у савременим условима.

Књига садржи четири поглавља: *Основна знања о несмртоносном оружју; Употреба несмртоносних оружја; Оптимизација ангажовања противтерористичких јединица у зависности од примене несмртоносних оружја и Тактичко-техничке одлике несмртоносних оружја.*

Књига је обима 272 стране, формата Б-5, а штампана је у тиражу од 500 примерака. Цена књиге је 1.242 динара.

Може се набавити у нашој књижари у Београду, Васина 22.

ПЛЕСНА ШКОЛА АМАДЕУС

Плесна секција Централног дома Војске Србије почиње са радом 02. 10. 2006. године у 18,30 сати за почетну групу у Универзалној сали. Информације на телефон 3234-712 и 064/1973-132

ОБАВЕШТЕЊЕ ПРЕТПЛАТНИЦИМА ОДБРАНЕ

Претплатнике на магазин *Одбрана*, припаднике Министарства одбране и Војске Србије, подсећамо да су приликом премештаја у другу јединицу – установу обавезни да о промени адресе лично обавесте нашу службу претплате, како би им *Одбрана* и убудуће ажурно стизала сваког 1. и 15. у месецу на адресу радног места.

Пензионисаним припадницима Министарства одбране и ВС претплата преко Војног рачуноводственог центра престаје практично са даном престанка војне службе. Њима пружамо могућност да претплату на *Одбрану* наставе преко Поштанске штедионице. Уколико то желе, *Одбрану* убудуће могу примати на адресу стана, уз попуст од 10 одсто, тако да примерак магазина за њих кошта 90 динара. Потребно је само да се јаве служби претплате и дају потребне податке на обрасцу који ће им бити достављен на кућну адресу.

За све информације обратите се служби претплате магазина *Одбрана*, телефон 011/3201-995 (војни 23-995) или електронском поштом, на адресу: odbrana@beotel.yu

МАЛИ ОГЛАСИ

МЕЊАМ трособан стан у Нишу за одговарајући стан или кућу у Београду. Телефони 018/537-235 и 063/1090601.

МЕЊАМ трособан стан са гаражом, ЦГ, у центру Шапца за стан у Београду. Телефон 015/321-208.

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ 30. годишњице од завршетка школовања 3. класе Војне гимназије заказано је за 14. октобар 2006. у Београду. Долазак најавити Лазару Петронијевићу (011/2513-727 и 3610-320) и Милану Брковићу (011/3201-064, војни 23-064 или 011/3283-402).

ПРОСЛАВА 30. годишњице од завршетка школовања 29. класе ВА КоВ биће одржана 21. октобра 2006. са почетком у 10 часова у Војној академији. Пријава учесника до 10. октобра Драгиши Јовановићу, 011/2063-269, 063/8588-432, Драгу Дошеновићу, 011/3189-506 и Милораду Мосићу, 018/254-262, 063/439-005.

ЈУБИЛАРНА 20. годишњица 29. класе ВТА Загреб одржаће се 14/15. октобра у хотелу *Бреза* у Врњачкој банји. Организован је превоз из Београда. Пријаве на телефоне 011/3608-228, 3608-221, 3600-213 или локали 31-221, 31-228 и 35-213.

ЈУБИЛАРНА 25. годишњица матуре 8. класе Војне гимназије Београд одржаће се 21. октобра у 10 часова у Војној гимназији. Пријаве на телефоне 011/3608-228, 3608-221, 3600-213 или локали 31-221, 31-228 и 35-213.

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

ЈОШ ЈЕДАН
ВЕЛЕМАЈСТОРД. Поповић – Фернандес
Торино, 2006.

1.e4 ц5 2.Сф3 Сц6 3.Лб5

На 37. Олимпијади у Торину репрезентације Србије и Црне Горе прошле су једно и бедно; мушкарци су заузели 37. место (1. Јерменија 2. Кина 3. САД), а жене 25. место (1. Украјина 2. Русија, 3. Кина). Светла тачка у нашем тиму био је дебитант Душан Поповић, који је победом против представника Португалије испунио велемајсторску норму. Уместо уобичајених 3.д4 или 3.Сц3, он је овде вукао природно и јако 3.Лб5 и постигао бољу игру.

3...e6 4.0-0 Сге7 5.ц3 д5 6.ед5 Дд5 7.Те1 Лд7 8.Са3 Сг6 9.Ле2 Тц8 10.Сц2 Ле7 11.д4 цд4 12.Сфд4 Сд4 13.Сд4 Дд6 14.Лф3 е5 15.Сц2 Лц6 16.Дд6 Лд6 17.Лц6 бц6

Бели је по рецепту славног Ласкера променио свог даљнопољног ловца, а затим изнудило кварење структуре црних пешака и тиме добио теоретски дуел.

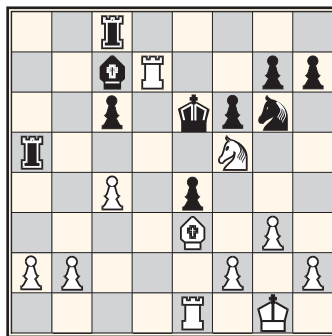
18.Се3 0-0 19.Сф5 Лб8 20.Ле3 Тфд8 21.Тад1 ф6 22.г3 Кф7 23.Лц5 Тд5?

Груб превид, али би црни био слабији и после 23...Сф8 24.Лд6 Тд7.

24.Ла7 Лц7

Наравно не 24...Ла7 јер губи топа.

25.ц4 Та5 26.Ле3 е4 27.Тд7 Ке6

Бели: Кг1, Тд7, Те1, Ле3, Сф5, а2, б2, ц4, ф2, г3, х2

Црни: Ке6, Та5, Тц8, Лц7, Сг6, ц6, е4, ф6, г7, х7

Мајоритет на даминој страни је гаранција победе, али бели легом комбинацијом форисра друкчију завршницу.

РЕКЛИ СУ...

Сваки шахиста би требао да има неки хоби!

С. Тартаковер

28.Тц7 Тц7 29.Лб6 Та2 30.Сд4 Кд7 31.Лц7 Кц7 32.Те4 Т62

Једнак материјал није довољан да црни избегне пораз.

33.ф4 Т67 34.х4 х5 35.ц5! Кд7 36.Сф5 Т65 37.Тд4 Кц7 38.Сг7 Сф8 39.Се8 Кб8 40.Сф6 Се6 41.Тд6 Сц5 42.Тц6 К67 43.Тд6 Т61 44.Кг2 Т62 45.Кх3 Кц7 46.Тд4 Те2 47.Сх5 Се4 48.Кг4 Те3 49.ф5 Сд6 50.Кф4 Те1 51.г4 Тф1 52.Кг5 Сф7 53.Кф6 Сд6 54.Сг7 Кц6 55.х5

Црни тек сада предаје!

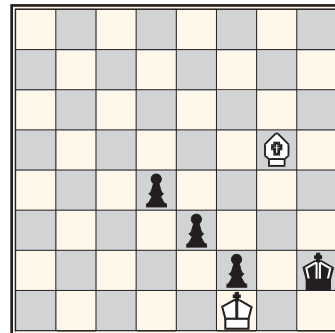
1:0

НАЈБИБЛИОТЕКА

Најбогатију библиотеку шаховских књига има немачки велемајстор Лотар Шмит, рођен 1928. године. У његовом поседу се налази преко 20 000 књига.

Међутим, Џон Вајт из Кливленда има преко 100 000 шаховских књига – рачунајући и часописе.

СТУДИЈА

Х. Виник
1918.

Бели: Кф1, Лг5

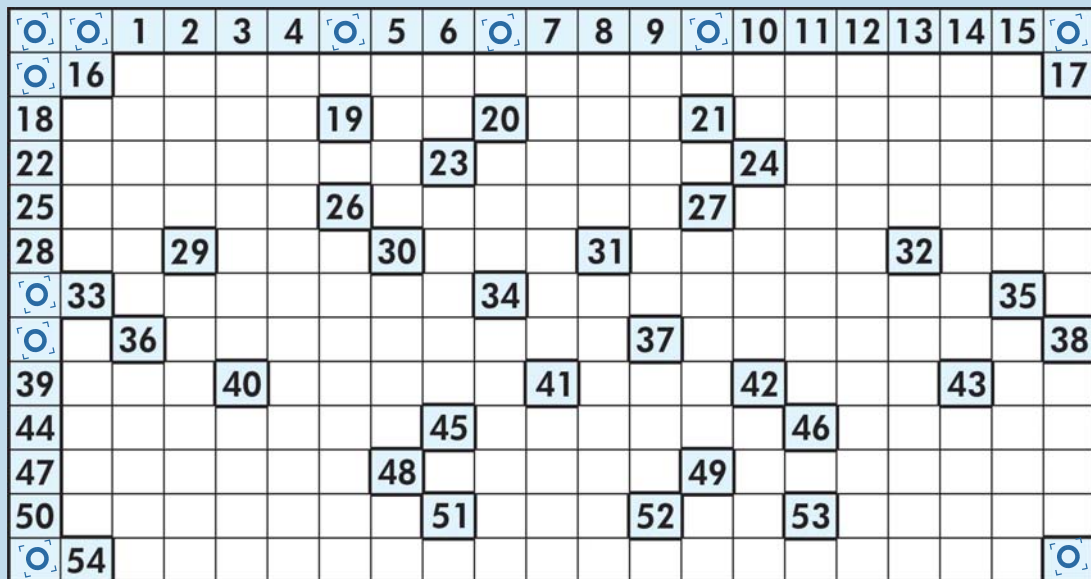
Црни: Кх2, д4, е3, ф2

Бели на потезу ремизира.

1.Лх4! д3 2.Лф2 д2 3.Ле1! д1Т (или д1Д) 4.Ке2 Та1 5.Лх4 Реми!

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: апстиненти, славизам, невалидан, к, Адерачини, Делевер, хрип, чинеле, Кет, аер, пријаци, Асам, ослоно, поплавеги, тн, сеоба, ластавица, нега, Егна, потпетица, пилур, Си, катроница, вкзита, сева, Мионница, хиг, Чот, едамер, Ницо, Радосав, Марака-на, а, Беломарит, мировати, људско биће.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

16. Име и презиме нашег рукометаша, 18. "Архипелаг" из романа беловца Александра Солжењичина, 19. Лична заменица, 20. Италијански философ и писац, Умберто, 21. Справа за нивелацију, 22. Прамере, 23. Лествица (музичка), 24. Гибљиво, еластично, 25. Неспостој, 26. Кошаркаш "Далас Меврикс", Даг, 27. Који припада Радану, 28. Информационе технологије (скр.), 29. Ободва, 30. Лична заменица, 31. Славске свечаности, 32. Немачка телеграфска агенција, 33. Испупчење, испупчина, 34. Житељка Каталоније, 36. Брод са два трупа, 37. Женско име, Доста, 39. Женско име, Илка, 40. Пашњази, ливаде, 41. Раствана свеза, илити, 42. Град у Либану, 43. Упишите: ф, п, 44. Носилац титуле, али не и положаја, 45. Изражавање покретом и изразом лица, 46. Име аустралијског глумца Кроуа, 47. Врста минерала, 48. Управљач на возилу, 49. Фабрика слада, 50. Покрајина, провинција (тур.), 51. Конац, кончић, 52. Симбол титанијума, 53. Магарац (фиг.), 54. Аутор "Горског вијенца".

УСПРАВНО:

1. Добијати жуту боју, 2. Град у Ираку, 3. Старогрчка муза заштитница епског песничтва и говорничтва, 4. Наш бивши рукометаш, 5. Надимак римског цара Тита Помпонија, 6. Лична заменица, 7. Речнички, лексички фонд, 8. Крупноок, 9. Соло-извођач, 10. Упишите: в, н, 11. Особина оног што је љигаво, 12. Увођење у евиденцију, 13. Велибор одмила, 14. Народни празник 2. августа, Свети Илија, 15. Ковчег у којем су реликвије, кивот, 16. Носиоци наследних особина, 17. Врста инсекта, 20. Мушки потомак, 23. Уметнички стил из доба Луја XV, рококо, 24. Дрвени плуг, 26. Руковацац апаратуром, 27. Уметница из Новог Сада, Каталин, 29. Кутије, шкатуле, 30. Кнез бедуинског племена, 31. Живо, живахно (муз.), 32. Турски назив за Црну Гору, 33. Целокупан, цео, 34. Ремонтовање, 35. Учесник у афери, скандал-мајстор, 36. Старогрчки вајар, 37. Енглески филмски режисер, Дејвид, 38. Плакање, 40. Со мокрајне ксилине (хем.), 41. Пражитељ Балкана, 42. Бивши композитор и диригент, Милан, 43. Капут мушког одела, 48. Упишите: т, п, 49. Технички институт (скр.).

ОДБРАНА

ЦЕНОВНИК ОГЛАСНОГ ПРОСТОРА

Магазин "Одбрана"
11000 Београд, Браће Југовића 19
Тел.: 3241-026, Факс : 3241-363
E-mail: odbrana@beotel.yu
Жиро-рачун : 840-49849-58

ОГЛАСНИ ПРОСТОР	ФОРМАТ	ЦЕНА
1/1 четврта корична страна	22 x 30 цм	30.000,00
1/1 друга и трећа корична страна	22 x 30 цм	28.000,00
1/1 трећа страна (унутрашња)	19,8 x 26 цм	26.000,00
1/1 остале унутрашње стране	19,8 x 26 цм	21.000,00
1/2 унутрашње стране	19,8 x 13 цм или 9,5 x 26 цм	12.000,00
1/4 унутрашње стране	9,5 x 13 цм	7.000,00
1 цм/стубац унутрашње стране	1 x 6,3 цм	300,00
1 цм/2 ступца унутрашње стране	1 x 13 цм	600,00
1 цм/3 ступца унутрашње стране	1 x 19,8 цм	900,00
пословни мали оглас (до 20 речи)		300,00
мали оглас за замену стана (до 20 речи)		150,00

На сваки оглас плаћа се порез на додату вредност (ПДВ) 18 %.
Плаћање се врши унапред, најкасније 5 дана пре изласка броја.

■ За више објављених огласа одобрава се попуст 5-15 %, што се регулише закључницом или уговором, и то :

- за 3-5 огласа – 5 %
- за 6-8 огласа – 10 %
- за 9 и више огласа – 15 %
- цене огласа репортажног типа увећавају се за 50 %

■ Огласи који нису у складу са уређивачком политиком магазина неће бити објављени.

■ Материјал за објављивање мора бити достављен најмање 7 дана пре изласка броја. Уколико наручилац сам припрема решење рекламне поруке, она мора бити у формату JPEG или TIF. Решење се доставља на дискети или CD-у, а може се послати и на E-mail адресу odbrana@beotel.yu.

"Одбрана"
Маркетинг

Status Stil

Са традиционалном сабљом пошаниће ОФИЦИР СА СТИЛОМ

Сабљу

М. 1895/1995

можеће куйићи за
33.000 динара

15 једнаких раја

● испорука одмах

по потписивању уговора

Аутори
офицерске сабље
преко 10 година
у континуитету
поштоваоцима
традиције
обезбеђују
обележје
часног
офицерског позива

Стандард и квалитет офицерске
сабље гарантује „Статус Стил”

11080 Земун, ул. Градски парк 2/III-102
Тел: +381 (0)11 377-15-22, +381 (0)11 377-15-13
Моб.: +381 (0)63 876-88-01
E-mail: office@statusstil.com
Web: www.statusstil.com

Status
Stil

НАРУЏБЕНИЦА

Наручујем:

* позлаћену офицерску сабљу по цени од 39.000,00   ком. _____
* посребрену офицерску сабљу по цени од 36.000,00   ком. _____
* стандардну офицерску сабљу по цени од 33.000,00   ком. _____
у 15 једнаких рата

Име и презиме: _____

Чин _____ В. П. и место _____

Адреса становања наручиоца: _____

ЈМБГ _____ Број л.к. _____

Контакт телефон: _____

Датум _____ Потпис наручиоца _____

Попуните поруџбеницу и пошаљите на следећу адресу:
„Статус Стил”, Ул. Градски парк 2, 11080 Земун